

สมุนไพรพื้นบ้านภาคอีสาน

เล่ม 3

633.88

สอ.บ

ด.3

กรมวิทยาศาสตร์การแพทย์
กระทรวงสาธารณสุข
ISBN : 974-7549-04-2

สมุนไพรรักษาบ้านภาคอีสาน

เล่ม 3

กรมวิทยาศาสตร์การแพทย์

กระทรวงสาธารณสุข

ISBN 974-7549-04-2

สมุนไพรรักษาโรคอหิวาต์

เล่ม 3

พิมพ์ครั้งแรก กุมภาพันธ์ 2543

จำนวน 1,100 เล่ม

ISBN 974-7549-04-2

รวบรวมและเรียบเรียงโดย

มาลี บรรจบ

ดร.ณ เพ็ชรพลาย

สุธิดา ไชยราช

ชลธิชา สว่างวงศ์

010095

633.88

สมุนไพร

๓.3

จัดทำรูปเล่มโดย

ดวงใจ สุวรรณชัย

จาศิริ ช้วยชนะ

กมลพร การวุดิ

ฐิตินภา เขาวนเลิศ

อุมาริน สมวรรณ

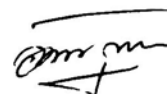
ขวัญเรือน ใยดี

สถาบันวิจัยสมุนไพรรักษาโรคอหิวาต์ กรมวิทยาศาสตร์การแพทย์

คำนำ

ประเทศไทยมีสมุนไพรพื้นบ้านจำนวนมากที่สามารถนำมาใช้รักษาโรคและส่งเสริมสุขภาพได้ ทางภาครัฐจึงได้มีแผนสนับสนุนให้มีการนำสมุนไพรมาใช้ อันเป็นการพึ่งตนเองด้านการรักษาโรคและลดการนำเข้าวัตถุดิบจากต่างประเทศ โดยเฉพาะพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือหรือภาคอีสานของไทยซึ่งมีพื้นที่กว้างขวางมากกว่าภาคอื่น ๆ เป็นแหล่งแพร่พันธุ์ของพืชหลากหลายชนิด และมีการถ่ายทอดความรู้ด้านการรักษาโรคด้วยสมุนไพรสืบทอดกันมาหลายชั่วอายุคน นับตั้งแต่ได้มีการนำวิทยาการแบบตะวันตกมาใช้รักษาโรคในประเทศ ทำให้การถ่ายทอดความรู้ด้านการใช้สมุนไพรรักษาโรคขาดตอน ปัจจุบันจึงเหลือผู้ที่มีความรู้ในด้านนี้ไม่มากนัก และเป็นที่น่าเสียดายอย่างยิ่งหากภูมิปัญญาการใช้สมุนไพรพื้นบ้านรักษาโรคของไทยจะต้องสูญหายไป

สถาบันวิจัยสมุนไพร กรมวิทยาศาสตร์การแพทย์ตระหนักถึงปัญหาดังกล่าวข้างต้นจึงได้มีโครงการศึกษาสมุนไพรพื้นบ้านในภาคอีสาน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเก็บรวบรวมรายชื่อสมุนไพรพื้นบ้านที่นิยมใช้ในพื้นที่ของภาคอีสานไว้อย่างเป็นระบบ เพื่ออนุรักษ์ภูมิปัญญาพื้นบ้านด้านสมุนไพรของไทย และเพื่อนำมาพัฒนาเป็นยาต่อไป สถาบันวิจัยสมุนไพรหวังว่าหนังสือ "สมุนไพรพื้นบ้านภาคอีสาน" จะเป็นประโยชน์สำหรับผู้สนใจด้านสมุนไพรได้เป็นอย่างดี

(นายอัมพร คุณเอนก)

ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยสมุนไพร

คำนำ

การศึกษาสมุนไพรพื้นบ้านในภาคอีสานเป็นงานศึกษาวิจัยเชิงเอกสาร โดยรวบรวมรายชื่อเฉพาะพืชสมุนไพร มีวัตถุประสงค์เพื่อช่วยอนุรักษ์ภูมิปัญญาพื้นบ้านด้านการใช้สมุนไพรของไทย และเผยแพร่ผลการศึกษาแก่นักวิชาการและผู้สนใจ เพื่อใช้เป็นแนวทางคัดเลือกสมุนไพรเพื่อการพัฒนาเป็นยาต่อไป จากการศึกษาสามารถรวบรวมรายชื่อสมุนไพรได้เป็นจำนวนมาก และจัดแบ่งสมุนไพรเป็นกลุ่ม ๆ ตามสรรพคุณที่ใช้ สรุปรายละเอียดของข้อมูลในรูปตารางเพื่อประหยัดเนื้อที่ในการเก็บและเพื่อความสะดวกในการสืบค้นข้อมูลของผู้สนใจ

หนังสือสมุนไพรพื้นบ้านภาคอีสานได้แบ่งการจัดพิมพ์ออกเป็น 3 เล่ม เล่มนี้คือ “สมุนไพรพื้นบ้านภาคอีสาน เล่ม 3” ประกอบด้วยสมุนไพรที่มีสรรพคุณตามที่แจ้งไว้ในสารบัญ ผู้จัดทำหวังว่าข้อมูลจากหนังสือนี้จะเป็นประโยชน์แก่นักวิชาการในการพัฒนาสมุนไพรเป็นยาชนิดใหม่ ๆ ต่อไปได้

คณะผู้รวบรวมและเรียบเรียง

สารบัญ

บทนำ	ก
ผลการศึกษาและวิจารณ์ผลการศึกษา	ข
ตารางจำแนกสมุนไพรตามสรรพคุณ	
สมุนไพรแก้ไข้มาลาเรีย	1
สมุนไพรแก้ปวดศีรษะ แก้เวียนศีรษะ	4
สมุนไพรแก้ร้อนใน	13
สมุนไพรบำรุงหัวใจ	16
สมุนไพรแก้แผลไฟไหม้ น้ำร้อนลวก	18
สมุนไพรแก้โรคตา	22
สมุนไพรแก้โรคเกี่ยวกับระบบประสาท	25
สมุนไพรลดความดันโลหิต	26
สมุนไพรแก้โรคเบาหวาน	28
สมุนไพรแก้โรคกระเพาะอาหาร	31
สมุนไพรขับเหงื่อ	34
สมุนไพรขับปัสสาวะ	35
สมุนไพรขับน้ำนม	48
สมุนไพรแก้โรคในสตรี	51
สมุนไพรแก้โรคเหน็บชา	59
สมุนไพรแก้โรคอัมพาต	60
สมุนไพรแก้โรคเรื้อน	62
สมุนไพรแก้โรคงูสวัด อีสุกอีใส	64
สมุนไพรแก้โรคจิตสติดวงทวาร	67
สมุนไพรแก้กามโรค หนองใน	71
สมุนไพรแก้พิษงู	73
สรุปสรรพคุณของสมุนไพรแต่ละชนิด	76
เอกสารอ้างอิง	92
ดรรรชนีสมุนไพรจำแนกตามชื่อไทย	95
ดรรรชนีสมุนไพรจำแนกตามชื่อวิทยาศาสตร์	103

บทนำ

ภาคอีสานหรือภาคตะวันออกเฉียงเหนือของไทย ประกอบด้วยพื้นที่ของ 19 จังหวัด ได้แก่ นครราชสีมา ชัยภูมิ บุรีรัมย์ ร้อยเอ็ด ขอนแก่น มหาสารคาม กาฬสินธุ์ สุรินทร์ อุตรธานี ศรีสะเกษ ยโสธร นครพนม หนองคาย สกลนคร เลย มุกดาหาร อุบลราชธานี อำนาจเจริญ และหนองบัวลำภู พื้นที่โดยรวมกว้างขวางมากกว่าภาคอื่น ๆ ของประเทศ ประกอบด้วยศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้านหลากหลาย การรักษาโรคด้วยสมุนไพรเป็นสมบัติทางวัฒนธรรมพื้นบ้านอย่างหนึ่งที่สืบทอดกันมานานนับร้อยปี จนถึงปัจจุบันยังพบว่ามีผู้นิยมใช้สมุนไพรรักษาโรคกันอยู่แต่ไม่แพร่หลายเหมือนสมัยก่อน ทำให้ภูมิปัญญาความรู้ด้านสมุนไพรพื้นบ้านของไทยต้องขาดหายหรือสูญหายไปได้ จึงสมควรจัดการรวบรวมความรู้เหล่านี้ให้เป็นระบบเพื่อเป็นการอนุรักษ์ไว้ และจากการศึกษาวิจัยด้านวิทยาศาสตร์การแพทย์ในปัจจุบัน จะเห็นว่าได้กลับไปสนใจศึกษาการรักษาโรคหรือส่งเสริมสุขภาพจากสารธรรมชาติกันอย่างกว้างขวาง ดังนั้นผลการศึกษารวบรวมข้อมูลสมุนไพรพื้นบ้านของไทย จึงสามารถใช้เป็นเอกสารอ้างอิงเบื้องต้นสำหรับการคัดเลือกสมุนไพรที่จะนำมาศึกษาพิสูจน์สรรพคุณเพื่อพัฒนาเป็นยาต่อไปได้เป็นอย่างดี

การศึกษาสมุนไพรพื้นบ้านในภาคอีสานครั้งนี้เป็นการศึกษาวิจัยเชิงเอกสาร โดยการสืบค้นรวบรวมข้อมูลการใช้สมุนไพรพื้นบ้านของจังหวัดต่าง ๆ ในภาคอีสานจากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ ได้แก่ จากแบบสอบถามหมอฟันบ้านประจำจังหวัดหรือผู้อาสาประจำหมู่บ้านของโครงการอนุรักษ์สมบัติวัฒนธรรมด้านการใช้สมุนไพร ในโครงการน้ำพระทัยจากในหลวง (อีสานเขียว) ของกรมวิทยาศาสตร์การแพทย์ ซึ่งได้กระจายแบบสอบถามข้อมูลการใช้สมุนไพรพื้นบ้านไปยังพื้นที่ของจังหวัดต่าง ๆ ในภาคอีสานหลายจังหวัด ได้แก่ จังหวัดขอนแก่น ชัยภูมิ บุรีรัมย์ อุบลราชธานี นครราชสีมา เลย และอุตรธานี และสืบค้นข้อมูลเพิ่มเติมจากแหล่งข้อมูลอื่น ๆ เช่น วารสาร เอกสาร หนังสือด้านสมุนไพร โดยสืบค้นข้อมูลชื่อไทย ชื่อพื้นเมือง ชื่อวงศ์ ชื่อวิทยาศาสตร์ ส่วนที่ใช้ สรรพคุณ และวิธีใช้ ให้ได้ข้อมูลครบถ้วนสมบูรณ์ และจัดทำเป็นตารางจำแนกสมุนไพรตามสรรพคุณต่าง ๆ สรุปสรรพคุณของสมุนไพรแต่ละชนิด สรุปข้อมูลผลการศึกษาและวิจารณ์เพื่อให้มีข้อมูลรายละเอียดเพียงพอสำหรับผู้สนใจสามารถคัดเลือกสมุนไพรนำไปพัฒนาต่อไปได้

ผลการศึกษาและวิจารณ์ผลการศึกษา

จากการศึกษาสมุนไพรพื้นบ้านใน 19 จังหวัดของภาคอีสานจากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ สามารถรวบรวมพืชสมุนไพรที่กล่าวอ้างว่ามีสรรพคุณต่าง ๆ ในการรักษาโรคและส่งเสริมสุขภาพได้รวมทั้งสิ้น 38 กลุ่มใหญ่ ประกอบด้วยสมุนไพรรวม 543 ชนิด สำหรับ “สมุนไพรพื้นบ้านภาคอีสาน เล่ม 3” ประกอบด้วยสมุนไพรที่มีการใช้ใน 21 กลุ่มสรรพคุณ ได้แก่ สมุนไพรแก้ไข้มาลาเรีย แก้ปวดศีรษะ แก้ร้อนใน บำรุงหัวใจ แก้แผลไฟไหม้น้ำร้อนลวก แก้โรคตา แก้โรคเกี่ยวกับประสาท ลดความดันโลหิต แก้โรคเบาหวาน แก้โรคกระเพาะอาหาร ขับเหงื่อ ขับปัสสาวะ ขับน้ำนม แก้โรคในสตรี แก้โรคเหน็บชา แก้โรคอัมพาต แก้โรคเรื้อน แก้โรคงูสวัด อีสุกอีใส แก้โรคริดสีดวงทวาร แก้กามโรค หนองใน และแก้พิษงู รายละเอียดทั้งหมดแสดงใน “ตารางจำแนกสมุนไพรตามสรรพคุณ” ซึ่งประกอบด้วย ชื่อไทย ชื่อวงศ์ ชื่อวิทยาศาสตร์ ชื่อพื้นเมือง ส่วนที่ใช้ สรรพคุณ และวิธีใช้

กลุ่มสรรพคุณแก้ไข้มาลาเรีย รวบรวมได้ทั้งสิ้น 14 ชนิด ใน 12 วงศ์ พืชในวงศ์ Compositae และ Rubiaceae มีการนำมาใช้มากกว่าวงศ์อื่น ๆ คือ วงศ์ละ 2 ชนิด

กลุ่มสรรพคุณแก้ปวดศีรษะ วิงเวียนศีรษะ รวบรวมได้ทั้งสิ้น 34 ชนิด ใน 26 วงศ์ พืชในวงศ์ Capparidaceae และ Rutaceae มีการนำมาใช้มากที่สุดคือ วงศ์ละ 3 ชนิด รองลงมาคือวงศ์ Clusiaceae, Euphorbiaceae และ Zingiberaceae มีการนำมาใช้วงศ์ละ 2 ชนิด

กลุ่มสรรพคุณแก้ร้อนใน รวบรวมได้ทั้งสิ้น 22 ชนิด ใน 21 วงศ์ พืชในวงศ์ Rutaceae มีการนำมาใช้มากกว่าวงศ์อื่น ๆ คือ 2 ชนิด

กลุ่มสรรพคุณบำรุงหัวใจ รวบรวมได้ทั้งสิ้น 8 ชนิด ใน 5 วงศ์ พืชในวงศ์ Annonaceae มีการนำมาใช้มากที่สุดรวม 4 ชนิด วงศ์อื่น ๆ มีการนำมาใช้เพียงวงศ์ละ 1 ชนิด

กลุ่มสรรพคุณแก้แผลไฟไหม้ น้ำร้อนลวก รวบรวมได้ทั้งสิ้น 15 ชนิด ใน 13 วงศ์ พืชในวงศ์ Compositae และ Cucurbitaceae มีการนำมาใช้มากกว่าวงศ์อื่น ๆ คือวงศ์ละ 2 ชนิด

กลุ่มสรรพคุณแก้โรคตา รวบรวมได้ทั้งสิ้น 19 ชนิด ใน 13 วงศ์ พืชในวงศ์ Compositae มีการนำมาใช้มากที่สุดรวม 6 ชนิด รองลงมาคือวงศ์ Euphorbiaceae มีการนำมาใช้รวม 2 ชนิด

กลุ่มสรรพคุณแก้โรคเกี่ยวกับระบบประสาท รวบรวมได้ทั้งสิ้น 5 ชนิด ใน 5 วงศ์ มีการนำมาใช้เพียงวงศ์ละ 1 ชนิด

กลุ่มสรรพคุณลดความดันโลหิต รวบรวมได้ทั้งสิ้น 9 ชนิด ใน 9 วงศ์ มีการนำมาใช้เพียงวงศ์ละ 1 ชนิด

กลุ่มสรรพคุณแก้โรคเบาหวาน รวบรวมได้ทั้งสิ้น 17 ชนิด ใน 15 วงศ์ พืชในวงศ์ Acanthaceae และ Mimosaceae มีการนำมาใช้มากกว่าวงศ์อื่น ๆ คือ วงศ์ละ 2 ชนิด

กลุ่มสรรพคุณแก้โรคกระเพาะอาหาร รวบรวมได้ทั้งสิ้น 14 ชนิด ใน 11 วงศ์ พืชในวงศ์ Zingiberaceae มีการนำมาใช้มากที่สุดรวม 3 ชนิด รองลงมาคือวงศ์ Asclepiadaceae และ Myrtaceae มีการนำมาใช้วงศ์ละ 2 ชนิด

กลุ่มสรรพคุณขับเหงื่อ รวบรวมได้ทั้งสิ้น 2 ชนิด ใน 2 วงศ์

กลุ่มสรรพคุณขับปัสสาวะ รวบรวมได้ทั้งสิ้น 57 ชนิด ใน 39 วงศ์ พืชในวงศ์ Euphorbiaceae และ Gramineae มีการนำมาใช้มากที่สุดคือ วงศ์ละ 6 ชนิด รองลงมาคือวงศ์ Malvaceae มีการนำมาใช้รวม 4 ชนิด

กลุ่มสรรพคุณขับน้ำนม รวบรวมได้ทั้งสิ้น 15 ชนิด ใน 12 วงศ์ พืชในวงศ์ Annonaceae มีการนำมาใช้มากที่สุดรวม 3 ชนิด รองลงมาคือวงศ์ Moraceae มีการนำมาใช้รวม 2 ชนิด

กลุ่มสรรพคุณแก้โรคในสตรี รวบรวมได้ทั้งสิ้น 46 ชนิด ใน 31 วงศ์ พืชในวงศ์ Euphorbiaceae มีการนำมาใช้มากที่สุดรวม 7 ชนิด รองลงมาคือวงศ์ Acanthaceae มีการนำมาใช้รวม 3 ชนิด

กลุ่มสรรพคุณแก้โรคเหน็บชา รวบรวมได้ทั้งสิ้น 5 ชนิด ใน 4 วงศ์ พืชในวงศ์ Celastraceae มีการนำมาใช้มากกว่าวงศ์อื่น ๆ คือ 2 ชนิด

กลุ่มสรรพคุณแก้โรคอัมพาต รวบรวมได้ทั้งสิ้น 12 ชนิด ใน 9 วงศ์ พืชในวงศ์ Convolvulaceae, Euphorbiaceae, Fabaceae และ Rubiaceae มีการนำมาใช้มากที่สุดคือ วงศ์ละ 2 ชนิด

กลุ่มสรรพคุณแก้โรคเรื้อน รวบรวมได้ทั้งสิ้น 11 ชนิด ใน 9 วงศ์ พืชในวงศ์ Anacardiaceae และ Verbenaceae มีการนำมาใช้มากกว่าวงศ์อื่น ๆ คือ วงศ์ละ 2 ชนิด

กลุ่มสรรพคุณแก้โรคงูสวัด อีสุกอีใส รวบรวมได้ทั้งสิ้น 16 ชนิด ใน 13 วงศ์ พืชในวงศ์ Fabaceae มีการนำมาใช้มากที่สุดรวม 4 ชนิด วงศ์อื่น ๆ มีการนำมาใช้เพียงวงศ์ละ 1 ชนิด

กลุ่มสรรพคุณแก้โรคริดสีดวงทวาร รวบรวมได้ทั้งสิ้น 18 ชนิด ใน 14 วงศ์ พืชในวงศ์ Verbenaceae มีการนำมาใช้มากที่สุดรวม 3 ชนิด รองลงมาคือวงศ์ Compositae และ Dioscoreaceae มีการนำมาใช้วงศ์ละ 2 ชนิด

กลุ่มสรรพคุณแก้กามโรค หนองใน รวบรวมได้ทั้งสิ้น 12 ชนิด ใน 10 วงศ์ พืชในวงศ์ Rubiaceae มีการนำมาใช้มากที่สุดรวม 3 ชนิด วงศ์อื่น ๆ มีการนำมาใช้เพียงวงศ์ละ 1 ชนิด

กลุ่มสรรพคุณแก้พิษงู รวบรวมได้ทั้งสิ้น 16 ชนิด ใน 13 วงศ์ พืชในวงศ์ Annonaceae, Rubiaceae และ Zingiberaceae มีการนำมาใช้มากกว่าวงศ์อื่น ๆ คือ วงศ์ละ 2 ชนิด

นอกจากนั้นได้จัดทำ "ตารางสรุปสรรพคุณของสมุนไพรแต่ละชนิด" พบว่าสมุนไพรที่นิยมนำมาใช้ประโยชน์ทางยามากกว่า 2 สรรพคุณมีจำนวนรวม 24 ชนิด คือ กระชับ กระต่ายจันทร์ กระทงลาย กัญชาเทศ กาฝากมะม่วง กำจาย ขี้เหล็ก คว่าตายหงายเป็น แจง โดไม่รู้ล้ม ตริชะวา แต่งกวา

นางแย้ม บัวบก พริกขี้หนู มะก่องข้าว มะม่วงหิมพานต์ ยางนา สะอาะ สับปะรด หนุ่ยไต้ใบ หมอน้อย เหงือกปลาหมอ อัครีทวาร รายละเอียดตามตารางสรุปสรรพคุณของสมุนไพรแต่ละชนิด

จากการศึกษาด้านองค์ประกอบทางเคมีของพืชสมุนไพร พบว่าสารประกอบทางเคมีที่มีรายงานว่ามีสรรพคุณทางยาใน 21 กลุ่มสรรพคุณข้างต้นมีดังนี้คือ สารที่มีฤทธิ์แก้ไข้มาลาเรีย เช่น Quinine พบในควินิน อนุพันธ์ของ Artemisinin พบในชิงเฮา สารที่มีฤทธิ์แก้ปวดผื่นผิวหนัง เช่น Methyl salicylate พบใน *Gaultheria procumbens* L. สารที่มีฤทธิ์บำรุงหัวใจ เช่น Ouabain พบในบานทน Quinidine พบในควินิน สารที่มีฤทธิ์รักษาแผล เช่น Allantoin พบในรำข้าว Asiaticoside พบในบัวบก Aloctin A พบในว่านหางจระเข้ สารที่มีฤทธิ์ลดความดันโลหิต เช่น Δ^9 tetrahydrocannabinol พบในกัญชา สารที่มีฤทธิ์ช่วยบำรุงสายตา เช่น Carotene พบในผักบุ้ง สารที่มีฤทธิ์ต่อระบบประสาท เป็นยากล่อมประสาท เช่น Kawain พบใน *Piper methysticum* Forst. f. Rescinnamine และ Reserpine พบในระย่อม สารที่มีฤทธิ์เป็นยากล่อมประสาทและช่วยให้นอนหลับ เช่น Rotundine พบใน *Stephania sinica* Diels สารที่ช่วยให้นอนหลับ เช่น Scopolamine พบในลำโพงกาสลัก สารที่มีฤทธิ์ระงับอาการชัก เช่น Picrotoxin พบในขมิ้นเครือ สารที่มีฤทธิ์ระงับอาการซึมเศร้า เช่น Glaziovine พบใน *Ocotea glaziovii* Mez สารที่มีฤทธิ์กระตุ้นประสาทส่วนกลาง เช่น Vincamine พบใน *Vinca minor* L. Caffeine พบในเมี่ยง Strychnine พบในแสลงใจ สารที่มีฤทธิ์ลดความดันโลหิต เช่น Rescinnamine และ Reserpine พบในระย่อม สารที่มีฤทธิ์ลดน้ำตาลในเลือด เช่น S-methylcysteine sulfoxide พบในหอมใหญ่ สารที่มีฤทธิ์เกี่ยวกับระบบการย่อยอาหาร กระตุ้นให้ตับผลิตน้ำดี เช่น Curcumin พบในขมิ้นชัน สารที่มีฤทธิ์ขับปัสสาวะ เช่น Theobromine พบในโกโก้ Theophylline พบในเมี่ยง สารที่มีฤทธิ์บีบกล้ามเนื้อหลอดลม เช่น Vasicine พบในเสนียด

การศึกษาข้อมูลการใช้สมุนไพรพื้นบ้าน ทำให้นักวิชาการสามารถคัดเลือกสมุนไพรเพื่อนำมาวิจัยพัฒนาเป็นยาหรือผลิตภัณฑ์เสริมสุขภาพได้ทางหนึ่ง โดยศึกษาด้านองค์ประกอบทางเคมีควบคู่กับด้านเภสัชวิทยาจนทราบสารออกฤทธิ์และพิสูจน์ยืนยันความปลอดภัยของสารออกฤทธิ์ชนิดนั้น ๆ ข้อมูลจากการศึกษาวิจัยดังกล่าวนี้เป็นสิ่งสำคัญจำเป็นสำหรับการพัฒนายาใหม่ เพื่อใช้รักษาโรคต่าง ๆ ที่อาจยังไม่มียารักษาได้ ดังนั้นการวิจัยปริทัศน์เรื่อง “สมุนไพรพื้นบ้านภาคอีสาน” นอกจากเป็นการอนุรักษ์ภูมิปัญญาพื้นบ้านด้านการรักษาโรคของไทยแล้ว ยังจะนำไปสู่การพัฒนาทรัพยากรสมุนไพรภายในประเทศที่ยั่งยืน อันเป็นการช่วยส่งเสริมเศรษฐกิจของชาติทางหนึ่ง

ตารางจำแนกสมุนไพรมตามสรรพคุณ

สมุนไพรแก้ไข้มาลาเรีย

ชื่อไทย	วงศ์	ชื่อวิทยาศาสตร์	ชื่อพื้นเมือง	ส่วนที่ใช้	สรรพคุณ	วิธีใช้
กระต่ายจันทร์	Compositae	<i>Centipeda minima</i> A. Br. & Aschers.	เหมือดโดด (โคราช)	ทั้งต้น	แก้ไข้มาลาเรีย	ตากแห้ง ทำเป็นยาขงต้ม (เอกสารอ้างอิง 6 หน้า 401)
กระต่ายลาย	Celastraceae	<i>Celastrus paniculata</i> Willd.	นางแตก (โคราช)	ราก	แก้ไข้มาลาเรีย	บดเป็นผง ปั้นเป็นลูกกลอน รับประทาน (เอกสารอ้างอิง 39 หน้า 19-20)
กัญชาเทศ	Labiatae	<i>Leonurus sibiricus</i> L.*	ชาจีน (ชัยภูมิ)	ทั้งต้นเหนือดิน	แก้ไข้มาลาเรีย	ใช้ 2-3 กิ่ง ต้มน้ำ 2 ถ้วย พอเดือด ดื่มครั้งละ 1 ถ้วย วันละ 3 ครั้ง (เอกสารอ้างอิง 27 หน้า 59)
ขางปอย	Euphorbiaceae	<i>Alchornea rugosa</i> Muell. Arg.	สำน้ำ (เลย)	ทั้งต้นเหนือดิน	แก้ไข้มาลาเรีย	ใช้ 3-4 กิ่ง ต้มน้ำ 3 ถ้วย ต้มพอ เดือด ต้มวันละ 3 ครั้ง (เอกสารอ้างอิง 11 หน้า 148)
คิวินิน	Rubiaceae	<i>Cinchona ledgeriana</i> Moens.	ชาหมากไฟ (เลย)	ใบ ราก	แก้ไข้มาลาเรีย	ต้มน้ำดื่ม (เอกสารอ้างอิง 26 หน้า 639)
แฉง	Capparidaceae	<i>Maerua siamensis</i> Pax	สะเดาอิมเดียว (ขอนแก่น) คิวินิน (เปลือกเหลือง) (อุบลราชธานี) แกง (โคราช)	แก่นหรือราก ใบ ราก เปลือก ราก ใบ	แก้ไข้มาลาเรีย	ต้มน้ำต้มครึ่งละ 1 แก้ว (เอกสารอ้างอิง 2 หน้า 6) ใช้ประมาณ 5 กรัม ต้มดื่ม ครั้งละ 2-3 ถ้วย วันละ 3-4 ครั้ง (เอกสารอ้างอิง 5 หน้า 1) ต้มน้ำดื่ม (เอกสารอ้างอิง 6 หน้า 311)

ชื่อไทย	วงศ์	ชื่อวิทยาศาสตร์	ชื่อพื้นเมือง	ส่วนที่ใช้	สรรพคุณ	วิธีใช้
ตะโกสวน	Ebenaceae	<i>Diospyros malabarica</i> (Desv) Kostel var <i>malabarica</i> Kostel	มะเที้อเถื่อน (สกลนคร)	เปลือก ผลอ่อน	แก้ไข้มาลาเรีย	ต้มรวมกันเอน้ำดื่ม (เอกสารอ้างอิง 26 หน้า 618)
ติ่งตั้ง	Combretaceae	<i>Calycopteris</i> <i>floribunda</i> Lamk.	วงงชุม (ขอนแก่น)	ใบ	แก้ไข้มาลาเรีย	ตำผสมกับเนยรับประทาน (เอกสารอ้างอิง 6 หน้า 340)
มะนาว	Rutaceae	<i>Citrus aurantifolia</i> (Christm. & Panz.) Swing.*	ดอกริอค (เลย)	ใบ	แก้ไข้มาลาเรีย	ตำให้ละเอียดผสมกับเนย รับประทาน (เอกสารอ้างอิง 6 หน้า 340)
ย่านาง	Menispermaceae	<i>Tiliacora triandra</i> (Colebr.) Diels*	ย่านาง (สุรินทร์)	ราก	แก้ไข้ป่า	ผสมกับรากสาบเสือและรากย่านาง ต้มน้ำดื่ม (เอกสารอ้างอิง 29 หน้า 105)
สาบแรังสาบกา	Compositae	<i>Ageratum conyzoides</i> L.	เทียมแมงาย (เลย)	ใบและยอด อ่อน	แก้ไข้ป่า	ผสมกับรากสาบเสือและรากย่านาง ต้มน้ำดื่ม (เอกสารอ้างอิง 29 หน้า 107)
สาบเสือ	Asteraceae	<i>Chromolaena odorata</i> (L.) R.M. King & H. Robinson*	สาบเสือ (สุรินทร์)	ราก	แก้ไข้ป่า	ใช้ใบและยอดแห้ง 15-30 กรัม ต้มน้ำดื่ม วันละ 2 ครั้ง (เอกสารอ้างอิง 16 หน้า 175-176)

ชื่อไทย	วงศ์	ชื่อวิทยาศาสตร์	ชื่อพื้นเมือง	ส่วนที่ใช้	สรรพคุณ	วิธีใช้
เหงือกปลาหมอ	Acanthaceae	<i>Acanthus ebracteatus</i> Vahl	เหงือกปลาหมอ (เคย)	ทั้งต้น ใบ	แก้ไข้มาลาเรีย	สับตากแห้ง บดให้ละเอียดละลาย น้ำซิงแห้งที่ต้มแล้ว รับประทานวันละ 3 ครั้ง ก่อนอาหาร (เอกสารอ้างอิง 8 หน้า 1)
ยี่ห่วย	Verbenaceae	<i>Clerodendrum</i> <i>serratum</i> (L.) Moon var. <i>serratum</i> Schau.	ผ้าห้ายหอคำ ฮังตอ หมักก้านตอ หนูแวง (เคย)	ต้น	แก้ไข้ป่า	ต้มน้ำดื่ม (เอกสารอ้างอิง 11 หน้า 77)

(* ได้จากการตรวจสอบตัวอย่างพืช)

สมุนไพรแก้ปวดศีรษะ แก้วเวียงเวียงศีรษะ

ชื่อไทย	วงศ์	ชื่อวิทยาศาสตร์	ชื่อพื้นเมือง	ส่วนที่ใช้	สรรพคุณ	วิธีใช้
กระชับ	Compositae	<i>Xanthium strumarium</i> L.	ขี้ชันดอน (ขอนแก่น) ขี้ชันดอน (เลย)	ลำต้นและใบ ลำต้นและใบ	แก้ปวดศีรษะ แก้ปวดศีรษะ	ต้มของเอาน้ำ (เอกสารอ้างอิง 31 หน้า 12-13) ต้มของเอาน้ำ (เอกสารอ้างอิง 31 หน้า 12-13)
กระชาย	Zingiberaceae	<i>Boesenbergia</i> <i>pandurata</i> Holtt.	กะแอน ชิงพราย (มหาสารคาม)	เหง้าหรือราก	แก้อาการเป็นลม วิงเวียน	หั่นบางๆ ผึ่งให้แห้ง ใช้ 2 ช้อน ชงด้วยน้ำเดือดใหม่ๆ ครั้งถ้วย เติมพืชมเสน 3-4 เกล็ด ปิดฝาทิ้งไว้ 5-7 นาที ต้มแต่น้ำวันละ 4 ครั้ง (เอกสารอ้างอิง 13 หน้า 175)
กะทกรก	Passifloraceae	<i>Passiflora foetida</i> L.	ผักขี้หิด (เลย)	ใบ	แก้ปวดศีรษะ	นำมาตำให้ละเอียด แล้วคั้นเอาน้ำ ดื่ม หรือเอากากผสมศีรษะ (เอกสารอ้างอิง 32 หน้า 49-50)
กาฝากมะม่วง	Loranthaceae	<i>Dendrophthoe</i> <i>pentandra</i> Miq.	กาฝากมะม่วง (โคราช)	ทั้งต้น	แก้ปวดศีรษะ	นำมามากแดด แล้วต้มประมาณ 5 นาที ต้มแทนน้ำ หรือนำมาชงกับ น้ำร้อน (เอกสารอ้างอิง 7 หน้า 1)
คนทา	Simaroubaceae	<i>Harrisonia perforata</i> (Lour.) Merr.*	โกทา (อุบลราชธานี)	ราก	เข้กายแก้ปวดศีรษะ	ผสมรากไฟเดือนห้า ผ่นน้ำ รับประทาน (เอกสารอ้างอิง 30 หน้า 51)
คว่ำตายหงายเป็น	Crassulaceae	<i>Kalanchoe pinnata</i> Pers.	เข็งโงะ โพะพะ (โคราช)	ใบ	แก้ปวดศีรษะ	เผาไฟวางบนศีรษะ (เอกสารอ้างอิง 6 หน้า 514)

ชื่อไทย	วงศ์	ชื่อวิทยาศาสตร์	ชื่อพื้นเมือง	ส่วนที่ใช้	สรรพคุณ	วิธีใช้
แค	Leguminosae	<i>Sesbania grandiflora</i> Desv.	แคบ้าน (ขอนแก่น)	ใบ	แก้ปวดศีรษะ	ใช้ใบ 1 กำมือต้มให้เดือด ต้มครั้งละ 1 ถ้วย วันละ 3 ครั้ง (เอกสารอ้างอิง 2 หน้า 8)
จ้วด	Capparidaceae	<i>Capparis flavicans</i> Kurz	จ้วด	เนื้อไม้	แก้หวัดเย็นศีรษะ	ฝนเป็นผงทำเป็นควันใช้สูด (เอกสารอ้างอิง 6 หน้า 290)
			หนามนมวัว (โคราช)	เนื้อไม้	แก้หวัดเย็นศีรษะ	ฝนเป็นผงทำเป็นควันใช้สูด (เอกสารอ้างอิง 6 หน้า 290)
แฉะ	Capparidaceae	<i>Capparis</i> (เสย)	จ้วด	เนื้อไม้	แก้หวัดเย็นศีรษะ	แกะเอาเนื้อไม้ดิบ หรือตากแห้งนำมา บดเป็นผง ทำเป็นควันใช้สูดแก้ อาการหวัดเย็นศีรษะ (เอกสารอ้างอิง 32 หน้า 213-214)
			จ้วด	เนื้อไม้	แก้หวัดเย็นศีรษะ	ฝนเป็นผงใช้สูด (เอกสารอ้างอิง 32 หน้า 213-214)
			จ้วด	เนื้อไม้	แก้หวัดเย็นศีรษะ	ฝนเป็นผงทำเป็นควันใช้สูด (เอกสารอ้างอิง 6 หน้า 290)
แฉะ	Capparidaceae	<i>Maerua siamensis</i> Pax	แฉะ (โคราช)	เปลือก ราก	ต้มน้ำดื่ม (เอกสารอ้างอิง 6 หน้า 311)	
ชุมเห็ดไทย	Caesalpinjiaceae	<i>Cassia tora</i> L.	ชุมเห็ดไทย (ขอนแก่น)	ยอด	แก้ลมวิงเวียน	ใช้ยอด 10 กรัม โขลกให้ละเอียด ผสมกับน้ำปาลารับประทานครั้งละ 1 ช้อน 3 เวลา (เอกสารอ้างอิง 2 หน้า 6)

ชื่อไทย	วงศ์	ชื่อวิทยาศาสตร์	ชื่อพื้นเมือง	ส่วนที่ใช้	สรรพคุณ	วิธีใช้
โต้นี่รู้ล้ม	Compositae	<i>Elephantopus scaber</i> L.	คิงโพนกุ่ม (ชัยภูมิ) ซีโพนกุ่ม (เลย)	ราก	แก้ปวดศีรษะ	ใช้รากสด 15-30 กรัม ต้มน้ำดื่ม (เอกสารอ้างอิง 15 หน้า 49-54) ใช้รากสด 15-30 กรัม ต้มน้ำดื่ม (เอกสารอ้างอิง 15 หน้า 49-54)
ทองพันชั่ง	Acanthaceae	<i>Rhinacanthus nasutus</i> (L.) Kurz*	ทองพันชั่ง (มหาสารคาม)	ใบ	แก้เวียนศีรษะ	ใช้ปริมาณ 6 บาท รวมกับใบพิมเสน 1 บาท ลูกลูไต่ใบ 2 บาท ใบฝ้ายแดง 4 บาท ผักกระโสมทั้งต้น 1 บาท เทศมะลิ พิกุล อนุภาค บัวหลวง สารภี อย่างละ 1 สลึง บดผสมทำ เป็นยาถูกลมคอ รับประทานกับ น้ำดอกมะลิ (เอกสารอ้างอิง 28 หน้า 41)
น้ำเต้าต้น	Bignoniaceae	<i>Crescentia cujete</i> L.	น้ำเต้าต้น (อุตรธานี)	ใบ	แก้ปวดศีรษะ	ตำให้ละเอียดแล้วนำมาพอก (เอกสารอ้างอิง 29 หน้า 395-396)
บัวบก	Umbelliferae	<i>Centella asiatica</i> Urban	บัวบก (โคราช)	ต้น	แก้ปวดศีรษะ	ตำแล้วกรองเอาแต่น้ำผสม กับน้ำตาลข่อยรับประทานครั้งละ 1 แก้ว (เอกสารอ้างอิง 32 หน้า 418)

ชื่อไทย	วงศ์	ชื่อวิทยาศาสตร์	ชื่อพื้นเมือง	ส่วนที่ใช้	สรรพคุณ	วิธีใช้
บัวหลวง	Nelumbonaceae	<i>Nelumbo nucifera</i> Gaertn.*	บัวหลวง (มหาสารคาม)	เกสรตัวผู้	แก้วิงเวียนศีรษะ	ใช้ปริมาณ 1 สลึง รวมกับใบพิมเสน 1 บาท ลูกลูได้ใบ 2 บาท ใบฝ้ายแดง 4 บาท ผักกระโสมทั้งต้น 1 บาท ใบทองพันชั่ง 6 บาท เกสรมะลิ พิกุล บุนนาค สารภี อย่างละ 1 สลึง บดผสมทำเป็นยาลูกกลอน รับประทานกับน้ำดอกมะลิ (เอกสารอ้างอิง หน้า 49)
บุนนาค	Clusiaceae	<i>Mesua ferrea</i> L.*	บุนนาค (มหาสารคาม)	ดอก	แก้วิงเวียนศีรษะ	ใช้ปริมาณ 1 สลึง รวมกับใบพิมเสน 1 บาท ลูกลูได้ใบ 2 บาท ใบฝ้ายแดง 4 บาท ผักกระโสมทั้งต้น 1 บาท ใบทองพันชั่ง 6 บาท เกสรมะลิ พิกุล บัวหลวง สารภี อย่างละ 1 สลึง บดผสมทำเป็นยาลูกกลอน รับประทานกับน้ำดอกมะลิ (เอกสารอ้างอิง หน้า 44)
เปราะหอม	Zingiberaceae	<i>Kaempferia galanga</i> L.	หอมเปราะ ว่านหอม (อุดรธานี)	หัวใต้ดิน	แก้ปวดศีรษะ	หั่นบาง ๆ นำไปตากแดดให้แห้ง รับประทาน 2 ช้อนชา ต่อวันครั้งแกวักแปะ ผู้ใหญ่วันละ 2 ครั้ง เข้า-เย็น หลังอาหาร (เอกสารอ้างอิง หน้า 1)

ชื่อไทย	วงศ์	ชื่อวิทยาศาสตร์	ชื่อพื้นเมือง	ส่วนที่ใช้	สรรพคุณ	วิธีใช้
ฝักระโสม	Scrophulariaceae	<i>Limnophila rugosa</i> (Roth.) Merr.*	ฝักระโสม (มหาสารคาม)	ทั้งต้น	แก้วิงเวียนศีรษะ	ใช้ปริมาณ 1 บาท รวมกับใบพิมเสน 1 บาท ลูกลูได้ใบ 2 บาท ใบฝ้ายแดง 4 บาท ใบทองพันชั่ง 6 บาท เกสรมะลิ พิกุล บุนนาค บัวหลวง สารภี อย่างละ 1 สติง บดผสมทำเป็นยาลูกกลอนรับประทานขนาดอกมะลิ (เอกสารอ้างอิง หน้า 51)
ฝรั่ง	Myrtaceae	<i>Psidium guajava</i> L.	ฝรั่ง (ขอนแก่น)	ใบ	แก้แมงวิงเวียน	ใช้ใบโขลกเอาน้ำตามความเมา (เอกสารอ้างอิง หน้า 3)
ฝ้ายแดง	Malvaceae	<i>Gossypium arboreum</i> L.*	ฝ้ายแดง (มหาสารคาม)	ใบ	แก้วิงเวียนศีรษะ	ใช้ปริมาณ 4 บาท รวมกับใบพิมเสน 1 บาท ลูกลูได้ใบ 2 บาท ฝักระโสม ทั้งต้น 1 บาท ใบทองพันชั่ง 6 บาท เกสรมะลิ พิกุล บุนนาค บัวหลวง สารภี อย่างละ 1 สติง บดผสมทำ เป็นยาลูกกลอนรับประทานกับ น้ำดอกมะลิ (เอกสารอ้างอิง หน้า 48)

ชื่อไทย	วงศ์	ชื่อวิทยาศาสตร์	ชื่อพื้นเมือง	ส่วนที่ใช้	สรรพคุณ	วิธีใช้
พิกุล	Sapotaceae	<i>Mimusops elengi</i> L.*	พิกุล (มหาสารคาม)	ดอก	แก้วิงเวียนศีรษะ	ใช้ปริมาณ 1 สลึง รวมกับใบพิมเสน 1 บาท ลูกใต้ใบ 2 บาท ใบฝ้ายแดง 4 บาท ผักกระโสมทั้งต้น 1 บาท ใบทองพันชั่ง 6 บาท เกสรมะลิ บัวหลวง บุนนาค สารภี อย่างละ 1 สลึง บดผสมทำเป็นยาลูกกลอนรับประทานกับน้ำดอกมะลิ (เอกสารอ้างอิง หน้า 51)
พิมเสน	Lamiaceae	<i>Pogostemon cablin</i> (Blanco) Benth.*	พิมเสน (มหาสารคาม)	ใบ	แก้วิงเวียนศีรษะ	ใช้ปริมาณ 1 บาท รวมกับลูกใต้ใบ 2 บาท ใบฝ้ายแดง 4 บาท ผักกระโสมทั้งต้น 1 บาท ใบทองพันชั่ง 6 บาท เกสรมะลิ พิกุล บุนนาค บัวหลวง สารภี อย่างละ 1 สลึง บดผสมทำเป็นยาลูกกลอนรับประทานกับน้ำดอกมะลิ (เอกสารอ้างอิง หน้า 47)
มะกรูด	Rutaceae	<i>Citrus hystrix</i> DC.	มะกรูด (ขอนแก่น)	ผิวสด	แก้อาการเป็นลม วิงเวียน	ฝานเป็นชิ้นเล็กๆ 1 ช้อนแกง เติมการบูรหรือพิมเสน 1-2 หยิบมีอ ชงด้วยน้ำเดือดใหม่ ๆ ค่อนถ้วยแก้ว ปิดฝาทิ้งไว้ 5-7 นาที ดื่มแต่น้ำ 2-3 ครั้ง (เอกสารอ้างอิง หน้า 75)

ชื่อไทย	วงศ์	ชื่อวิทยาศาสตร์	ชื่อพื้นเมือง	ส่วนที่ใช้	สรรพคุณ	วิธีใช้
มะนาว	Rutaceae	<i>Citrus aurantifolia</i> Swing.	มะนาว (โคราซ)	ผล	แก้ปวดศีรษะ	หั่นเป็นแผ่นบาง ๆ ปิดบริเวณขมับ (เอกสารอ้างอิง 7 หน้า 1)
มะม่วง	Anacardiaceae	<i>Mangifera indica</i> L.	โต๊าก (โคราซ)	ผล	แก้อาการวิงเวียน	รับประทาน (เอกสารอ้างอิง 14 หน้า 167-172)
มะลิ	Oleaceae	<i>Jasminum sambac</i> (L.) W. Ait.*	มะลิ (มหาสารคาม)	ดอก	แก้วิงเวียนศีรษะ	ใช้ปริมาณ 1 สลึง ร่วมกับใบพิมเสน 1 บาท ลูกใต้ใบ 2 บาท ใบฝ้ายแดง 4 บาท ผักกระเฉดทั้งต้น 1 บาท ใบทองพันชั่ง 6 บาท เกสรบัวหลวง พิบูล บุนนาค สารภี อย่างละ 1 สลึง บดผสมทำเป็นยาลูกกลอน รับประทานกับน้ำดอกมะลิ (เอกสารอ้างอิง 28 หน้า 49)
รางจืด	Thunbergiaceae	<i>Thunbergia laurifolia</i> L.	มะลิ (อุตรธานี)	ดอก	แก้ปวดศีรษะ	ใช้ดอกสด ตำให้ละเอียดพอกขมับ (เอกสารอ้างอิง 32 หน้า 639-641)
			ยังจิต (ขอนแก่น)	ใบ	แก้วิงเวียน	รับประทานดิบ (เอกสารอ้างอิง 2 หน้า 3)

ชื่อไทย	วงศ์	ชื่อวิทยาศาสตร์	ชื่อพื้นเมือง	ส่วนที่ใช้	สรรพคุณ	วิธีใช้
ลูกใต้ใบ	Euphorbiaceae	<i>Phyllanthus amarus</i> Schum. & Thonn.*	หมากใต้ใบ (มหาสารคาม)	ราก	แก้วิงเวียนศีรษะ	ใช้ปริมาณ 2 บาท รวมกับใบพิมเสน 1 บาท ใบฝ้ายแดง 4 บาท ฝัก กระโสมทั้งต้น 1 บาท ใบทองพันชั่ง 6 บาท เกสรมะลิ พิกุล บุนนาค บัวหลวง สารภี อย่างละ 1 สติง บดผสมทำเป็นยาลูกกลอน รับประทานกับน้ำดอกมะลิ (เอกสารอ้างอิง 28 หน้า 45)
ส้มกบ	Rubiaceae	<i>Hymenodictyon</i> <i>excelsum</i> Wall.	ส้มกบ (อุดรธานี)	ใบ	แก้ปวดศีรษะ	ใช้ทาที่หน้าผาก (เอกสารอ้างอิง 19 หน้า 12)
สองฟ้า	Rutaceae	<i>Clausena</i> <i>harmandiana</i> Pierre*	โปร่งฟ้า (มหาสารคาม)	ราก	แก้ปวดศีรษะ	ต้มน้ำดื่ม (เอกสารอ้างอิง 28 หน้า 51)
สอยดาว	Euphorbiaceae	<i>Mallotus paniculatus</i> Muell. Arg.	สติตัน (เลย)	ราก	แก้ปวดศีรษะ	ตำเป็นยารวมกับสมุนไพรอื่นๆ พอกศีรษะ (เอกสารอ้างอิง 26 หน้า 695)
สะเดาะ	Capparidaceae	<i>Capparis zeylanica</i> L.	เหี่ยวไก่ (โคราช)	ใบ	แก้ปวดศีรษะ	ตำพอกศีรษะหรือทาบ (เอกสารอ้างอิง 6 หน้า 299)

ชื่อไทย	วงศ์	ชื่อวิทยาศาสตร์	ชื่อพื้นเมือง	ส่วนที่ใช้	สรรพคุณ	วิธีใช้
สารภี	Clusiaceae	<i>Mammea siamensis</i> Kosterm.*	สารภี (มหาสารคาม)	ดอก	แก้งเวียนศีรษะ	ใช้ปริมาณ 1 สติง รวมกับใบพิมเสน 1 บาท ถูกได้ใบ 2 บาท ใบฝ้ายแดง 4 บาท ผักกระโสมทั้งต้น 1 บาท ใบทองพันชั่ง 6 บาท เกสรมะลิ พิกุล นุนนาค บัวหลวง อย่างละ 1 สติง บดผสมทำเป็นยาลูกกลอน รับประทานกับน้ำดอกมะลิ (เอกสารอ้างอิง 28 หน้า 44)
อัคคีทวาร	Verbenaceae	<i>Clerodendrum</i> <i>serratum</i> (L.) Moon var. <i>serratum</i> Schau.	ผ้าห้ายห่อคำ อังคต หมักก้านต่อ หูแวง (เคย)	ใบและต้น	แก้ปวดศีรษะเรื้อรัง	ตำพอก (เอกสารอ้างอิง 11 หน้า 77)

(* ได้จากการตรวจสอบตัวอย่างพืช)

สมุนไพรแก้ร้อนใน

ชื่อไทย	วงศ์	ชื่อวิทยาศาสตร์	ชื่อพื้นเมือง	ส่วนที่ใช้	สรรพคุณ	วิธีใช้
กระแจะ	Ochnaceae	<i>Ochna integerrima</i> Merr. (<i>O. harmandii</i> Lec.)	ตุมตัง (อุดรธานี)	ต้น	แก้ร้อนใน	ต้มน้ำดื่ม ครั้งละครึ่งแก้ว วันละ 3 ครั้ง (เอกสารอ้างอิง 11 หน้า 136)
กอมกอยตลอดจน	Aristolochiaceae	<i>Aristolochia arenicola</i> Hance*	แผ่นดินเย็น (อุบลราชธานี)	ทั้งต้น	แก้ร้อนใน	ต้มน้ำดื่ม (เอกสารอ้างอิง 30 หน้า 34)
ก้างปลา	Euphorbiaceae	<i>Bridelia affinis</i> Craib	ก้างปลา (อุดรธานี)	ลำต้นหรือราก	แก้ร้อนใน กระจายน้ำ ดับพิษร้อน	ผ่าซีกแช่น้ำใช้อาบ หรือนำมาฝน หรือต้ม ผู้ใหญ่รับประทาน ครั้งละ 1-2 ช้อนโต๊ะ เด็กลดลงตามส่วน (เอกสารอ้างอิง 9 หน้า 2)
จันทน์แดง	Agavaceae	<i>Dracaena loureiri</i> Gagnep.	จันทน์แดง (เลย)	ราก แก่น	แก้ร้อนใน	ฝนกับหินใส่น้ำสะอาดใช้ดื่ม (เอกสารอ้างอิง 8 หน้า 2)
ตุมกาขาว	Strychnaceae	<i>Strychnos nux-blanda</i> A. W. Hill*	ตุมกาขาว (มหาสารคาม)	แก่น	แก้ร้อนใน	ฝนกับน้ำรับประทาน ครั้งละ ครึ่งถ้วยกาแฟ หลังอาหาร (เอกสารอ้างอิง 9 หน้า 2)
เท้ากายม่อม	Taccaceae	<i>Tacca</i> <i>leontopetaloides</i> (L.) O.K.*	เท้ากายม่อม (สุรินทร์)	ต้น ราก	แก้ร้อนใน เป็นยาเย็น	ต้มน้ำดื่ม (เอกสารอ้างอิง 28 หน้า 52) ผสมด้วยยาคื่น ต้มน้ำดื่ม (เอกสารอ้างอิง 29 หน้า 108)

ชื่อไทย	วงศ์	ชื่อวิทยาศาสตร์	ชื่อพื้นเมือง	ส่วนที่ใช้	สรรพคุณ	วิธีใช้
ธรรณีเย็นลาย	Liliaceae	<i>Ophiopogon mamoratus</i> Pierre ex Rod.*	ธรรณีเย็นลาย (ชัยภูมิ)	ราก	แก้ร้อนใน	รับประทานสด ครั้งละ 2-3 ราก วันละ 1-2 ครั้ง (เอกสารอ้างอิง 27 หน้า 59)
บวบงู	Cucurbitaceae	<i>Trichosanthes anguina</i> L.	นมพิจิตร (โคราช)	เมล็ด	แก้ร้อนใน	รับประทานเนื้อในเมล็ด (เอกสารอ้างอิง 26 หน้า 554)
บัวหลวง	Nelumbonaceae	<i>Nelumbo nucifera</i> Gaertn.	บัวหลวง (โคราช)	เหง้า เมล็ด	แก้ร้อนใน	รับประทาน (เอกสารอ้างอิง 32 หน้า 422-423)
เปราะกระเจียว	Zingiberaceae	<i>Kaempferia larsenii</i> P. Siriruga*	เปราะกระเจียว (อุบลราชธานี)	ทั้งต้น	แก้ร้อนใน	แช่น้ำดื่ม (เอกสารอ้างอิง 30 หน้า 54)
ผักค้ำคาว	Rubiaceae	<i>Hedyotis ovatifolia</i> (DC.) Cavan.*	หญ้าชาแมงมุม (อุบลราชธานี)	ทั้งต้น	แก้ร้อนใน	ต้มน้ำหรือแช่น้ำดื่ม (เอกสารอ้างอิง 30 หน้า 48)
พญาบาท	Rutaceae	<i>Hesperethusa crenulata</i> (Roxb.) Roem.*	ตุมตึง กระแจะ (มหาสารคาม)	ต้น	แก้ร้อนใน	ต้มน้ำดื่ม (เอกสารอ้างอิง 28 หน้า 51)
พฤกษ์	Mimosaceae	<i>Albizia lebeck</i> Benth.	จามจุรี (อุตรธานี)	ฝัก	แก้ร้อนใน กระหายน้ำ	ใช้ฝักแก่เผาไฟ 4-5 ฝัก ต้มกับน้ำ 2 ลิตร เหลือ 1 ลิตรครั้ง ต้มครั้งละ 1 ถ้วย ก่อนอาหารวันละ 3 ครั้ง (เอกสารอ้างอิง 9 หน้า 5)
พังแหใหญ่	Ulmaceae	<i>Trema orientalis</i> (L.) Bl.*	สาตร้อย (ชัยภูมิ)	แก่น ราก	เป็นยาเย็น	ฝนน้ำรับประทาน (เอกสารอ้างอิง 27 หน้า 62)
พุตราชษา	Verbenaceae	<i>Glerodendrum schmidtii</i> C.B. Clarke*	พวงพีขาว (อุบลราชธานี)	ราก	แก้ร้อนใน	ฝนน้ำรับประทาน (เอกสารอ้างอิง 30 หน้า 53)

ชื่อไทย	วงศ์	ชื่อวิทยาศาสตร์	ชื่อพื้นเมือง	ส่วนที่ใช้	สรรพคุณ	วิธีใช้
มะกอก	Anacardiaceae	<i>Spondias pinnata</i> Kurz (<i>S. mangifera</i> Willd.)	หมากกอก (อุตรธานี)	เมล็ด	แก้ร้อนใน	เผาไฟแล้วขงน้ำดื่ม (เอกสารอ้างอิง 26 หน้า 99, 198-199)
มะตูม	Rutaceae	<i>Aegle marmelos</i> Corr.*	มะตูม (โคราข)	ผล	แก้ร้อนใน	ต้มน้ำดื่มแทนน้ำ (เอกสารอ้างอิง 7 หน้า 1)
			ตูมบ้าน (มหาสารคาม)	ต้น ราก ใบ	แก้ร้อนใน	ต้มน้ำดื่ม (ใบเก็บใช้ในฤดูฝน ส่วนรากและต้นเก็บใช้ในฤดูร้อน) (เอกสารอ้างอิง 28 หน้า 50)
มะลิลา	Oleaceae	<i>Jasminum sambac</i> Ait.	มะลิ (อุตรธานี)	ราก	แก้ร้อนใน	ฝนกับน้ำรับประทาน (เอกสารอ้างอิง 9 หน้า 4)
ว่านน้ำ	Araceae	<i>Acorus calamus</i> L.	ว่านน้ำ (กาฬสินธุ์)	ราก ใบ	แก้ร้อนใน เป็นยาเย็น	ใช้รากหรือใบสดฝนกับน้ำครึ่งแก้ว ดื่ม (เอกสารอ้างอิง 1 หน้า 1)
สังกรณี	Acanthaceae	<i>Barleria strigosa</i> Willd.*	ฟ้าระงับ (อุบลราชธานี)	ราก	แก้ร้อนใน	ต้มน้ำดื่ม (เอกสารอ้างอิง 30 หน้า 32)
หญ้าคา	Gramineae	<i>Imperata cylindrica</i> Beauv.	หญ้าคา (อุบลราชธานี)	รากสดหรือแห้ง	แก้ร้อนใน	ใช้แห้งเป็นชิ้นบางๆ วันละ 1 กำมือ ต้มน้ำดื่ม (เอกสารอ้างอิง 5 หน้า 1-2)
หาด	Moraceae	<i>Artocarpus lakoocha</i> Roxb.	มะหาด (อุตรธานี)	ราก	แก้พิษร้อนใน	ต้มน้ำดื่ม (เอกสารอ้างอิง 32 หน้า 643-645)

(* ได้จากการตรวจสอบตัวอย่างพืช)

สมุนไพรบำรุงหัวใจ

ชื่อไทย	วงศ์	ชื่อวิทยาศาสตร์	ชื่อพื้นเมือง	ส่วนที่ใช้	สรรพคุณ	วิธีใช้
กล้วยน้อย	Annonaceae	<i>Xylopia vielana</i> Pierre*	ตะทาง (อุบลราชธานี)	ดอก	เข้ายาหอมบำรุงหัวใจ	ผสมสมุนไพรอื่นละลายน้ำดื่ม (เอกสารอ้างอิง 30 หน้า 33)
กึ่งกลางดง	Menispermaceae	<i>Stephania pierrei</i> Diels	หัวสันโตษ (อุดรธานี)	เถา ก้าน	รักษาโรคหัวใจ	ดองกับสุรารับประทาน (เอกสารอ้างอิง 32 หน้า 416-417)
การเวก	Annonaceae	<i>Artabotrys siamensis</i> Miq.*	การเวกป่า (อุบลราชธานี)	เปลือกต้น	เข้ายาหอมบำรุงหัวใจ	ผสมสมุนไพรอื่น ละลายน้ำ รับประทาน (เอกสารอ้างอิง 30 หน้า 32)
เข็มป่า	Rubiaceae	<i>Ixora cibdela</i> Craib*	เข็มม่วง (อุบลราชธานี)	ดอก	เข้ายาบำรุงหัวใจ	ผสมสมุนไพรอื่น ต้มน้ำดื่ม (เอกสารอ้างอิง 30 หน้า 48)
เทียนฟาน	Oleaceae	<i>Linociera thorelii</i> Gagnap.*	เทียนฟาน (อุบลราชธานี)	เปลือกต้น	เข้ายาหอมบำรุงหัวใจ	บดเป็นผงผสมยาหอมละลายน้ำดื่ม (เอกสารอ้างอิง 30 หน้า 45)
จุกโรหินี	Periplocaceae	<i>Streptocaulon kleinii</i> Wight & Arn.*	ไซตง (มหาสารคาม)	หัว	บำรุงหัวใจ	ผสมกับรากปลาไหลเผือกและ รากราชดัด ต้มน้ำดื่ม (เอกสารอ้างอิง 28 หน้า 49)
นมควาย	Annonaceae	<i>Uvaria rufa</i> Bl.*	พิพวน (อุบลราชธานี)	ราก	เข้ายาหอมบำรุงหัวใจ	ผสมสมุนไพรอื่น ละลายน้ำ รับประทาน (เอกสารอ้างอิง 30 หน้า 33)

ชื่อไทย	วงศ์	ชื่อวิทยาศาสตร์	ชื่อพื้นเมือง	ส่วนที่ใช้	สรรพคุณ	วิธีใช้
นมวัว	Annonaceae	<i>Anomaianthus dulcis</i> (Dunn) J. Sincl.*	ตีนตั้ง น้ำจ้อย (อุบลราชธานี)	ราก	แก้ธาตุหอบมึนงงหัวใจ	ผสมสมุนไพรอื่น ละลายน้ำ รับประทาน (เอกสารอ้างอิง 30 หน้า 32)

(* ได้จากการตรวจสอบตัวอย่างพืช)

สมุนไพรแก้แผลไฟไหม้ น้ำร้อนลวก

ชื่อไทย	วงศ์	ชื่อวิทยาศาสตร์	ชื่อพื้นเมือง	ส่วนที่ใช้	สรรพคุณ	วิธีใช้
ก้นจ้ำ	Compositae	<i>Bidens biternata</i> Merr. & Sherff	ก้นจ้ำ (โคราข)	ใบ	รักษาแผลไฟไหม้ น้ำร้อนลวก	ตำพอกบริเวณที่เป็น (เอกสารอ้างอิง 6 หน้า 295)
กระทุงหมาบ้า	Asclepiadaceae	<i>Dregea volubilis</i> Stapf	ผักม้วน (อุครธานี)	ใบ	รักษาแผลน้ำร้อนลวก	ตำทาแผล (เอกสารอ้างอิง 39 หน้า 33)
ขี้ตุน	Sterculiaceae	<i>Helicteres angustifolia</i> L.*	ปีกไก่ดำ ปอขี้ไก่ (อุบลราชธานี)	ใบ	แก้อักเสบเนื้องอกจากไฟไหม้ น้ำร้อนลวก	ขยี้ใส่น้ำทา (เอกสารอ้างอิง 30 หน้า 51)
คว่ำตายหงายเป็น	Crassulaceae	<i>Kalanchoe pinnata</i> Pers.	แข็งโทะ โทะพะพะ (โคราข)	ใบ	รักษาแผลไฟไหม้ น้ำร้อนลวก	เผาไฟเล็กน้อย หรือตำพอกแผล (เอกสารอ้างอิง 6 หน้า 514)
งา	Pedaliaceae	<i>Sesamum indicum</i> L.	งาดำ (ขอนแก่น)	เมล็ด	รักษาแผลไฟไหม้ น้ำร้อนลวก	ใช้น้ำมันงา 4 ช้อนโต๊ะ นำปูนใส 4 ช้อนโต๊ะ ค่อยๆ เทน้ำมันปูนใสลงไปในน้ำมันงา คนเรื่อยๆ จนกระทั่งน้ำมันปูนใสหมด ใช้ทาวันละ 4-5 ครั้ง (เอกสารอ้างอิง 21 หน้า 242)
ชำเป็น	Verbenaceae	<i>Callicarpa arborea</i> Roxb.	เตน (ขอนแก่น)	ใบ	รักษาแผลน้ำร้อนลวก	ใบสด 3-5 ใบ ตำละเอียด พอกบริเวณแผล (เอกสารอ้างอิง 21 หน้า 243)

ชื่อไทย	วงศ์	ชื่อวิทยาศาสตร์	ชื่อพื้นเมือง	ส่วนที่ใช้	สรรพคุณ	วิธีใช้
แตงโม	Cucurbitaceae	<i>Citrullus lanatus</i> Mats. & Nakai	จูลึก (บุรีรัมย์)	น้ำคั้นจากผล	รักษาแผลไฟไหม้ น้ำร้อนลวก	กรองเอาน้ำที่คั้นแล้วขวดแล้วปิดฝา ทิ้งไว้ 2-3 เดือน น้ำจะมีรสเปรี้ยว ใช้สาลีชุบน้ำปิดไว้บริเวณที่เป็น เปลี่ยนสาลีวันละ 3-4 ครั้ง (ก่อนจะ ใส่ยาให้ใช้น้ำเกลือเย็นๆ ที่สะอาด ชะล้างแผลให้สะอาดเสียก่อน (เอกสารอ้างอิง 21 หน้า 218, 243)
พญาปล้องทอง	Acanthaceae	<i>Clinacanthus nutans</i> Lindau	พญาปล้องทอง (อุดรธานี)	ใบ	รักษาแผลไฟไหม้ น้ำร้อนลวก	ใช้ใบสด 5-10 ใบ ตำหรือชียา (เอกสารอ้างอิง 10 หน้า 88)
ฟักทอง	Cucurbitaceae	<i>Cucurbita moschata</i> Decne.	ฟักทอง (ขอนแก่น)	เนื้อผล	รักษาแผลไฟไหม้ น้ำร้อนลวก	ทาบริเวณที่ถูกน้ำร้อนหรือไฟไหม้ (เอกสารอ้างอิง 12 หน้า 95)
มะพร้าว	Palmae	<i>Cocos nucifera</i> L.	มะพร้าว (ขอนแก่น)	น้ำมัน	รักษาแผลไฟไหม้ น้ำร้อนลวก	ใช้ผลมน้ำมันใส่ทา (เอกสารอ้างอิง 12 หน้า 31)
มะม่วงหิมพานต์	Anacardiaceae	<i>Anacardium</i> <i>occidentale</i> L.	หมักม่วงหิมพานต์ (อุดรธานี)	ใบ	รักษาแผลไฟไหม้ น้ำร้อนลวก	นำไปต้มมาบดให้ละเอียดแล้วพอก (เอกสารอ้างอิง 32 หน้า 631-633)
ยางนา	Dipterocarpaceae	<i>Dipterocarpus alatus</i> Roxb.	ลอยด์ (นครพนม)	ชันจากต้นยาง	รักษาแผลไฟไหม้ น้ำร้อนลวก	ชันจากต้นยาง 1 หยิบมือ ตำชันยา เรือให้ละเอียดเติมน้ำมันมะพร้าว และน้ำมันใส่อย่างละเท่าๆ กัน คนให้เข้ากันผสมยาให้เหลว ใช้ทา (เอกสารอ้างอิง 21 หน้า 242)

ชื่อไทย	วงศ์	ชื่อวิทยาศาสตร์	ชื่อพื้นเมือง	ส่วนที่ใช้	สรรพคุณ	วิธีใช้
ว่านหางจระเข้	Liliaceae	<i>Aloe barbadensis</i> Mill. (<i>A. indica</i> Royle, <i>A. vera</i> L.)	ว่านหางจระเข้ (ขนนก)	ใบ	รักษาแผลไฟไหม้ น้ำร้อนลวก	ชูดเอาแต่หัวใบเพื่อให้ละเอียดผสมกับ น้ำผึ้ง บั่นเป็นลูกกลอน รับประทาน ครั้งละ 1-2 เม็ด หรือทาบริเวณที่เป็น (เอกสารอ้างอิง 2 หน้า 3) หรือชูดเอาแต่หัวมาทาที่แผล (เอกสารอ้างอิง 2 หน้า 6)
			ว่านหางจระเข้ (โคราข)	ใบ	รักษาแผลไฟไหม้ น้ำร้อนลวก	ใช้หัวจากใบปิดบริเวณแผล วันละ 2 ครั้ง เช้า-เย็น (เอกสารอ้างอิง 7 หน้า 3)
			ว่านหางจระเข้ (เลย)	ใบ	รักษาแผลไฟไหม้ น้ำร้อนลวก	ใช้หัวจากใบทาทันทีที่มีบาดแผล และทาบริเวณที่มีแผลวันละ 2 ครั้ง (เอกสารอ้างอิง 8 หน้า 1-3)
			ว่านหางจระเข้ (อุตรธานี)	ใบ	รักษาแผลไฟไหม้ น้ำร้อนลวก	ลอกหัวนไต่ ๆ ออกทาบริเวณที่เป็น แผล เช้า-เย็น จนกว่าจะหาย (เอกสารอ้างอิง 9 หน้า 2)
			ว่านหางจระเข้ (อุบลราชธานี)	ใบ	รักษาแผลไฟไหม้ น้ำร้อนลวก	ใช้หัวจากใบทาบริเวณที่เป็น (เอกสารอ้างอิง 5 หน้า 3)
สังวาลพระอินทร์	Lauraceae	<i>Cassipouira filiformis</i> L.	เทียนคำ เทียงคำ (อุบลราชธานี)	ลำต้น	รักษาแผลไฟไหม้ น้ำร้อนลวก	ใช้ต้นผิงไฟให้แห้ง บดเป็นผงผสม น้ำมันพืชทา (เอกสารอ้างอิง 16 หน้า 178-181)

ชื่อไทย	วงศ์	ชื่อวิทยาศาสตร์	ชื่อพื้นเมือง	ส่วนที่ใช้	สรรพคุณ	วิธีใช้
สังวาลพระอินทร์	Lauraceae	<i>Cassytha filiformis</i> L.	เขื่องคำโคก (เลย)	ลำต้น	รักษาแผลไฟไหม้ น้ำร้อนลวก	ฉีกไฟให้แห้ง บดเป็นผงผสม น้ำมันพืชทา (เอกสารอ้างอิง 16 หน้า 178-181)
หางปลาช่อน	Compositae	<i>Emilia sonchifolia</i> DC.	ผักแดง (เลย)	ทั้งต้น	รักษาแผลไฟไหม้ น้ำร้อนลวก	ใช้พอกแผล (เอกสารอ้างอิง 6 หน้า 416)

(* ได้จากการตรวจสอบตัวอย่างพืช)

สมุนไพรแก้โรคตา

ชื่อไทย	วงศ์	ชื่อวิทยาศาสตร์	ชื่อพื้นเมือง	ส่วนที่ใช้	สรรพคุณ	วิธีใช้
กั้นจ้ำ	Compositae	<i>Bidens biternata</i> Merr. & Sherff	กั้นจ้ำ (โคราข)	ใบ	แก้ตามัว	คั้นน้ำหยอดตา (เอกสารอ้างอิง 6 หน้า 295)
กระชายจันทร์	Compositae	<i>Centipeda minima</i> A. Br. & Aschers.	เหมือดโคด (โคราข)	ทั้งต้น	ทำให้สายตาดี	ตากแห้งทำเป็นยาขงต้ม (เอกสารอ้างอิง 6 หน้า 401)
โคคลาน	Menispermaceae	<i>Anamirta cocculus</i> (L.) Wight & Arn.*	หวายดิน (ชยภูมิ)	ต้น ราก	เข้ายาแก้โรคตาเหลือง	ผสมตัวยาคื่น ต้มน้ำดื่ม (เอกสารอ้างอิง 27 หน้า 59)
แจง	Capparidaceae	<i>Maerua siamensis</i> Pax	แจง (โคราข)	เปลือก ราก	แก้ตาฟาง	ต้มน้ำดื่ม (เอกสารอ้างอิง 6 หน้า 311)
ช้องแมว	Verbenaceae	<i>Gmelina philippensis</i> Cham.*	ช้องแมว (ชยภูมิ)	ดอก	แก้ตาฟาง ต้อกระจก	ผสมใบแจง สารส้มและน้ำเขียวบั้ง เอาน้ำหยอดตา (เอกสารอ้างอิง 27 หน้า 63)
โตมรรู้อยู่	Compositae	<i>Elephantopus scaber</i> L.	คิงพูนคุม (ชยภูมิ)	ทั้งต้น	แก้ตาแดง	นำหนักแห้ง 15-30 กรัม (สด 30-60 กรัม) ใช้ทาภายนอกต้มเอาน้ำชะล้าง (เอกสารอ้างอิง 15 หน้า 49-54)
โปรงฟ้า	Liliaceae	<i>Asparagus plumosus</i> Bak.	โปรงฟ้า (ขอนแก่น)	หัว	แก้โรคตาฟาง	ใช้ฝนกับน้ำ ต้มครั้งละ 1 แก้ว (เอกสารอ้างอิง 2 หน้า 6)
ผักนึ่ง	Convolvulaceae	<i>Ipomoea aquatica</i> Forsk. (<i>I. reptans</i> Poir.)	ผักนึ่ง (โคราข)	ต้น	บำรุงสายตา	ใช้ 1 กำมือต้มกับน้ำประมาณ 10 นาที ตีมันละลาย 1 แก้ว (เอกสารอ้างอิง 7 หน้า 2)
ผักปลาบข้าง	Commelinaceae	<i>Floscopa scandens</i> Lour.	หญ้าปล้องขน (โคราข)	ทั้งต้น	แก้ตาเจ็บ	คั้นน้ำให้หยอดตา (เอกสารอ้างอิง 6 หน้า 370-372)

ชื่อไทย	วงศ์	ชื่อวิทยาศาสตร์	ชื่อพื้นเมือง	ส่วนที่ใช้	สรรพคุณ	วิธีใช้
ผักป่องแดง	Peperomiaceae	<i>Peperomia dindygulensis</i> Miq.	ผักป่อง ผักป่องแดง (จุมลราชธานี)	ยอด	รักษาโรคตาฟาง ทำให้ตาสว่าง	ใช้ยอดลวกมารับประทาน (เอกสารอ้างอิง 5 หน้า 2)
มะเขือปากนก	Martyniaceae	<i>Martynia annua</i> L.	ครุฑ (ขอนแก่น)	ราก	แก้ตาส่วน (ตาต้อ)	ฝนผสมน้ำหยอด (เอกสารอ้างอิง 12 หน้า 30)
มะยม	Euphorbiaceae	<i>Phyllanthus acidus</i> Skeels	มะยม (อุตรธานี)	ดอก	ฝ้ายนัยตา	ใช้ดอกสดต้มกรองเอาน้ำ (เอกสารอ้างอิง 32 หน้า 633-634)
สบรั่งสาบกา	Compositae	<i>Ageratum conyzoides</i> L.	เทียนแม่เือง (เลย)	ทั้งต้นและใบ	ล้างตา	ทำเป็นยาขง (เอกสารอ้างอิง 6 หน้า 382)
หญ้าใต้ใบ	Euphorbiaceae	<i>Phyllanthus urinaria</i> L.	หมากรุกเขหลัง (เลย)	ลำต้น	แก้ตาฟาง	ใช้ลำต้นแห้งประมาณ 15-20 กรัม นำมาต้มผสมกับต้บหมูและต้บไก่รับประทาน (เอกสารอ้างอิง 32 หน้า 805-806)
หมอน้อย	Compositae	<i>Verucnia cinerea</i> Less.	ถั่วแระดิน ผรั่งโคก (เลย)	ใบ	แก้ตาฟาง ตาแดง	คั้นแล้วกรองเอาน้ำหยอดตา (เอกสารอ้างอิง 32 หน้า 819-820)
หางปลาชอน	Compositae	<i>Emilia sonchifolia</i> DC.	ผักแดง (เลย)	ใบ	แก้เจ็บตา	คั้นน้ำใช้หยอด (เอกสารอ้างอิง 6 หน้า 416)
เหงือกปลาหมอ	Acanthaceae	<i>Acanthus ebracteatus</i> Vahl	เหงือกปลาหมอ (เลย)	ใบ	แก้โรคตาแดง	ใช้ใบสดผสมขิงสด โขลกให้ละเอียด นำมาต้บหมูแช่จนใส นำน้ำมาหยอดตา (เอกสารอ้างอิง 8 หน้า 1)
อ้อยช้าง	Anacardiaceae	<i>Lannea coromandelica</i> Merr.	กอกกั้น กอกกั้น (จุมลราชธานี)	เปลือก	รักษาอาการเจ็บตา	เอาน้ำที่ได้จากเปลือกสดใช้หยอดตา (เอกสารอ้างอิง 32 หน้า 840)

ชื่อไทย	วงศ์	ชื่อวิทยาศาสตร์	ชื่อพื้นเมือง	ส่วนที่ใช้	สรรพคุณ	วิธีใช้
อุโลก	Rubiaceae	<i>Hymenodictyon excelsum</i> Wall.*	ส้มกบ (มหาสารคาม)	ใบ	แก้ตาเจ็บ ตาแดง	เคี้ยวให้ละเอียดผสมเกลือ พ่นตาทั่วร่างกาย (เอกสารอ้างอิง หน้า 50)

(* ได้จากการตรวจสอบตัวอย่างพืช)

สมุนไพรแก้อโรคเกี่ยวกับระบบประสาท

ชื่อไทย	วงศ์	ชื่อวิทยาศาสตร์	ชื่อพื้นเมือง	ส่วนที่ใช้	สรรพคุณ	วิธีใช้
กระชับ	Compositae	<i>Xanthium strumarium</i> L.	ซีอันดอน (เลย)	ทั้งต้น	ระงับประสาท	ต้มรับประทาน (เอกสารอ้างอิง 32 หน้า 12-13)
กระทังลาย	Celastraceae	<i>Celastrus paniculata</i> Willd.	นางแตก (โคราช)	ใบ	กระตุ้นประสาท	รับประทาน (เอกสารอ้างอิง 39 หน้า 19-20)
มะยม	Euphorbiaceae	<i>Phyllanthus acidus</i> Skeels	มะยม (อุดรธานี)	ใบ	บำรุงประสาท	ใช้ใบสด ต้มน้ำดื่ม (เอกสารอ้างอิง 32 หน้า 633-634)
สะเดาะ	Capparidaceae	<i>Capparis zeylanica</i> L.	เยี่ยวไก่ (โคราช)	ราก	ระงับประสาท	รับประทาน (เอกสารอ้างอิง 6 หน้า 299)
หญ้างามยอด	Mimosaceae	<i>Mimosa pudica</i> L.	กาเดดโคก (หนองคาย)	ทั้งต้น	ยากล่อมประสาท	ทั้งต้น 15-30 กรัม หรือ 1 กำมือ สับต้มน้ำ 2 ถ้วย เดิมเกลือเล็กน้อย ให้เหลือค่อนถ้วย รับประทาน เช้า-เย็น (เอกสารอ้างอิง 21 หน้า 134)

สมุนไพรลดความดันโลหิต

ชื่อไทย	วงศ์	ชื่อวิทยาศาสตร์	ชื่อพื้นเมือง	ส่วนที่ใช้	สรรพคุณ	วิธีใช้
กระเจียบแดง	Malvaceae	<i>Hibiscus sabdariffa</i> L.	กระเจียบแดง (ขอนแก่น)	ผล	ลดความดันโลหิตสูง	ใช้ 2 ช้อน ต้มให้ออกสีแดง ผสมน้ำตาล ผู้ใหญ่รับประทาน ครั้งละ 2 แก้ว (เอกสารอ้างอิง 2 หน้า 10)
กระเทียม	Alliaceae	<i>Allium sativum</i> L.	กระเทียม (ขอนแก่น)	หัว	ลดความดันโลหิตสูง	ใช้ 21 หัว ผสมน้ำผึ้ง แซ่ทิ้งไว้ 7 วัน รับประทานเช้า-เย็น ครั้งละ 1 แก้ว (เอกสารอ้างอิง 2 หน้า 4)
กาฝากมะม่วง	Loranthaceae	<i>Dendrophthoe pentandra</i> Miq.	กาฝากมะม่วง (โคราช)	ทั้งต้น	ลดความดันโลหิตสูง	นำมามาตากแดดให้แห้ง คั่วให้เหลือง ขงต้ม (เอกสารอ้างอิง 7 หน้า 1)
ชันช่าย	Umbelliferae	<i>Apium graveolens</i> L.	คื่นฉาย (ขอนแก่น)	ต้น ราก	ลดความดันโลหิตสูง	ใช้ประมาณ 2-3 ต้น ต้มเคี้ยว ให้เหลือครึ่ง รับประทานครั้งละ 1-2 แก้ว เช้า-ก่อนนอน (เอกสารอ้างอิง 2 หน้า 2)
			คื่นฉาย (โคราช)	ทั้งต้น	ลดความดันโลหิตสูง	ต้มน้ำดื่ม (เอกสารอ้างอิง 7 หน้า 2)
นางแย้ม	Verbenaceae	<i>Clerodendrum fragrans</i> Willd. (<i>Volkameria fragrans</i> Vent.)	ส่วนใหญ่ (โคราช)	ราก กิ่ง ใบแห้ง	ลดความดันโลหิตสูง	ต้มน้ำดื่ม (เอกสารอ้างอิง 32 หน้า 393-394)

ชื่อไทย	วงศ์	ชื่อวิทยาศาสตร์	ชื่อพื้นเมือง	ส่วนที่ใช้	สรรพคุณ	วิธีใช้
บวบหอม	Cucurbitaceae	<i>Luffa cylindrica</i> Roem.	มะงวยขม (อุดรธานี)	ผล	ลดความดันโลหิต	ตากแห้ง ต้ม 2-3 ลูก ประมาณ 1-2 นาที ต้มครั้งละ 1 แก้ว วันละ 2 เวลา ก่อนอาหาร (เอกสารอ้างอิง 9 หน้า 3)
ระย้อม	Apocynaceae	<i>Rauwolfia serpentina</i> Benth. ex Kurz	กะหย่อม ขะย้อมน้อย (เลย)	ราก	ลดความดันโลหิต	ใช้รากแห้งบดให้ละเอียดรับประทาน วันละ 50 กรัม เข้า-เย็น 1-2 สัปดาห์ ติดต่อกัน (เอกสารอ้างอิง 31 หน้า 160)
หมอน้อย	Compositae	<i>Vernonia cinerea</i> Less.	ถั่วแฮะดิน ฝรั่งเศส (เลย)	ลำต้น	ลดความดันโลหิตสูง	ลำต้นแห้งประมาณ 10-15 กรัม นำมาต้มน้ำดื่ม (เอกสารอ้างอิง 32 หน้า 819-820)
โหระพา	Labiatae	<i>Ocimum basilicum</i> L.	โหระพา (โคกนา)	ใบ	แก้ความดันโลหิตต่ำ	ต้มน้ำดื่ม ใสเกลือเล็กน้อย ต้มครั้งละ 1 แก้ว (เอกสารอ้างอิง 7 หน้า 13)

สมุนไพรแก้โรคเบาหวาน

ชื่อไทย	วงศ์	ชื่อวิทยาศาสตร์	ชื่อพื้นเมือง	ส่วนที่ใช้	สรรพคุณ	วิธีใช้
ก้างปลา	Orchidaceae	<i>Cleisostoma fuerstenbergianum</i> Krzl.*	กล้วยน้ำไท (จตุรธาธานี)	ลำต้น	เข้ายาแก้เบาหวาน	ผสมลำต้นแก่และเปลือกต้นตะเภาไทย ต้มน้ำดื่ม (เอกสารอ้างอิง 30 หน้า 46)
กาฝากมะม่วง	Loranthaceae	<i>Dendrophthoe pentandra</i> Miq.	กาฝากมะม่วง (กาฬสินธุ์)	ใบ กิ่ง	แก้โรคเบาหวาน	ต้มน้ำรับประทาน 1-2 แก้ว วันละ 1 ครั้ง (เอกสารอ้างอิง 1 หน้า 1)
ไซเน่า	Verbenaceae	<i>Vitex glabrata</i> R.Br.	ขี้เหิน (เลย)	ผล	แก้โรคเบาหวาน	ใช้รับประทานกับเกลือ (เอกสารอ้างอิง 32 หน้า 153-154)
ค้อนหมาขาว	Agavaceae	<i>Dracaena angustifolia</i> Roxb.*	วานสากเหล็ก (สุรินทร์)	ต้น	แก้โรคเบาหวาน	ต้มน้ำดื่ม (เอกสารอ้างอิง 29 หน้า 105)
ชะพลู ข้ำพลู	Piperaceae	<i>Piper sarmentosum</i> Roxb.	ชะพลู (ขอนแก่น)	ทั้งต้น	แก้โรคเบาหวาน	ต้มน้ำดื่ม วันละ 2-3 ครั้ง เข้า-เย็น ครั้งละ 1 แก้ว (เอกสารอ้างอิง 2 หน้า 1)
ค้าง	Asclepiadaceae	<i>Hoya kerril</i> Craib*	เทียนขมิย (สุรินทร์)	เถา ใบ	แก้โรคเบาหวาน	ต้มน้ำดื่ม (เอกสารอ้างอิง 29 หน้า 105)
บอระเพ็ด	Menispermaceae	<i>Tinospora crispa</i> Miers ex Hook. f. & Thoms.	เค็รียงข่าย้อ (หนองคาย)	เถา	แก้โรคเบาหวาน	เถาที่โตเต็มที่ตากแห้ง บดให้เป็นผง ใช้ผงครึ่งละ 1 ช้อนชา ใช้น้ำร้อนดื่ม วันละ 2 เวลา เข้า-เย็น หรือจะนำผง 1 ช้อนชา ใส่ในแคปซูลรับประทาน จะสะดวกในการใช้ (เอกสารอ้างอิง 21 หน้า 154-155)

ชื่อไทย	วงศ์	ชื่อวิทยาศาสตร์	ชื่อพื้นเมือง	ส่วนที่ใช้	สรรพคุณ	วิธีใช้
ผักขมสวน	Amaranthaceae	<i>Amaranthus tricolor</i> L.	ผักขมจีน ผักขมสวน (โคราท)	ทั้งต้น	แก้โรคเบาหวาน	ต้มน้ำดื่ม (เอกสารอ้างอิง 7 หน้า 1)
ฟ้าทะลายโจร	Acanthaceae	<i>Andrographis paniculata</i> Wall. ex Nees	ฟ้าทะลายโจร (ขี้ฤๅมิ) ฟ้าทะลายโจร (เลย)	ลำต้น ใบ ใบ	แก้โรคเบาหวาน รักษาแผลผู้เป็นโรคเบาหวาน	ต้มน้ำดื่ม ครั้งละ 1 แก้ว (เอกสารอ้างอิง 3 หน้า 1) ใช้ใบสดที่แก่แล้ว 1 กำมือ ล้างแล้ว บดให้ละเอียดผสมกับสุรขาว 2 ช้อนโต๊ะ นำมาทาที่เป็นแผล 2 ครั้ง เช้า-เย็น ก่อนทาให้ล้างแผลด้วย น้ำอุ่นผสมด่างทับทิมเล็กน้อย (เอกสารอ้างอิง 8 หน้า 2)
มะก่องข้าว	Malvaceae	<i>Abutilon indicum</i> Sweet	กระต๊อบข้าว ก่องข้าว ครอบพันสี (อุตรธานี)	ใบ ทั้งต้น	บำบัดโรคเบาหวาน	ต้มน้ำดื่ม (เอกสารอ้างอิง 11 หน้า 22)
มะม่วงเครือ	Solanaceae	<i>Solanum sanitwongsei</i> Craib	มะม่วงเครือ (อุตรธานี)	ผล ราก	บำบัดโรคเบาหวาน	รับประทานสด ๆ กับอาหารทุกครั้ง หรือตากแห้งบดเป็นผงละลาย น้ำมะนาว รับประทาน (เอกสารอ้างอิง 9 หน้า 4)
ไมยราบ	Mimosaceae	<i>Mimosa pigra</i> L.	ไมยราบ (ขอนแก่น)	ราก ลำต้น	แก้โรคเบาหวาน	ต้มน้ำดื่ม 3 แก้ว เคี้ยวให้เหลือ 1 แก้ว ต้ม 2 ครั้ง เช้า-เย็น ครั้งละ 1 แก้ว (เอกสารอ้างอิง 2 หน้า 2)

ชื่อไทย	วงศ์	ชื่อวิทยาศาสตร์	ชื่อพื้นเมือง	ส่วนที่ใช้	สรรพคุณ	วิธีใช้
รางจืด	Thunbergiaceae	<i>Thunbergia laurifolia</i> L.	รางจืด (โคราข)	ใบ	แก้โรคเบาหวาน	ใช้ประมาณ 58 ใบ โขลกให้ละเอียดผสมกับน้ำข้าวขาวรับประทานครั้งละ 1 แก้ว วันละ 3 เวลา (เอกสารอ้างอิง 7 หน้า 3)
ลูกใต้ใบ	Euphorbiaceae	<i>Phyllanthus amarus</i> Schum. & Thonn.	ลูกใต้ใบ (ขนแก่น)	ทั้งต้น	แก้โรคเบาหวาน	ใช้ทั้งต้น 1 กำมือ ต้มน้ำดื่ม เข้า-เย็น (เอกสารอ้างอิง 2 หน้า 7)
ส้มป่อย	Mimosaceae	<i>Acacia rugata</i> Merr.	ลูกใต้ใบ (โคราข)	ต้น ราก	แก้โรคเบาหวาน	ต้มให้เดือด ต้มครั้งละ 1 ถ้วย (เอกสารอ้างอิง 7 หน้า 4)
หนามวัวขี้	Capparaceae	<i>Capparis sepiaria</i> L.*	ส้มป่อย (เคย)	ราก	รักษาโรคเบาหวาน	ต้มน้ำดื่ม (เอกสารอ้างอิง 8 หน้า 3)
เห็งือกปลาหมอ	Acanthaceae	<i>Acanthus ebracteatus</i> Vahl	หนามวัวขี้ (จบลราชธานี)	ใบ	เข้ายาแก้เบาหวาน	ผสมลูกใต้ใบทั้งต้น ต้มน้ำดื่ม (เอกสารอ้างอิง 30 หน้า 35)
			เห็งือกปลาหมอ (โคราข)	ต้น	แก้โรคเบาหวาน	ใช้ต้นถึงราก หั่นเป็นชิ้นเล็ก ๆ ตากแดดให้แห้ง บดเป็นผงจำนวน 6 ถ้วย รับประทานและผสมพริกไทยบด ให้ละเอียดผสมกับน้ำผึ้งปั้นเป็นลูกกลอนเท่าเม็ดพุทรา รับประทานครั้งละ 1 เม็ด ก่อนอาหารเช้า-เย็น งดครบ 54 วัน (เอกสารอ้างอิง 8 หน้า 2)

(* ได้จากการตรวจสอบตัวอย่างพืช)

สมุนไพรแก้โรคกระเพาะอาหาร

ชื่อไทย	วงศ์	ชื่อวิทยาศาสตร์	ชื่อพื้นเมือง	ส่วนที่ใช้	สรรพคุณ	วิธีใช้
กล้วยน้ำว้า	Musaceae	<i>Musa sapientum</i> L.	กล้วยน้ำว้า (ขอนแก่น)	ผล	รักษาโรคกระเพาะ	ฝานเป็นแว่นตากแดดให้แห้ง บดเป็นผง ชงกับน้ำร้อนดื่มครั้งละ 1 แก้ว ตีกับอาหารครั้งละ 1 แก้ว หรือรับประทานกับน้ำธรรมดา (เอกสารอ้างอิง 2 หน้า 4)
ก่าว	Myrtaceae	<i>Tristaniopsis rufescens</i> (Hance) P.G. Wilson et J. t. Waterhouse*	ก่าว (อุบลราชธานี)	ยอดอ่อน	แก้ปวดกระเพาะอาหาร	ฝานกล้วยสุก ตากพอบดหมาดๆ ผสมกับน้ำผึ้ง บดเป็นลูกกลอนรับประทาน วันละ 2 ครั้ง ๆ ละ 1 เม็ด เช้า-เย็น (เอกสารอ้างอิง 2 หน้า 2)
ขมิ้น	Zingiberaceae	<i>Curcuma longa</i> L. (<i>C. domestica</i> Valetton)*	ขมิ้นชัน (ขอนแก่น)	เหง้า	รักษาโรคกระเพาะอาหาร	ต้มน้ำดื่ม (เอกสารอ้างอิง 30 หน้า 44)
					รักษาโรคกระเพาะ	ตากแห้งแล้วบดผสมน้ำผึ้ง บดเป็นลูกกลอนเท่าเม็ดพุทรา รับประทานครั้งละ 2 เม็ด (เอกสารอ้างอิง 2 หน้า 6)

ชื่อไทย	วงศ์	ชื่อวิทยาศาสตร์	ชื่อพื้นเมือง	ส่วนที่ใช้	สรรพคุณ	วิธีใช้
ขมิ้น	Zingiberaceae	<i>Curcuma longa</i> L. (<i>C. domestica</i> Valeton)*	ขมิ้นอ้อย (ชัยภูมิ)	เหง้า	เข้ายารักษา โรคกระเพาะอาหาร	ผสมเหง้าขมิ้นอ้อยและน้ำผึ้ง ทำเป็นยาถูกลมลอนรับประทาน (เอกสารอ้างอิง 27 หน้า 63)
				เหง้า	รักษาโรคกระเพาะ อาหารอีกเสบ	บดเป็นผง ปั้นเป็นลูกกลอนด้วย น้ำผึ้ง รับประทานครั้งละ 5-10 เม็ด วันละ 3 เวลา ก่อนอาหาร (เอกสารอ้างอิง 9 หน้า 3)
				เหง้า (อุบลราชธานี)	รักษาแผลในกระเพาะ อาหาร	หั่นเป็นชิ้นบาง ๆ ตากแดด 1-2 วัน บดให้ละเอียดผสมกับน้ำผึ้งปั้นเป็น ลูกกลอนขนาดปลายนิ้วก้อย รับประทานครั้งละ 2-3 เม็ด หลังอาหาร (เอกสารอ้างอิง 5 หน้า 2)
ขมิ้นอ้อย	Zingiberaceae	<i>Curcuma zedoaria</i> (Christm.) Rosc.*	ขมิ้นอ้อย (ชัยภูมิ)	เหง้า	เข้ายารักษา โรคกระเพาะอาหาร	ผสมเหง้าขมิ้นชันและน้ำผึ้ง ทำเป็นยาถูกลมลอนรับประทาน (เอกสารอ้างอิง 27 หน้า 63)
ขี้ตุน	Sterculiaceae	<i>Helicteres angustifolia</i> L.	ขี้ตุน (ขอนแก่น)	ราก	รักษาโรคกระเพาะ	ตากแดดให้แห้ง ผสมกับน้ำตาล ดื่มตอนเช้าครั้งละ 1 แก้ว (เอกสารอ้างอิง 2 หน้า 4)
ครามเถา	Asclepiadaceae	<i>Marsdenia tinctoria</i> R.Br.	เปือก (เลย)	ใบ	รักษาโรคกระเพาะ	ใช้รับประทาน (เอกสารอ้างอิง 25 หน้า 212)

ชื่อไทย	วงศ์	ชื่อวิทยาศาสตร์	ชื่อพื้นเมือง	ส่วนที่ใช้	สรรพคุณ	วิธีใช้
จุโรหินี	Asclepiadaceae	<i>Dischidia rafflesiana</i> Wall.	บวบลม (อุครธานี)	ทั้งต้น	รักษาโรคกระเพาะ อาหารอักเสบ	ต้มน้ำดื่ม (เอกสารอ้างอิง 11 หน้า 111)
มะขามป้อม	Euphorbiaceae	<i>Phyllanthus emblica</i> L.	หมากขามป้อม (ขอนแก่น)	ผล	รักษาโรคกระเพาะ	รับประทานสด ครั้งละ 1-3 ผล วันละ 3 ครั้ง ก่อนอาหาร (เอกสารอ้างอิง 2 หน้า 11)
ยูคาลิป	Myrtaceae	<i>Eucalyptus citriodora</i> Hook.	น้ำมันเขียว (อุบลราชธานี)	ใบ	รักษาโรคกระเพาะ อักเสบ	ต้มน้ำดื่ม ครั้งละ 1 ถ้วยตวง (เอกสารอ้างอิง 5 หน้า 1)
ว่านหางจระเข้	Liliaceae	<i>Aloe barbadensis</i> Mill. (<i>A. indica</i> Royle., <i>A. vera</i> L.)	ว่านหางจระเข้ (บุรีรัมย์)	ใบ	รักษาโรคกระเพาะ	ลอกเปลือกน้ำรับประทาน (เอกสารอ้างอิง 4 หน้า 1)
สะแกแสง	Annonaceae	<i>Cananga latifolia</i> Finet et Gagnep*	แดงแซง (อุบลราชธานี)	ลำต้น	เขี้ยวรักษาแผล ในกระเพาะอาหาร	ผสมรากกัตติลิน แก่นตุ้มกาขาว และลำต้นสับกับ ต้มน้ำดื่ม (เอกสารอ้างอิง 30 หน้า 32)
สามเสือ	Compositae	<i>Eupatorium odoratum</i> L.	หญ้าเล้าช้าง (ขอนแก่น)	ต้น	รักษาโรคกระเพาะ	ต้มน้ำดื่มแทนน้ำ ครั้งละ 1 แก้ว (เอกสารอ้างอิง 2 หน้า 4)
ไล่ไก่	Oleaceae	<i>Jasminum funale</i> Decne.	ไล่ไก่ (ขอนแก่น)	ราก ลำต้น	แก้กระเพาะอักเสบ	ใช้ 1 กรัมต้มน้ำ 1 กา ต้มน้ำดื่ม วันละ 2 ครั้งๆ ละ 1 แก้ว เช้า-เย็น (เอกสารอ้างอิง 2 หน้า 2)
อีตุ้ป่า	Lamiaceae	<i>Mesona palustris</i> Bl.*	อีตุ้ต้น (อุบลราชธานี)	ทั้งต้น	รักษาโรคกระเพาะ อาหาร	ต้มน้ำดื่ม (เอกสารอ้างอิง 30 หน้า 42)

(* ได้จากการตรวจสอบตัวอย่างพืช)

สมุนไพรชั้นเบื้องต้น

ชื่อไทย	วงศ์	ชื่อวิทยาศาสตร์	ชื่อพื้นเมือง	ส่วนที่ใช้	สรรพคุณ	วิธีใช้
กระชับ	Compositae	<i>Xanthium strumarium</i> L.	ขี้آنดอน (ขอนแก่น)	ผล	ขับเหงื่อ	ต้มรับประทาน (เอกสารอ้างอิง หน้า 4)
แตงไทย	Cucurbitaceae	<i>Cucumis melo</i> L.	ขี้آنดอน (เลย)	ลำต้น	ขับเหงื่อ	ต้มรับประทาน (เอกสารอ้างอิง หน้า 12-13)
			ขกเซรา (บุรีรัมย์)	ผล	ขับเหงื่อ	รับประทาน (เอกสารอ้างอิง หน้า 536)

ix

หน้า

J) TIES

K) UNCTAD

L) UNCTC

M) UNIDO

N) WIPO

65

66

67

68

69

71

เอกสารอ้างอิง

สมุนไพรขับปัสสาวะ

ชื่อไทย	วงศ์	ชื่อวิทยาศาสตร์	ชื่อพื้นเมือง	ส่วนที่ใช้	สรรพคุณ	วิธีใช้
กระเจียบแดง	Malvaceae	<i>Hibiscus sabdariffa</i> L.	กระเจียบแดง (โคราท)	ดอก	ขับปัสสาวะ	ตากแห้งรับประทานครั้งละ 1 ช้อนชา หรือชงกับน้ำเดือดแล้วดื่ม (เอกสารอ้างอิง 7 หน้า 3)
กระชับ	Compositae	<i>Xanthium strumarium</i> L.	ขี้ขันทอง (ขอนแก่น)	เมล็ด	ขับปัสสาวะ	ใช้ 1 กำมือต้มกรองน้ำดื่ม (เอกสารอ้างอิง 5 หน้า 1)
กระทังลาย	Celastraceae	<i>Celastrus paniculatus</i> Willd.*	ขี้ขันทอง (เคย)	ราก	ขับปัสสาวะ	ปรุงเป็นยารับประทาน (เอกสารอ้างอิง 39 หน้า 4)
กดย	Dioscoreaceae	<i>Dioscorea hispida</i> Dennst	เคียนมากแตก (ขี้กวมิ)	ทั้งต้น	แก้โรคเกี่ยวกับทางเดินปัสสาวะ	ต้มรับประทาน (เอกสารอ้างอิง 32 หน้า 12-13)
กะทือ	Zingiberaceae	<i>Zingiber zerumbet</i> Smith	กลอยหัวเหนียว (โคราท)	ลำต้น	ขับปัสสาวะ	ต้มน้ำดื่ม (เอกสารอ้างอิง 27 หน้า 57)
			กลอยหัวเหนียว	หัวใต้ดิน	ขับปัสสาวะ	ต้มน้ำดื่ม (เอกสารอ้างอิง 26 หน้า 592)
			กะทือ (จตุรธานี)	หัวใต้ดิน	ขับปัสสาวะ	ใช้สดเคี้ยวรับประทาน หรือนำมาเผาไฟให้สุก แล้วทุบแช่น้ำปูนใส ต้มส่วนที่เป็นน้ำ (เอกสารอ้างอิง 8 หน้า 4)

ชื่อไทย	วงศ์	ชื่อวิทยาศาสตร์	ชื่อพื้นเมือง	ส่วนที่ใช้	สรรพคุณ	วิธีใช้
กัญชาเทศ	Labiatae	<i>Leonurus sibiricus</i> L.	ข้าชาก ข้ากัญชา (นครพนม)	เมล็ด	ขับปัสสาวะ	ใช้ 5-10 กรัม ทบพอบุบ ต้มกับน้ำให้เดือด 5-7 นาที ต้มแต่น้ำให้หมดในครั้งเดียว ต้มวันละ 2 ครั้งก่อนอาหาร (เอกสารอ้างอิง 21 หน้า 116)
กาน้ำ	Euphorbiaceae	<i>Glochidion coccineum</i> (Buch. Ham.) Muell. Arg.*	สำน้ำ (เลย)	ทั้งต้นเหนือดิน	ขับปัสสาวะ	ใช้ 5-10 กรัม ต้มน้ำดื่ม (เอกสารอ้างอิง 22 หน้า 72-73)
ขาลิง	Zingiberaceae	<i>Alpinia conchigera</i> Griff.	ขาลิง (อุดรธานี)	แก่น	ขับปัสสาวะ	ต้มน้ำดื่ม (เอกสารอ้างอิง 27 หน้า 58)
ขี้ครอก	Malvaceae	<i>Urena lobata</i> L.	ขี้หมู (โคราช)	ลำต้น ราก	ขับปัสสาวะ	ใช้ประมาณ 1 กำมือ ต้มกับน้ำ 1 ลิตร จนเหลือครึ่งลิตร แบ่งดื่ม (เอกสารอ้างอิง 9 หน้า 5)
ขี้เหล็ก	Caesalpinaceae	<i>Cassia siamea</i> Britt.	ขี้เหล็กบ้าน (อุดรธานี)	ต้นและใบ แก่น กระพี้ ราก	ขับปัสสาวะ	ดื่มรับประทาน (เอกสารอ้างอิง 32 หน้า 137-138)
คนทา	Simaroubaceae	<i>Harrisonia perforata</i> Merr.	สีพันคนทา โคธธา (บุรีรัมย์)	ราก	ขับปัสสาวะ	ต้มน้ำดื่ม (เอกสารอ้างอิง 9 หน้า 4)
ครอบฟันสี	Malvaceae	<i>Abutilon indicum</i> (L.) Sweet	ครอบฟันสี (สุรินทร์)	ทั้งห้า	ขับปัสสาวะ	ต้มน้ำดื่ม (เอกสารอ้างอิง 29 หน้า 107)

ชื่อไทย	วงศ์	ชื่อวิทยาศาสตร์	ชื่อพื้นเมือง	ส่วนที่ใช้	สรรพคุณ	วิธีใช้
คว่ำตายหงายเป็น	Crassulaceae	<i>Kalanchoe pinnata</i> Pers.	แข็งโพงะ โพงะพะ (โคราช)	ใบ	ขับปัสสาวะ	ต้มน้ำดื่ม (เอกสารอ้างอิง 6 หน้า 514)
เครือเขาค้า	Cuscutaceae	<i>Cuscuta reflexa</i> Roxb.	เครือเขาค้า ผอยทอง (อุดรธานี)	ทั้งต้น	ขับปัสสาวะ	ต้มน้ำดื่ม (เอกสารอ้างอิง 32 หน้า 303)
แจ่ง	Capparidaceae	<i>Maerua siamensis</i> Pax	แกง (โคราช)	ราก	ขับปัสสาวะ	ปรุงรับประทาน (เอกสารอ้างอิง 6 หน้า 311)
ชุมเห็ดไทย	Caesalpinaceae	<i>Cassia tora</i> L.	ชุมเห็ดไทย (อุบลราชธานี)	เมล็ด	ขับปัสสาวะ	ใช้เมล็ดแห้งประมาณ 2-3 ช้อน คั่วแล้วต้มน้ำดื่ม (เอกสารอ้างอิง 5 หน้า 1)
โคไม้รู้ลุ่ม	Compositae	<i>Elephantopus scaber</i> L.	โคไม้รู้ลุ่ม (โคราช)	ทั้งต้น	ขับปัสสาวะ	ต้มน้ำดื่ม ครั้งละ 1-2 ช้อนชา ก่อนอาหาร เข้า-เย็น (เอกสารอ้างอิง 7 หน้า 1)
			คิงโพนกุ่ม (ชัยภูมิ)	ทั้งต้น	ขับปัสสาวะ	นำหนักแห้ง 15-30 กรัม (สด 30-60 กรัม) ต้มหรือคั้นเอาน้ำดื่ม (เอกสารอ้างอิง 15 หน้า 49-54)
			ขี้โพนกุ่ม (เลย)	ต้น	ขับปัสสาวะ	ใช้ต้นแห้ง 15-30 กรัม ต้มน้ำดื่ม (เอกสารอ้างอิง 15 หน้า 49-54)
			คิงโพนกุ่ม (อุดรธานี)	ราก ใบ	ขับปัสสาวะ	ต้มน้ำดื่ม (เอกสารอ้างอิง 34 หน้า 64-65)

ชื่อไทย	วงศ์	ชื่อวิทยาศาสตร์	ชื่อพื้นเมือง	ส่วนที่ใช้	สรรพคุณ	วิธีใช้
ตรีชะวา	Verbenaceae	<i>Clerodendrum serratum</i> Moon var. <i>wallichii</i> Clarke	ตะเมงใหญ่ (โคราข)	แก่น	ขับปัสสาวะ	ต้มน้ำดื่ม (เอกสารอ้างอิง 11 หน้า 77)
ตองแตก	Euphorbiaceae	<i>Baliospermum montanum</i> Muell. Arg.	นองป้อม ลองป้อม (เคย)	ราก	ขับปัสสาวะ	ต้มน้ำดื่ม (เอกสารอ้างอิง 26 หน้า 647)
ตะโกนา	Ebenaceae	<i>Diospyros rhodocalyx</i> Kurz	นมวัว (โคราข)	เปลือกผล	ขับปัสสาวะ	เผาเป็นถ่านแช่น้ำดื่ม (เอกสารอ้างอิง 26 หน้า 625)
ตะไคร้	Gramineae	<i>Cymbopogon citratus</i> Stapf	ตะไคร้ (โคราข)	ทั้งต้น	ขับปัสสาวะ	ต้มน้ำดื่มจนเดือดนานประมาณ 10 นาที ต้มครั้งละครั้งแก้ว 3 เวลา (เอกสารอ้างอิง 7 หน้า 3)
ตะไคร้หอม	Gramineae	<i>Cymbopogon nasutus</i> Rendle	ตะไคร้หอม (ขอมแก่น)	ราก	ขับปัสสาวะ	ต้มน้ำดื่ม (เอกสารอ้างอิง 2 หน้า 6)
ตัวขน	Guttiferae	<i>Cratogeomys formosum</i> Dyer ssp. <i>pruniflorum</i> Gogel.	ตัวแดง ตัวขน (จตุรธานี)	ราก	ขับปัสสาวะ แก้ปัสสาวะขัด	ผสมกับน้ำหัวแห้วหมูและรากปลาไหลเผือก ต้มน้ำดื่ม วันละ 3 ครั้ง (เอกสารอ้างอิง 11 หน้า 88)
เต็งหนาม	Euphorbiaceae	<i>Bridelia retusa</i> Spreng	จาลี้กักบัว (สุรินทร์)	เปลือกต้น	ละลายนิ่วในกระเพาะปัสสาวะ	ต้มน้ำดื่ม (เอกสารอ้างอิง 26 หน้า 651)
แตงไทย	Cucurbitaceae	<i>Cucumis melo</i> L.	แตงจีน (โคราข)	ผล	ขับปัสสาวะ	รับประทาน (เอกสารอ้างอิง 26 หน้า 536)

ชื่อไทย	วงศ์	ชื่อวิทยาศาสตร์	ชื่อพื้นเมือง	ส่วนที่ใช้	สรรพคุณ	วิธีใช้
แตงไทย	Cucurbitaceae	<i>Cucumis melo</i> L.	ขกชรา (บุรีรัมย์)	ผล	แก้ทางเดินปัสสาวะ ชักเสป	รับประทาน รับประทาน (เอกสารอ้างอิง 26 หน้า 536)
เถาวัลย์เปรียง	Papilionaceae	<i>Derris scandens</i> Benth.	เถาตาปลา (โคกราช) เครือตาปลา เถาวัลย์เปรียง (อุตรธานี)	เถา ลำต้น	ขับปัสสาวะ ขับปัสสาวะ	หั่นแล้วควั่นงน้ำดื่ม (เอกสารอ้างอิง 34 หน้า 137-138) ใช้สดสับเป็นแผ่นบาง ๆ 100 กรัม ต้มให้เดือด 5-10 นาที รับประทาน ครั้งละ 1-2 แก้ว วันละ 2-3 เวลา ก่อนอาหาร (เอกสารอ้างอิง 9 หน้า 4)
ไทรย้อย	Moraceae	<i>Ficus benjamina</i> L.	ไทรย้อย (ขอนแก่น)	ราก	ขับปัสสาวะ	ต้มน้ำดื่ม (เอกสารอ้างอิง 32 หน้า 384)
น้อยหน่า	Annonaceae	<i>Annona squamosa</i> L.	น้อยหน่า (ขอนแก่น)	ราก	แก้วิงในท่อปัสสาวะ	ฝนกับหินใส่น้ำแล้วเอาสารส้มแกว่ง พอประมาณให้น้ำเจือจาง ให้เด็กดื่ม เวลากะระหายน้ำ (เอกสารอ้างอิง 2 หน้า 3)
น้ำเต้าต้น	Bignoniaceae	<i>Crescentia cujete</i> L.	น้ำเต้าต้น (อุตรธานี)	เนื้อในผล	ขับปัสสาวะ	รับประทาน (เอกสารอ้างอิง 32 หน้า 395-396)

ชื่อไทย	วงศ์	ชื่อวิทยาศาสตร์	ชื่อพื้นเมือง	ส่วนที่ใช้	สรรพคุณ	วิธีใช้
บัวบก	Umbelliferae	<i>Centella asiatica</i> Urban	บัวบก (โคราข)	ต้น	ขับปัสสาวะ	ตำแล้วกรองน้ำผสมน้ำตาลล้อย รับประทานครั้งละ 1 แก้ว (เอกสารอ้างอิง 32 หน้า 418)
ประคำไก่	Euphorbiaceae	<i>Drypetes roxburghii</i> Wall.	มักค้อ (อุครธานี)	ทั้งต้น	ขับปัสสาวะ	ตำให้ละเอียดต้มรับประทาน (เอกสารอ้างอิง 9 หน้า 4)
ผักคาวทอง	Saururaceae	<i>Houttuynia cordata</i> Thunb.	ผักคาวทอง (อุครธานี)	ต้น	ขับปัสสาวะ	ใช้ต้นสด 30-60 กรัม ต้มคั้นน้ำดื่ม ภายนอกใช้ตำพอกหรือต้ม น้ำชะล้าง ต้นแห้งใช้ 15-30 กรัม แช่น้ำ 1-3 นาที แล้วต้มให้เดือดประมาณ 5 นาที ดื่ม (เอกสารอ้างอิง 32 หน้า 481-482)
ผักบุ้งรั้ว	Couvolvulaceae	<i>Ipomoea digitata</i> L.	บ้องเลน (นครพนม)	ต้น	แก้ปวด	ใช้ 30 กรัม ต้มน้ำแล้วกรองกากออก เติมน้ำตาลกรวดรับประทาน (เอกสารอ้างอิง 38 หน้า 95-96)
พยับเมฆ	Lamiaceae	<i>Orthosiphon spiralis</i> (Lour.) Merr.*	หนวดแมว (อุบลราชธานี)	ทั้งต้น	ขับปัสสาวะ	ต้มน้ำดื่ม (เอกสารอ้างอิง 30 หน้า 41)
เพ็ก	Poaceae	<i>Arundinaria pusilla</i> Cheval. et. A. Camus*	ไม้เพ็ก (อุบลราชธานี)	ใบ	ขับปัสสาวะ	ต้มน้ำดื่ม (เอกสารอ้างอิง 30 หน้า 45)
มะก่องข้าว	Malvaceae	<i>Abutilon indicum</i> Sweet	กะติบข้าว ก่องข้าว ครอบครัวไม้ (อุครธานี)	ทั้งต้น	ขับปัสสาวะ แก้ทางเดิน ปัสสาวะอักเสบ	ต้มน้ำดื่ม (เอกสารอ้างอิง 11 หน้า 22)

ชื่อไทย	วงศ์	ชื่อวิทยาศาสตร์	ชื่อพื้นเมือง	ส่วนที่ใช้	สรรพคุณ	วิธีใช้
มะม่วง	Anacardiaceae	<i>Mangifera indica</i> L.	โตรัก (โคราช)	ผล	ขับปัสสาวะ	รับประทาน (เอกสารอ้างอิง 14 หน้า 167-172)
มะม่วงหิมพานต์	Anacardiaceae	<i>Anacardium occidentale</i> L.	หมักม่วงหิมพานต์ (อุดรธานี)	เมล็ด	ขับปัสสาวะ	รับประทานสดหรือคั่วโรยเกลือ รับประทาน
ไมยราบ หญ้าบ้านยอด	Mimosaceae	<i>Mimosa pudica</i> L.	กาเสดโคก (หนองคาย)	ผล	ขับปัสสาวะ	คั้นน้ำดื่ม (เอกสารอ้างอิง 32 หน้า 631-633)
ยาหัว	Smilacaceae	<i>Smilax glabra</i> Roxb.*	เหียง (อุบลราชธานี)	ทั้งต้น	ขับปัสสาวะ	ใช้ 1 กำมือ ต้มน้ำดื่ม (เอกสารอ้างอิง 21 หน้า 119)
รางแดง	Rhamnaceae	<i>Ventilago calyculata</i> Tul. (<i>V. denticulata</i> Willd.)	รางแดง (อุดรธานี)	หัว	ขับปัสสาวะ	ต้มน้ำดื่ม (เอกสารอ้างอิง 30 หน้า 51)
ละอองไฟฟ้า	Dicksoniaceae	<i>Cibotium barometz</i> J. Smith	ขนไม้ไผ่ (เลย)	ใบ	ขับปัสสาวะ	บึงไฟให้กรอบ ขงต้มต่างน้ำชา (เอกสารอ้างอิง 32 หน้า 677-678)
ลำเจียก	Pandanaceae	<i>Pandanus odoratissimus</i> L.	ลำมะเจียก (โคราช)	เหง้า	แก้ปัสสาวะ กระปริดกระปรอย และมีสีเหลือง	ใช้เหง้าแห้ง 5-10 กรัม ต้มน้ำดื่ม หรือเคี้ยวให้ชุ่มทำเป็นยาเม็ด รับประทาน (เอกสารอ้างอิง 16 หน้า 149-150)

ชื่อไทย	วงศ์	ชื่อวิทยาศาสตร์	ชื่อพื้นเมือง	ส่วนที่ใช้	สรรพคุณ	วิธีใช้
ว่านพระระจิม	Dioscoreaceae	<i>Dioscorea bulbifera</i> L.	มันกะทาด (โคราช)	หัวใต้ดิน	ขับปัสสาวะ	ทำให้สุกรับประทาน (เอกสารอ้างอิง 26 หน้า 588)
สนทราย	Myrtaceae	<i>Baeckia frutescens</i> L.*	สนหินยู (อุบลราชธานี)	ทั้งต้น	ขับปัสสาวะ	ต้มน้ำดื่ม (เอกสารอ้างอิง 30 หน้า 44)
สลอด	Euphorbiaceae	<i>Croton tiglium</i> L.	หมากหลอด (อุดรธานี)	เมล็ด	ขับปัสสาวะ	ต้มน้ำดื่มในปริมาณน้อย ๆ (เอกสารอ้างอิง 31 หน้า 663)
สวอง	Verbenaceae	<i>Vitex limonifolia</i> Wall. ex Kurz*	ชี้เห็นตีนเป็ด (อุบลราชธานี)	แก่น	ขับปัสสาวะ	ต้มน้ำดื่ม (เอกสารอ้างอิง 30 หน้า 54)
สะเดาดิน	Hydrophyllaceae	<i>Hydrolea zeylanica</i> (L.) Vahl*	สะเดาดิน (ชัยภูมิ)	ราก	เข้ายาขับปัสสาวะ	ผสมใบยราบเคี้ยวทั้งต้น ต้มน้ำดื่ม (เอกสารอ้างอิง 27 หน้า 59)
สันดาน	Begoniaceae	<i>Begonia rubro-venia</i> Hook. f.	ขอบแถบ สันดาน ส้มสันดาน (อุดรธานี)	ต้น ใบ	ขับปัสสาวะ	รับประทาน (เอกสารอ้างอิง 35 หน้า 246)
สับประรด	Bromeliaceae	<i>Ananas comosus</i> Merr. (<i>A. sativus</i> Schult. f.)	สับประรด (โคราช) หมากนัต (เลย)	เหง้า	ขับปัสสาวะ	ต้มน้ำดื่มครั้งละ 1-2 ช้อนชา ก่อนอาหาร เข้า-เย็น (เอกสารอ้างอิง 7 หน้า 2)
				ราก	ขับปัสสาวะ	ต้มน้ำดื่ม (เอกสารอ้างอิง 8 หน้า 2)
			สับประรด หมากนัต (อุดรธานี)	แก่น	ขับปัสสาวะ แก้ปวด	ใช้ 1 แก่น ต้มกับน้ำ 2 ลิตร ให้เหลือ ครึ่งลิตร ต้มหมกครั้งเดียว (เอกสารอ้างอิง 9 หน้า 5)

ชื่อไทย	วงศ์	ชื่อวิทยาศาสตร์	ชื่อพื้นเมือง	ส่วนที่ใช้	สรรพคุณ	วิธีใช้
หญ้าคา	Gramineae	<i>Imperata cylindrica</i> Beauv.	หญ้าคา (บุรีรัมย์) หญ้าคา (เลย)	ต้น ราก	แก้ขัดเบา ขับปัสสาวะ	คว่ำโพพหรือลองซงกับน้ำร้อนดื่ม (เอกสารอ้างอิง 4 หน้า 1) ใช้รากแห้งต้มน้ำดื่ม ครั้งละ 1 ถ้วย ก่อนอาหาร 3 เวลา (เอกสารอ้างอิง 8 หน้า 3)
หญ้าไต้เบ	Euphorbiaceae	<i>Phyllanthus urinaria</i> L.	หมากไข่หลัง (เลย)	ลำต้น	โรคติดเชื้อในทางเดิน ปัสสาวะ แก้กนิ่ว	หั่นเป็นชิ้นบางๆ วันละ 1 กำมือ ต้มน้ำดื่ม (เอกสารอ้างอิง 5 หน้า 1-2) ใช้ลำต้นสด ผักกาดน้ำสด ต้มน้ำดื่ม น้ำสด อย่างละ 30 กรัม กูดงแสด ประมาณ 15 กรัม ต้มน้ำดื่ม (เอกสารอ้างอิง 32 หน้า 805-806)
หญ้าพันงูแดง	Amaranthaceae	<i>Cyathula prostrata</i> Bl.	หญ้าพันงูเล็ก (อุดรธานี)	ราก ลำต้น	ขับปัสสาวะ	ต้มน้ำดื่ม (เอกสารอ้างอิง 26 หน้า 711)
หญ้าเวียน	Cyperaceae	<i>Fimbristylis insignis</i> Thw.*	หญ้าแฝกดำ (อุดรธานี)	ทั้งต้น	ขับปัสสาวะ แก้กนิ่ว	ต้มน้ำดื่ม ผู้ใหญ่ครั้งละ 1-2 ช้อนโต๊ะ เด็กครั้งละ 1-2 ช้อนชา วันละ 2 เวลา เช้า-เย็น หลังอาหาร (เอกสารอ้างอิง 9 หน้า 1)
					ขับปัสสาวะ	ต้มน้ำดื่ม (เอกสารอ้างอิง 30 หน้า 38)

ชื่อไทย	วงศ์	ชื่อวิทยาศาสตร์	ชื่อพื้นเมือง	ส่วนที่ใช้	สรรพคุณ	วิธีใช้
หญ้าหนวดแมว	Labiatae	<i>Orthosiphon aristatus</i> Miq.	หญ้าหนวดแมว (ขนนก)	ใบ	แก้ชืดเบา	ใช้ใบแห้ง 4 กรัม ต้มน้ำ 3 ถ้วย แบ่งรับประทานวันละ 3 ครั้ง (เอกสารอ้างอิง 2 หน้า 4)
				ต้น ใบ	ขับปัสสาวะ	ต้มน้ำดื่ม วันละ 3-4 ครั้ง (เอกสารอ้างอิง 2 หน้า 4)
					แก้นิ่ว	ใช้ 1 กำมือ ต้มให้เดือดรับประทาน ครั้งละ 1 ถ้วย (เอกสารอ้างอิง 2 หน้า 6)
					แก้นิ่ว	ใช้ประมาณ 50 กรัม ต้มให้เดือด รับประทานครั้งละ 1 ถ้วย เข้า-เย็น (เอกสารอ้างอิง 2 หน้า 11)
			หญ้าหนวดแมว (ชัยภูมิ)	ลำต้น ใบ	แก้นิ่ว	ต้มน้ำดื่ม ครั้งละ 1 แก้ว (เอกสารอ้างอิง 3 หน้า 1)

ชื่อไทย	วงศ์	ชื่อวิทยาศาสตร์	ชื่อพื้นเมือง	ส่วนที่ใช้	สรรพคุณ	วิธีใช้
หญ้าหนวดแมว	Labiatae	<i>Orthosiphon aristatus</i> Miq.	หญ้าหนวดแมว (เคย)	ใบ กิ่ง ก้าน ใบ	ขับปัสสาวะ ขับปัสสาวะ	ต้มน้ำ 3 ส่วน เทลือ 1 ส่วน ต้มครั้งละ 1 แก้ว วันละ 3 เวลา ใช้ใบแห้งที่เมื่อก่อนหรืออ่อนเกินไป จำนวน 4 หยิบมือ ชงกับน้ำร้อน 1 ขวดน้ำปลา ต้มวันละ 1 ขวด แบ่งดื่มวันละ 3 ครั้ง หลังอาหาร (เอกสารอ้างอิง 8 หน้า 1)
		หญ้าหนวดแมว (อุตรธานี)		ทั้งต้น	ขับปัสสาวะ แก้ปิว	ตากแห้ง ต้มน้ำดื่มครั้งละ 1-2 แก้ว วันละ 3-4 เวลา หรือบดเป็นผง จำนวน 2-3 ช้อนชา ละลายกับน้ำอุ่น ดื่มวันละ 2-3 เวลา ก่อนอาหาร (เอกสารอ้างอิง 9 หน้า 3)
				ใบ	ขับปัสสาวะ	ใช้ใบอ่อนตากแดดให้แห้งแล้วต้ม กับน้ำดื่มทุกวัน วันละ 3 ครั้ง หลังอาหาร (เอกสารอ้างอิง 9 หน้า 2)

ชื่อไทย	วงศ์	ชื่อวิทยาศาสตร์	ชื่อพื้นเมือง	ส่วนที่ใช้	สรรพคุณ	วิธีใช้
หมอน้อย	Compositae	<i>Vernonia cinerea</i> Less.	ถั่วแระดิน ฝรั่งเศสโคก (เลย)	ราก เมล็ด	ขับปัสสาวะ ขับปัสสาวะ	ใช้รากสด 30-60 กรัม (แห้ง 15-30 กรัม) ต้มน้ำดื่ม เมล็ดแห้งประมาณ 2-4 กรัม บดให้ละเอียด ชงกับน้ำร้อนดื่ม (เอกสารอ้างอิง 32 หน้า 819-820)
อ้อย	Gramineae	<i>Saccharum officinarum</i> L.	อ้อยแดง (ขอนแก่น)	ลำต้น	แก้ขัดเบา	ใช้ประมาณ 70-90 กรัม หั่นเป็นชิ้นๆ ต้มน้ำรับประทาน วันละ 2 ครั้ง ครั้งละ 1 ถ้วยชา ก่อนอาหาร (เอกสารอ้างอิง 2 หน้า 4)
				ลำต้น	ขับปัสสาวะ	ต้มน้ำรับประทานครั้งละ 1-2 ช้อนชา ก่อนอาหาร เช้า-เย็น (เอกสารอ้างอิง 7 หน้า 4)
				ลำต้น	แก้นิ่วขัดเบา	ต้มน้ำรับประทานครั้งละ 1-2 ช้อนโต๊ะ วันละ 3 เวลา ก่อนอาหาร (เอกสารอ้างอิง 8 หน้า 3)
			อ้อยแดง (อุดรธานี)	ลำต้น	ขับปัสสาวะ	ตากแห้ง ต้มน้ำดื่มให้เดือดประมาณ 5-10 นาที ต้มครั้งละ 1 แก้ว วันละ 2-3 เวลา ก่อนอาหาร (เอกสารอ้างอิง 9 หน้า 3)

ชื่อไทย	วงศ์	ชื่อวิทยาศาสตร์	ชื่อพื้นเมือง	ส่วนที่ใช้	สรรพคุณ	วิธีใช้
ช้อย	Gramineae	<i>Saccharum officinarum</i> L.	ช้อยแดง (อุบลราชธานี)	ลำต้น	แก้ปวดสภาวะพิการ	ใช้ลำต้นสด 70-90 กรัม (แห้ง 30-40 กรัม) ต้มรับประทาน วันละ 3 เวลา ก่อนอาหาร (เอกสารอ้างอิง 5 หน้า 1)
เอ็นข้าขาว	Melastomaceae	<i>Osbeckia nepalensis</i> Hook. f.*	เอ็นข้าขาว (ชัยภูมิ)	ราก	ขับปัสสาวะ	ต้มน้ำดื่ม (เอกสารอ้างอิง 27 หน้า 59)

(* ได้จากการตรวจสอบตัวอย่างพืช)

สมุนไพรขึ้นน้ำนม

ชื่อไทย	วงศ์	ชื่อวิทยาศาสตร์	ชื่อพื้นเมือง	ส่วนที่ใช้	สรรพคุณ	วิธีใช้
กล้วยเต่า	Annonaceae	<i>Polyalthia debilis</i> (Pierre) Finet et Gagnep.*	กันครก ลกครก (อุบลราชธานี)	ราก	เข้ายาบำรุงน้ำนม	ผสมรากกับต้นเล็บแมว รากพลองแก้ว ต้มน้ำดื่ม (เอกสารอ้างอิง 30 หน้า 33) ใช้รวมกับต้นเล็บแมว รากพลองแก้ว อัน แก่นฝาง รากส่องฟ้า หนามजू และต้นตีนนก ต้มน้ำดื่ม (เอกสารอ้างอิง 28 หน้า 42)
กะเจียน	Annonaceae	<i>Polyalthia cerasoides</i> (Roxb.) Bedd.*	ไซเตน (มหาสารคาม)	ราก	เข้ายาประคองเต้านม	ใช้รวมกับต้นเล็บแมว รากพลองแก้ว อัน แก่นฝาง รากส่องฟ้า หนามजू และต้นตีนนก ต้มน้ำดื่ม (เอกสารอ้างอิง 28 หน้า 42)
กำจาย	Fabaceae	<i>Caesalpinia digyna</i> Rottler*	กำจาย (มหาสารคาม)	ต้น	เข้ายาประคองเต้านม	ใช้รวมกับต้นเล็บแมว รากพลองแก้ว อัน แก่นฝาง รากส่องฟ้า หนามजू และต้นตีนนก ต้มน้ำดื่ม (เอกสารอ้างอิง 28 หน้า 46)
ขนุน	Moraceae	<i>Artocarpus</i> <i>heterophyllus</i> Lamk.	เนน (โคกข)	เมล็ด	ขึ้นน้ำนมในสตรีหลัง คลอด	ใช้ 60-240 กรัม ต้มสุกรับประทาน (เอกสารอ้างอิง 32 หน้า 83-86)
जूเจีย	Capparidaceae	<i>Capparis flavicans</i> Kurz	जूเจีย (ขอนแก่น) หนามมวัว (โคกข)	ใบ	ขึ้นน้ำนม	รับประทาน (เอกสารอ้างอิง 6 หน้า 290)
				ใบ	ขึ้นน้ำนม	รับประทาน (เอกสารอ้างอิง 6 หน้า 290)
			जूเจีย (เลย)	ใบ	ขึ้นน้ำนม	รับประทาน (เอกสารอ้างอิง 32 หน้า 213-214)

ชื่อไทย	วงศ์	ชื่อวิทยาศาสตร์	ชื่อพื้นเมือง	ส่วนที่ใช้	สรรพคุณ	วิธีใช้
งัวเดียด	Capparidaceae	<i>Capparis flavicans</i> Kurz	งวงช้าง (อุครธานี) วัวเดียด (อุบลราชธานี)	ใบ	ขับน้ำนม	รับประทาน (เอกสารอ้างอิง 32 หน้า 213-214)
แตงไทย	Cucurbitaceae	<i>Cucumis melo</i> L.	แตงจีน (โคราช) ซกชชรา (บุรีรัมย์) ไฮหย่อง (ขอนแก่น)	ผล	ขับน้ำนม	รับประทาน (เอกสารอ้างอิง 26 หน้า 536)
ไทรย้อย	Moraceae	<i>Ficus benjamina</i> L.	ไฮหย่อง (ขอนแก่น)	ราก	บำรุงน้ำนม	ต้มเป็นผงรับประทาน (เอกสารอ้างอิง 26 หน้า 536)
นมน้อย	Annonaceae	<i>Polyalthia evecta</i> Finet & Gagnep.*	น้ำเต้าแดง นมน้อย (อุครธานี) ต้องแดง (มหาสารคาม)	ราก	บำรุงน้ำนม	ต้มน้ำดื่ม (เอกสารอ้างอิง 32 หน้า 384)
นางแย้มป่า	Verbenaceae	<i>Clerodendrum</i> <i>infortunatum</i> L.*	ต้องแดง (อุบลราชธานี) พวงพิฆาต (ชัยภูมิ)	ราก	บำรุงน้ำนม	ต้มน้ำดื่ม (เอกสารอ้างอิง 11 หน้า 191)
บี้าชาด	Euphorbiaceae	<i>Strophoblanchia</i> <i>glandulosa</i> Pax var. <i>pandurifolia</i> Ainy shaw*	บ้ำชาด (มหาสารคาม)	ราก	บำรุงน้ำนม	ต้มน้ำดื่มหรือฝนน้ำรับประทาน (เอกสารอ้างอิง 27 หน้า 63)
						ผสมด้วยเทียนทำเป็นยาต้มน้ำดื่ม (เอกสารอ้างอิง 28 หน้า 46)

ชื่อไทย	วงศ์	ชื่อวิทยาศาสตร์	ชื่อพื้นเมือง	ส่วนที่ใช้	สรรพคุณ	วิธีใช้
บัวชาด	Euphorbiaceae	<i>Strophoblanchia glandulosa</i> Pax var. <i>pandurifolia</i> Airy shaw*	บัวชาด (อุบลราชธานี)	ราก	บำรุงน้ำนม	ผสมกับสมุนไพรอื่น ต้มน้ำดื่ม (เอกสารอ้างอิง 11 หน้า 216)
มะขาม	Caesalpinaceae	<i>Tamarindus indica</i> L.	มะขาม	แก่น	ขับน้ำนม	ต้มน้ำดื่ม ครั้งละ 1 ถ้วย ในระหว่างอยู่ไฟ (เอกสารอ้างอิง 2 หน้า 10)
มะหากาหนั่ง	Celastraceae	<i>Euonymus similis</i> Craib*	ลาวยิ่งเปาะ (อุบลราชธานี)	ราก	บำรุงน้ำนม	แช่น้ำดื่มหรือผสมน้ำรับประทาน (เอกสารอ้างอิง 30 หน้า 36)
ม้าแม่กำ	Polygalaceae	<i>Polygala chinensis</i> L.*	ม้าอีกำ ม้าอีกำแดง (อุบลราชธานี)	ราก	บำรุงน้ำนม	ต้มน้ำดื่ม (เอกสารอ้างอิง 30 หน้า 46)
โมกใหญ่	Apocynaceae	<i>Holarrhena antidysenterica</i> Wall.	ยางพุด (เลย)	เปลือกต้น	ขับน้ำนม	ใช้ครั้งละประมาณ 1 กำมือ (10-15 กรัม) ต้มน้ำรับประทานวันละ 2 ครั้ง (เอกสารอ้างอิง 17 หน้า 128-129)
สลิด	Asclepiadaceae	<i>Telosma minor</i> Craib	ผักสลิด ผักขิก (ขอนแก่น)	ราก	ขับน้ำนมให้มามาก	ต้มน้ำดื่ม (เอกสารอ้างอิง 12 หน้า 55)

(* ได้จากการตรวจสอบตัวอย่างพืช)

สมุนไพรแก้อโรควิถี

ชื่อไทย	วงศ์	ชื่อวิทยาศาสตร์	ชื่อพื้นเมือง	ส่วนที่ใช้	สรรพคุณ	วิธีใช้
กระดุกไถ่ดำ	Acanthaceae	<i>Justicia valida</i> Ridl.	กระดุกไถ่ดำ (ขอนแก่น)	ใบ	ขับเลือดคั่งค้างใน ร่างกาย	ต้มน้ำดื่ม (เอกสารอ้างอิง 2 หน้า 7)
กระท้อน	Meliaceae	<i>Sandoricum koetjape</i> Merr. (<i>S. indicum</i> Cav.)	มะต๋อง (โคราช)	เปลือก	แก้ตกเลือดในสตรี	ต้มน้ำดื่มให้เข้มข้น (สตรีแท้งบุตร ห้ามรับประทาน) ต้มครั้งละ 1 ชั่วโมง ชา ทุก 20 นาที (เอกสารอ้างอิง 7 หน้า 3)
กระมอ	Rubiaceae	<i>Gardenia obtusifolia</i> Roxb.*	จำปาแดง (อุบลราชธานี)	เปลือกต้น	ขับน้ำคาวปลา	ต้มน้ำดื่ม (เอกสารอ้างอิง 30 หน้า 47)
กึ่งกลางดง	Menispermaceae	<i>Stephania pierrei</i> Diels	หัวสันโคษ (อุตรธานี)	เถา	ขับเลือดระดู	ต้มรับประทาน (เอกสารอ้างอิง 32 หน้า 416-417)
กัญชาเทศ	Labiatae	<i>Leonurus sibiricus</i> L.	ช้ำชา ช้ำกัญชา (นครพนม)	เมล็ด หรือทั้งต้น	ยาขับประจำเดือน ขับน้ำคาวปลา ทำให้กล้ามเนื้อคลาย แข็งแรงและบำบัด เยื่อเมือกอักเสบ	ทั้งต้น 5-10 กรัม เมล็ด 5-7 กรัม ต้มน้ำดื่มให้เดือด 3-5 นาที ต้มแต่น้ำ ในครั้งเดียว รับประทานวันละ 2 ครั้ง (เอกสารอ้างอิง 21 หน้า 146)
กำดั่งกระเบื้อง	Euphorbiaceae	<i>Excoecaria</i> <i>cochinchinensis</i> Lour.	สำน้ำ (เลย) กะเบือ (โคราช)	ทั้งต้นเหมือนดิน	ขับประจำเดือน	ใช้ 5-10 กรัม ต้มน้ำดื่ม (เอกสารอ้างอิง 23 หน้า 72-73)
				ใบ	ขับน้ำคาวปลา หลังคลอด	ตำกับสุรา คั้นน้ำดื่ม (เอกสารอ้างอิง 10 หน้า 34-35)

ชื่อไทย	วงศ์	ชื่อวิทยาศาสตร์	ชื่อพื้นเมือง	ส่วนที่ใช้	สรรพคุณ	วิธีใช้
ขนหนอน	Euphorbiaceae	<i>Bridelia tomentosa</i> Bl.	สะเหล้า (โคราข)	ราก	บำรุงร่างกายหลัง คลอดบุตร	ต้มน้ำดื่ม (เอกสารอ้างอิง 25 หน้า 653)
			โจโก๊ะ (สุรินทร์)	ราก	บำรุงร่างกายหลัง คลอดบุตร	ต้มน้ำดื่ม (เอกสารอ้างอิง 26 หน้า 653)
ช่อย	Moraceae	<i>Streblus asper</i> Lour.	ส้มพอ (เลย)	ใบ	แก้ปวดประจำเดือน	นำมาคั่วขงน้ำดื่ม (เอกสารอ้างอิง 32 หน้า 97-98)
			ข่า (ขอนแก่น)	หัว	ยาออกลูกแล้ววิงเวียน ตาลาย	ใช้หัวข่าตำห่อผ้าต้มน้ำแล้วเอามาตั้ง ศีรษะ (เอกสารอ้างอิง 12 หน้า 86)
ขี้เหล็ก	Caesalpinaceae	<i>Cassia siamea</i> Britt.	ขี้เหล็กบ้าน (เลย)	ลำต้น ราก	แก้ระดูขาว คันในช่องคลอด	ต้มน้ำดื่ม ต้มเป็นประจํา (เอกสารอ้างอิง 8 หน้า 1-2)
			เบนน (ขอนแก่น)	ราก	แก้ตกขาว	ปรุงเป็นยาขาง (เอกสารอ้างอิง 6 หน้า 347-349)
คดสัง	Combretaceae	<i>Combretum trifoliatum</i> Vent.	เป็อย (นครพนม)	ราก	แก้ตกขาว	ปรุงเป็นยาขาง (เอกสารอ้างอิง 6 หน้า 347-349)
			คัดเค้า (โคราข)	ผล	ขับประจำเดือน	ต้มน้ำดื่ม (เอกสารอ้างอิง 37 หน้า 169)
คัดเค้าเครือ	Rubiaceae	<i>Randia siamensis</i> Craib.	คัดเค้าหนาม (ชัยภูมิ)	ผล	ขับประจำเดือน	ใช้ 1 กำมือ ต้มน้ำ 1 ถ้วยแก้ว รับประทานเช้า-เย็น (เอกสารอ้างอิง 21 หน้า 147)

ชื่อไทย	วงศ์	ชื่อวิทยาศาสตร์	ชื่อพื้นเมือง	ส่วนที่ใช้	สรรพคุณ	วิธีใช้
จันทน์แดง	Agavaceae	<i>Dracaena loureiri</i> Gagnep.	จันทน์ผา (อุดรธานี)	แก่น	เป็นยาบำรุงครรภ์	ฝนกับน้ำ ต้มครั้งละครึ่งถ้วยกาแฟ หลังอาหาร (เอกสารอ้างอิง 9 หน้า 2)
จามแควือ	Fabaceae	<i>Spatholobus</i> <i>parviflorus</i> Roxb. ex Kuntze*	เถาพันช้าย (มหาสารคาม)	เปลือกต้น	แก้อาการตกเลือด	ใช้ปริมาณ 1 กำมือ ต้มน้ำดื่ม วันละ 1 ครั้ง (เอกสารอ้างอิง 28 หน้า 47)
เจตมูลเพลิงแดง	Plumbaginaceae	<i>Plumbago rosea</i> L. (<i>P. indica</i> L.)	เจตมูลเพลิงแดง (ขอนแก่น)	ราก	แก้เลือดที่ขึ้นในเวลา คลอคลุก	ใช้ขนาดนิ้วมือของผู้ป่วย ผสมน้ำสุรา ให้มดยาน้ำดื่ม (เอกสารอ้างอิง 12 หน้า 117)
แดง	Mimosaceae	<i>Xylocarpus kerrii</i> Craib & Hutch. (<i>X. xylocarpa</i> Taub. var. <i>kerrii</i> Nielsen)	กร้อม ไปรณ์ (อุดรธานี)	เปลือกต้น หรือแก่น	แก้ตกเลือด	ใช้ 1 กำมือ ต้มน้ำดื่ม วันละ 1 แก้ว (เอกสารอ้างอิง 11 หน้า 237)
ตะโกนา	Ebenaceae	<i>Diospyros rhodocalyx</i> Kurz	นมวัว (โคราท)	เปลือกผล	ขับระดูขาว	เผาเป็นถ่านแช่น้ำดื่ม (เอกสารอ้างอิง 26 หน้า 625)
ต้นเต้าต้น	Ebenaceae	<i>Diospyros ehretoides</i> Wall.*	ต้นเต้า (ขอนแก่น)	แก่น	แก้หญิงเป็นตกเลือด	ต้มน้ำดื่ม (เอกสารอ้างอิง 12 หน้า 27)
ตากวาง	Celastraceae	<i>Salacia verrucosa</i> Wight	ต้นเต้าใหญ่ (ชัยภูมิ)	แก่น	บำรุงเลือดสตรี หลังคลอด	ต้มน้ำดื่ม (เอกสารอ้างอิง 27 หน้า 57)
			ตากวาง (อุดรธานี)	เนื้อไม้	ขับระดูขาว	รับประทาน (เอกสารอ้างอิง 39 หน้า 270-271)

ชื่อไทย	วงศ์	ชื่อวิทยาศาสตร์	ชื่อพื้นเมือง	ส่วนที่ใช้	สรรพคุณ	วิธีใช้
นางแย้ม	Verbenaceae	<i>Clerodendrum fragrans</i> Willd. (<i>Volkameria fragrans</i> Vent.)	ส่วนใหญ่ (โคราข)	ราก	ขับระดูขาว	ใช้รากแห้ง ต้มน้ำดื่ม ต้มน้ำดื่ม (เอกสารอ้างอิง 32 หน้า 393-394)
บัวบก	Umbelliferae	<i>Centella asiatica</i> Urban	หัวบัวบก (ขอนแก่น)	หัว	แก้โรคทางรก	ใช้ 1 กิโลกรัม ต้มดื่มแทนน้ำ (เอกสารอ้างอิง 2 หน้า 4)
บานไม่รู้โรย	Amaranthaceae	<i>Gomphrena globosa</i> L.	บานไม่รู้โรย (ชัยภูมิ)	ราก ลำต้น ดอก ใบ	ใช้ทั้งระดู	ใช้รวมกันประมาณ 1 กำมือ ต้มน้ำ 3 ถ้วย เคี้ยวให้เหลือ ประมาณ 1 ถ้วย (เอกสารอ้างอิง 3 หน้า 1)
ผักกาดขบ	Compositae	<i>Gynura pseudo-china</i> DC.	คำโคก (ขอนแก่น) หนาดแห้ง (โคราข)	เหง้า	ขับประจำเดือน หลังการคลอดบุตร	บดเป็นผงละเอียดผสมกับชาขงดื่ม (เอกสารอ้างอิง 6 หน้า 427)
			ผักกาดขบ คำโคก (เลย)	เหง้า	ขับประจำเดือน หลังคลอดบุตร	บดเป็นผงละเอียดผสมชา ขงดื่ม (เอกสารอ้างอิง 32 หน้า 462-463)
พริกขี้หนู	Solanaceae	<i>Capsicum frutescens</i> L. (<i>C. baccatum</i> L.)	มะระดี (สุรินทร์)	เหง้า	ขับประจำเดือน หลังคลอดบุตร	บดเป็นผงละเอียดผสมชา ขงดื่ม (เอกสารอ้างอิง 6 หน้า 427)
พวงประติษฐ์	Symphoremaceae	<i>Congea tomentosa</i> Roxb.*	เครือขอน (ชัยภูมิ)	ราก	แก้ปวดกล้ามเนื้อ	นำหนักแห้ง 15 กรัม (สด 30 กรัม) ต้มน้ำดื่ม (เอกสารอ้างอิง 15 หน้า 103-105)
				ลำต้น	แก้ตกขาว ตกค้ำ	ต้มน้ำดื่ม (เอกสารอ้างอิง 27 หน้า 62)

ชื่อไทย	วงศ์	ชื่อวิทยาศาสตร์	ชื่อพื้นเมือง	ส่วนที่ใช้	สรรพคุณ	วิธีใช้
มะลิลา	Oleaceae	<i>Jasminum sambac</i> Ait.	มะลิ (อุตรธานี)	ราก ดอก	แก้โรคเกี่ยวกับพวงงอก หยุดการหลั่งของน้ำนม	ใช้สดประมาณ 1-1.5 กรัม ต้มน้ำดื่ม ใช้สดตำให้ละเอียด พอกหรือเช็ดบริเวณเต้านม (เอกสารอ้างอิง 32 หน้า 639-641)
มะเข็งเครือ	Solanaceae	<i>Solanum trilobatum</i> L.	มะเข็งเครือ (ขอนแก่น)	ราก	เป็นยาดังครรภ์	ต้มให้เย็น ต้มเวลากลางคืน (เอกสารอ้างอิง 12 หน้า 85)
โมกเครือ	Apocynaceae	<i>Aganosma marginata</i> G.	ไต้ต้น (โคราช)	ราก	ขับระดู	ต้มน้ำดื่ม (เอกสารอ้างอิง 11 หน้า 30)
ละอองฟ้า	Dicksoniaceae	<i>Cibotium barometz</i> J. Smith	หัตถ์แดง (โคราช)	เหง้า	แก้ตกขาว	ใช้เหง้าแห้ง 5-10 กรัม ต้มน้ำดื่ม หรือเคี้ยวให้ชุ่มทำเป็นยาเม็ดรับประทาน (เอกสารอ้างอิง 16 หน้า 149-150)
โศดทะนง	Euphorbiaceae	<i>Trigonostemon reidoides</i> Craib	โศดทะนงแดง (บุรีรัมย์) นางแซงแดง โศดทะนงแดง (อุตรธานี)	เหง้า	แก้ตกขาว	ใช้เหง้าแห้ง 5-10 กรัม ต้มน้ำดื่ม หรือเคี้ยวให้ชุ่มทำเป็นยาเม็ดรับประทาน (เอกสารอ้างอิง 16 หน้า 149-150)
				ราก	เป็นยาคุมกำเนิด	ฝน้ำดื่ม (เอกสารอ้างอิง 26 หน้า 726)
				ราก	เป็นยาคุมกำเนิด	รับประทาน (เอกสารอ้างอิง 26 หน้า 726)

ชื่อไทย	วงศ์	ชื่อวิทยาศาสตร์	ชื่อพื้นเมือง	ส่วนที่ใช้	สรรพคุณ	วิธีใช้
โศดทะนาง	Euphorbiaceae	<i>Trigonostemon reidioides</i> Craib	นางเซง (อุบลราชธานี)	ราก	เป็นยาคุมกำเนิด	ฝน้ำดื่ม (เอกสารอ้างอิง 26 หน้า 726)
ว่านขั้กมดลูก	Zingiberaceae	<i>Curcuma comosa</i> Roxb.	ว่านขั้กมดลูก (ขอนแก่น)	หัว	แก้มดลูกไม่เข้าคู่ แก้มดลูกหย่อน	ต้มน้ำดื่ม 1 ถ้วย (เอกสารอ้างอิง 2 หน้า 6) ให้รวมกันประมาณ 4 บาท ผ่าทีก ใส่ น้ำ 3 ถ้วย ต้มให้เหลือ 1 ถ้วย รับประทานครั้งละ 5 ช้อนแกง วันละ 3 เวลา หลังอาหาร (เอกสารอ้างอิง 2 หน้า 7)
สลอด	Euphorbiaceae	<i>Croton tiglium</i> L.	ว่านขั้กมดลูก (เลย)	หัว	แก้มดลูกหย่อนอีกเสบ	ใช้ 1 กำมือ ตากแห้ง ถ้ำสดนำมาใช้ ได้ทันที รับประทานครั้งละ 1 ถ้วยชา 3 เวลา ก่อนอาหาร (เอกสารอ้างอิง 8 หน้า 1)
ศอยดาว	Euphorbiaceae	<i>Mallotus paniculatus</i> Muell. Arg.	สลอด (บุรีรัมย์)	ยาง	แก้ตกเลือด	ผสมสุราดื่ม (เอกสารอ้างอิง 4 หน้า 1)
สันดาน	Begoniaceae	<i>Begonia rubro-venia</i> Hook. f.	อบอบ สันดาน ส้มสันดาน (อุดรธานี)	ราก	บำรุงหลังคลอดบุตร	ต้มน้ำดื่ม (เอกสารอ้างอิง 26 หน้า 2)
				ต้น ใบ	ขับระดูขาว	รับประทาน (เอกสารอ้างอิง 35 หน้า 206)

ชื่อไทย	วงศ์	ชื่อวิทยาศาสตร์	ชื่อพื้นเมือง	ส่วนที่ใช้	สรรพคุณ	วิธีใช้
สันพร้าหอม	Acanthaceae	<i>Gendarussa vulgaris</i> Nees	สะพัง (เลย)	ราก	ทำให้ประจำเดือน มาปกติ	ต้มน้ำดื่ม (เอกสารอ้างอิง 6 หน้า 422)
สับประรด	Bromeliaceae	<i>Ananas comosus</i> Merr. (<i>A. sativus</i> Schult. f.)	สับประรด (โคราช)	เหง้า	ขับระดูขาว	ต้มน้ำดื่ม ครั้งละ 1-2 ช้อนชา ก่อนอาหารเช้า-เย็น (เอกสารอ้างอิง 7 หน้า 2)
सानดิน	Dilleniaceae	<i>Dillenia hookeri</i> Pierre*	सानโลเล ส้านเตย सानนา (อุบลราชธานี)	ราก	แก้ตกขาว ขับน้ำคาวปลา	ต้มน้ำดื่ม (เอกสารอ้างอิง 30 หน้า 38)
สามสิบ	Liliaceae	<i>Asparagus racemosus</i> Willd.*	ผักชีข้าง (มหาสารคาม)	ทั้งต้น ราก	แก้ตกเลือด	ต้มน้ำดื่ม (เอกสารอ้างอิง 28 หน้า 48)
หญ้าขี้ติ	Malvaceae	<i>Sida rhombifolia</i> L.	ขี้ตมออน เขยตาย หญ้าขี้ตมออน หญ้าตมออน (ขอนแก่น)	ราก	ห้ามเลือดในการ คลอดบุตร	เคี้ยวผสมกับน้ำมันงาฝังรับประทาน (เอกสารอ้างอิง 12 หน้า 74)
หญ้าเจ้าชู้	Gramineae	<i>Themeda arguens</i> Hack.	หญ้าเจ้าชู้ (โคราช)	ราก ลำต้น ใบ	ตัดรากผีเสื้อนมเมื่อ หายแล้ว ช่วยลมเบ่ง	ต้มน้ำดื่ม เช้า-เย็น (เอกสารอ้างอิง 12 หน้า 55) ใช้ 1 กำมือ ต้มน้ำ 3 ส่วน ให้เหลือ 1 ส่วน รับประทานครั้งละ 1 ถ้วย (เอกสารอ้างอิง 2 หน้า 11)

ชื่อไทย	วงศ์	ชื่อวิทยาศาสตร์	ชื่อพื้นเมือง	ส่วนที่ใช้	สรรพคุณ	วิธีใช้
หญ้าไต่ใบ	Euphorbiaceae	<i>Phyllanthus urinaria</i> L.	หญ้าไต่ใบ (โคราข)	ทั้งต้น	แก้ไข้ทับระดู	ใช้ประมาณ 1 กำมือ มัดเป็น 3 เปราะ ต้มรับประทานครั้งละ 1 เปราะ 3 ครั้ง (เอกสารอ้างอิง 7 หน้า 1)
หญ้าพุ่มแดง	Amaranthaceae	<i>Cyathula prostrata</i> Bl.	หญ้าพุ่มเล็ก (อุครธานี)	ราก หรือลำต้น	รักษาโรคกระดูกขาว	ต้มมารับประทาน ผู้ใหญ่ครั้งละ 1-2 ช้อนโต๊ะ เด็กครั้งละ 1-2 ช้อนชา วันละ 2 เวลา เข้า-เย็น หลังอาหาร (เอกสารอ้างอิง 9 หน้า 1)
หมอน้อย	Compositae	<i>Vernonia cinerea</i> Less.	แก้วแยะดิน ผรั่งโคก (เลย)	ลำต้น ราก	แก้ลมคัด ช่วยเร่งคลอด ขับรกหลังคลอด	ตำให้ละเอียด พอก ใช้รากสด 30-60 กรัม (แห้ง 15-30 กรัม) ต้มน้ำดื่ม (เอกสารอ้างอิง 32 หน้า 819-820)
เหงือกปลาหมอ	Acanthaceae	<i>Acanthus ebracteatus</i> Vahl	เหงือกปลาหมอ (โคราข)	ใบ ต้น	แก้ตกขาว	ตำเป็นผงละลายน้ำผึ้งหรือน้ำมันงา ปั้นเป็นลูกกลอนรับประทาน (เอกสารอ้างอิง 7 หน้า 3)
เหมือดโลหิต	Euphorbiaceae	<i>Aporosa villosa</i> Baill.	เหมือดโลหิต (ขอนแก่น)	เปลือกต้น	ขับลมในลำไส้ และขับระดู	ปรุงเป็นยา (เอกสารอ้างอิง 26 หน้า 643)
อวดเชือก	Combretaceae	<i>Combretum latifolium</i> Bl.	แกดำ (หนองคาย)	เนื้อไม้	ขับโลหิตประจำเดือน	ปรุงรับประทาน (เอกสารอ้างอิง 6 หน้า 344)

(* ได้จากการตรวจสอบตัวอย่างพืช)

สมุนไพรแก้โรคเห็บขา

ชื่อไทย	วงศ์	ชื่อวิทยาศาสตร์	ชื่อพื้นเมือง	ส่วนที่ใช้	สรรพคุณ	วิธีใช้
กระทงลาย	Celastraceae	<i>Celastrus paniculata</i> Willd.	นางตอก (โคราช)	น้ำมันจากเมล็ด	แก้โรคเห็บขา	พอกหรือรับประทาน (เอกสารอ้างอิง 6 หน้า 325)
ซีเหล็ก	Caesalpinaceae	<i>Cassia siamea</i> Britt.	ซีเหล็กบ้าน (อุบลราชธานี)	แก่น	แก้เห็บขา	ใช้ 1 กำมือ ต้มจนเดือด กรองน้ำที่ต้มไว้ดื่ม (เอกสารอ้างอิง 5 หน้า 2)
นางแย้ม	Verbenaceae	<i>Clerodendrum fragrans</i> Willd. (<i>Volkameria fragrans</i> Vent.)	ส่วนใหญ่ (โคราช)	ราก	แก้เห็บขาที่มีอาการบวม	ใช้รากแห้งต้มน้ำดื่ม (เอกสารอ้างอิง 32 หน้า 393-394)
พริกขี้หนู	Solanaceae	<i>Capsicum frutescens</i> L. (<i>C. baccatum</i> L.)	ปะแก้ว (โคราช) มะระขี้นก (สุรินทร์)	ทั้งต้น	แก้เห็บขาจากอากาศ เย็นจัด	ต้มน้ำดื่ม (เอกสารอ้างอิง 15 หน้า 103-105)
มะตอก	Celastraceae	<i>Siphonodon celastrineus</i> Griff.*	ตอกข้าว กระตอก (อุบลราชธานี)	ทั้งต้น ลำต้น	แก้เห็บขาจากอากาศ เย็นจัด เข้ายาแก้เห็บขา	ต้มน้ำดื่ม (เอกสารอ้างอิง 15 หน้า 103-105) ผสมลำต้นพะเนียงยัด ลำต้นชั้นของพญาบาทและลำต้นกรวยป่าต้มน้ำดื่ม (เอกสารอ้างอิง 30 หน้า 36)

(* ได้จากการตรวจสอบตัวอย่างพืช)

สมุนไพรแก้อัมพาต

ชื่อไทย	วงศ์	ชื่อวิทยาศาสตร์	ชื่อพื้นเมือง	ส่วนที่ใช้	สรรพคุณ	วิธีใช้
ขี้เหล็ก	Caesalpintaceae	<i>Cassia siamea</i> Britt.	ขี้เหล็กบ้าน (อุบลราชธานี)	รากหรือแก่น	รักษาัมพาต	ใช้ 8-9 ชิน ต้มให้จืดเอาน้ำไว้ดื่ม (เอกสารอ้างอิง 5 หน้า 2)
ครอบครัวกรวด	Rubiaceae	<i>Xanthea parviflora</i> (O. Ktze.) Craib*	เกียงป็น (อุบลราชธานี)	ราก	เข้ายาแก้อัมพาต อัมพาต	ผสมรากจอนพอนลดอดยิว และลำต้น อ้อยแดง ต้มน้ำดื่ม (เอกสารอ้างอิง 30 หน้า 49)
เครือขี้	Fabaceae	<i>Dalbergia velutina</i> Benth.*	ควางควาย (อุบลราชธานี)	ลำต้น	แก้อัมพาต อัมพาต	ต้มน้ำดื่ม (เอกสารอ้างอิง 30 หน้า 40)
เครือพุเงิน	Convolvulaceae	<i>Argyrea mollis</i> (Burm. f.) Choisy*	เครือเอ็นอ่อน (อุบลราชธานี)	ทั้งต้น	เข้ายาแก้อัมพาต อัมพาต	ผสมรากตั้งต้น ต้มน้ำดื่ม (เอกสารอ้างอิง 30 หน้า 37)
ไคร้หางนาค	Euphorbiaceae	<i>Phyllanthus</i> <i>taxodiifolius</i> Beille*	เสี้ยวหางนาค (อุบลราชธานี)	ราก	แก้อัมพาต อัมพาต	ต้มน้ำดื่ม (เอกสารอ้างอิง 30 หน้า 39)
ไคร้หางนาค	Euphorbiaceae	<i>Sauropus</i> <i>heteroblastus</i> Airy Shaw*	ไคร้หน้า (อุบลราชธานี)	ราก	แก้อัมพาต อัมพาต	ต้มน้ำดื่ม (เอกสารอ้างอิง 30 หน้า 39)
ตั้งต้น	Apocynaceae	<i>Alyxia kerrii</i> D.J. Middleton*	ตั้งต้นขาว (อุบลราชธานี)	ลำต้น	แก้อัมพาต อัมพาต	ต้มน้ำดื่ม (เอกสารอ้างอิง 30 หน้า 34)
เถากระดิ่งข้าง	Convolvulaceae	<i>Argyrea lanceolata</i> Chorsy*	เครือเอ็นอ่อน (อุบลราชธานี)	ทั้งต้น	แก้อัมพาต อัมพาต	ต้มน้ำดื่ม (เอกสารอ้างอิง 30 หน้า 37)
เถาวัลย์เปรียง	Fabaceae	<i>Derris scandens</i> (Roxb.) Benth.*	เครือตาบลดาน้ำ (อุบลราชธานี)	ลำต้น	เข้ายาแก้อัมพาต อัมพาต	ผสมสมุนไพรอื่น ต้มน้ำดื่ม (เอกสารอ้างอิง 30 หน้า 38)

ชื่อไทย	วงศ์	ชื่อวิทยาศาสตร์	ชื่อพื้นเมือง	ส่วนที่ใช้	สรรพคุณ	วิธีใช้
บัตหิน	Rubiaceae	<i>Gardenia saxatilis</i> Goddes*	มือเสือ ไคคลา (สุรินทร์)	เปลือกต้น	รักษาอัมพาต	แช่เหล้าพอกทวมด้วยยา ใช้ทา (เอกสารอ้างอิง 29 หน้า 107)
มะดูก	Celastraceae	<i>Siphonodon</i> <i>celastrineus</i> Griff.	บักโคก (สุรินทร์)	ราก	รักษาเส้นเอ็นพิการ	รับประทาน (เอกสารอ้างอิง 35 หน้า 29-30)
เมื่อยดูก	Gnetaceae	<i>Gnetum</i> <i>macrostachyum</i> Hook. f.*	ม่วยแดง (อุบลราชธานี)	ลำต้น	เข้ายาแก้อัมพฤกษ์ อัมพาต	ผสมแก่นกัสดิน ลำต้นขมิ้นเครือ และลำต้นพะเนียงยัด ต้มน้ำดื่ม (เอกสารอ้างอิง 30 หน้า 42)
สังวาลย์พระอินทร์	Cassythaceae	<i>Cassytha filiformis</i> L.*	เครือไหมป่า (อุบลราชธานี)	ทั้งต้น	เข้ายาแก้อัมพฤกษ์ อัมพาต	ผสมใบกุ่ม ใบกาม ใบสมัด และใบสองฟาดง ต้มน้ำดื่ม (เอกสารอ้างอิง 30 หน้า 36)

(* ได้จากการตรวจสอบตัวอย่างพืช)

สมุนไพรแก้อโรคเรื้อน

ชื่อไทย	วงศ์	ชื่อวิทยาศาสตร์	ชื่อพื้นเมือง	ส่วนที่ใช้	สรรพคุณ	วิธีใช้
กะเบ็ญ	Rubiaceae	<i>Gardenia turgida</i> Roxb.	หมุยขาว หัวโด้ (โคราข)	น้ำมันเมล็ด	แก้อโรคเรื้อน	ทาบริเวณที่เป็น (เอกสารอ้างอิง 39 หน้า 33-34)
ข้าว	Gramineae	<i>Oryza sativa</i> L.	ข้าวเจ้า (ขอนแก่น)	เมล็ด	แก้อโรคเรื้อน	ใช้ 1 กำมือคั่วให้ไหม้ บดให้ละเอียด ผสมกับน้ำมันมะคนและน้ำสุราใช้ทา (เอกสารอ้างอิง 12 หน้า 73)
คำต่ายหางายเป็น	Crassulaceae	<i>Kalanchoe pinnata</i> Pers.	แข็งโพะ โพะพะ (โคราข)	ใบ	แก้อโรคเรื้อน	คั้นน้ำแล้วหยดลงบนผิวหนัง (เอกสารอ้างอิง 6 หน้า 514)
ตรีชะวา	Verbenaceae	<i>Clerodendrum</i> <i>serratum</i> Moon var. <i>wallichii</i> Clarke	ตะเภาใหญ่ (โคราข)	ใบ ต้น	แก้อโรคเรื้อน	ตำพอก (เอกสารอ้างอิง 11 หน้า 77)
มะม่วงหิมพานต์	Anacardiaceae	<i>Anacardium</i> <i>occidentale</i> L.	หมักม่วงหิมพานต์ (จตุรธานี)	เมล็ด	แก้อโรคเรื้อน	สกัดเอาน้ำมันใช้ทา (เอกสารอ้างอิง 32 หน้า 631-633)
มันเสา	Dioscoreaceae	<i>Dioscorea alata</i> L.	มันดอกทอง (โคราข)	หัวใต้ดิน	แก้อโรคเรื้อน	ทำให้สุกรับประทาน (เอกสารอ้างอิง 26 หน้า 586)
			มันหวาย (เคย)	หัวใต้ดิน	แก้อโรคเรื้อน	ทำให้สุกรับประทาน (เอกสารอ้างอิง 26 หน้า 586)
โมกบ้าน	Apocynaceae	<i>Wrightia religiosa</i> Benth.	ปัดงา (สุรินทร์)	ราก	แก้อโรคเรื้อน	ใช้ปรุงเป็นยา (เอกสารอ้างอิง 31 หน้า 649)

ชื่อไทย	วงศ์	ชื่อวิทยาศาสตร์	ชื่อพื้นเมือง	ส่วนที่ใช้	สรรพคุณ	วิธีใช้
ยางนา	Dipterocarpaceae	<i>Dipterocarpus alatus</i> Roxb.	ขะยาง (โคราช) ลอยด์ (นครพนม) ยางกุง (เลย) ราลอย (สุรินทร์)	ต้น	แก้โรคเรื้อน	ทาใส่แผล (เอกสารอ้างอิง 26 หน้า 596) ทาใส่แผล (เอกสารอ้างอิง 26 หน้า 596) ทาใส่แผล (เอกสารอ้างอิง 26 หน้า 596) ทาใส่แผล (เอกสารอ้างอิง 26 หน้า 596)
หนาดใหญ่	Compositae	<i>Blumea balsamifera</i> DC.	หนาดใหญ่ (โคราช)	ใบ	แก้โรคเรื้อน	ตำให้ละเอียดใส่ต่างทับทิมและ น้ำพอบประมาณ นำมาปิดไว้ที่เป็น (เอกสารอ้างอิง 7 หน้า 3)
อ้อยช้าง	Anacardiaceae	<i>Lannea coromandelica</i> Merr.	กอกกัน กอกกัน (อุบลราชธานี)	เปลือก	แก้โรคเรื้อน	ใช้ต้มอาบหรืออบเป็นผงใส่แผล (เอกสารอ้างอิง 32 หน้า 840)
อัคคีทวาร	Verbenaceae	<i>Clerodendrum</i> <i>serratum</i> (L.) Moon var. <i>serratum</i> Schau.	ผ้าห้ายหอคำ ฮังตอ หมักก้านตอ ชูแวง (เลย)	ใบ ต้น	แก้โรคเรื้อน	ตำพอก (เอกสารอ้างอิง 11 หน้า 77)

สมุนไพรแก้โรคผิวหนัง อีสุกอีใส

ชื่อไทย	วงศ์	ชื่อวิทยาศาสตร์	ชื่อพื้นเมือง	ส่วนที่ใช้	สรรพคุณ	วิธีใช้
คูน	Fabaceae	<i>Cassia fistula</i> L.*	คูน (มหาสารคาม)	แก่น	รักษาโรคผิวหนัง	ใช้ร่วมกับใบพลู หมากและปูนขาว เคี้ยวให้ละเอียด พั้นแผลงูสวัด (เอกสารอ้างอิง 28 หน้า 46)
จกสนี่	Nymphaeaceae	<i>Nymphaea lotus</i> L.	บัวอีแม่ บัวชม (ขอนแก่น)	หัว	รักษาโรคผิวหนัง	ฝนทา (เอกสารอ้างอิง 12 หน้า 75)
ถั่วแปบข้าง	Fabaceae	<i>Afgekia sericea</i> Craib*	ปากีเค็ด (มหาสารคาม)	ราก	แก้ไอสุกอีใส	ใช้ร่วมกับเปลือกต้นมะค่าแต่ เปลือก ต้นยางนา เปลือกต้นหนามหนั เปลือกต้นมะกอกเทศต้ม ต้มน้ำดื่ม (เอกสารอ้างอิง 28 หน้า 46)
พญา	Rutaceae	<i>Naringi crenulata</i> (Roxb.) Nicolson*	ตูมตัง (อุบลราชธานี)	ราก	เข้ายแก้ไอสุกอีใส	ผสมรากเปล้าน้ำเงิน ต้มน้ำดื่ม (เอกสารอ้างอิง 30 หน้า 50)
พดู	Piperaceae	<i>Piper betle</i> L.*	พดู (มหาสารคาม)	ใบ	รักษาโรคผิวหนัง	ใช้ร่วมกับแก่นคูณ หมากและปูนขาว เคี้ยวให้ละเอียด พั้นแผลงูสวัด (เอกสารอ้างอิง 28 หน้า 49)
โพศรีมหาโพ	Moraceae	<i>Ficus religiosa</i> L.*	ต้นโพธิ์ (กาฬสินธุ์)	เปลือก	รักษาโรคผิวหนัง	ใช้เปลือกแห้งเป็นกิลิตฝนกับน้ำ 5-10 ซีซี ใช้ทาบริเวณที่เป็นแผล (เอกสารอ้างอิง 1 หน้า 1)
			โพ (มหาสารคาม)	เปลือกต้น	รักษาโรคผิวหนัง	เคี้ยวเปลือกพั้นแผลงูสวัด (เอกสารอ้างอิง 28 หน้า 48)

ชื่อไทย	วงศ์	ชื่อวิทยาศาสตร์	ชื่อพื้นเมือง	ส่วนที่ใช้	สรรพคุณ	วิธีใช้
แพนน้ำ	Hymenocardiaceae	<i>Hymenocardia punctata</i> Wall. ex Lindl.*	หูดิง หัวลิง (อุบลราชธานี)	ลำต้น	แก้อีสุกอีโต	ผสมลำต้นการะเวก รากดิบเต่า รากโคลงเคลง รากก่าจาย และลำต้นอ้อยแดง ต้มน้ำดื่ม (เอกสารอ้างอิง 30 หน้า 42)
มะกอกเหลี่ยม	Burseraceae	<i>Canarium subulatum</i> Guill.*	มะกอกเหลี่ยม (มหาสารคาม)	เปลือกต้น	แก้อีสุกอีโต	ใช้รวมกับเปลือกต้นมะค่าแต่ เปลือกต้นยางนา เปลือกต้นหนามหัน ราก ถั่วแปบซ้าง ต้มน้ำดื่ม (เอกสารอ้างอิง 28 หน้า 43)
มะค่าแต่	Fabaceae	<i>Sindora siamensis</i> Teijm. ex Miq. var. <i>siamensis</i> Teijm. ex Miq.*	มะค่าแต่ (มหาสารคาม)	เปลือกต้น	แก้อีสุกอีโต	ใช้รวมกับเปลือกต้นมะกอกเหลี่ยม เปลือกต้นยางนา เปลือกต้นหนามหัน รากถั่วแปบซ้าง ต้มน้ำดื่ม (เอกสารอ้างอิง 28 หน้า 47)
ยางนา	Dipterocarpaceae	<i>Dipterocarpus alatus</i> Roxb.*	ยางนา (มหาสารคาม)	เปลือกต้น	แก้อีสุกอีโต	ใช้รวมกับเปลือกต้นมะค่าแต่ เปลือกต้นมะกอกเหลี่ยม เปลือกต้นหนามหัน รากถั่วแปบซ้าง ต้มน้ำดื่ม (เอกสารอ้างอิง 28 หน้า 44)
ว้ามมหากาฬ	Compositae	<i>Gynura pseudo-china</i> DC. var. <i>hispidio</i> Thv.	ว้ามมหากาฬ (ขอนแก่น)	ใบสด	รักษาโรคนุสวัด	ใช้ 5-6 ใบ ล้างให้สะอาด ต้มน้ำดื่ม พิมเสนเล็กน้อย ใช้น้ำทาและกาก พอกบริเวณที่เป็น (เอกสารอ้างอิง 21 หน้า 224)

ชื่อไทย	วงศ์	ชื่อวิทยาศาสตร์	ชื่อพื้นเมือง	ส่วนที่ใช้	สรรพคุณ	วิธีใช้
สนุ่น	Salicaceae	<i>Salix tetrasperma</i> Roxb.	สนุ่นน้ำ (โคราท)	ใบ	รักษาโรคถุงวัด	นำต้นใบสดทาบบริเวณที่เป็น (เอกสารอ้างอิง 34 หน้า 163-164)
เสลดพังพอน	Acanthaceae	<i>Barleria lupulina</i> Lindl.	เสลดพังพอน (บุรีรัมย์)	ต้น ใบสด	รักษาโรคถุงวัด	ใช้ทั้งต้นตำผสมสุรขาวทา (เอกสารอ้างอิง 4 หน้า 1)
หนามหัน	Fabaceae	<i>Acacia comosa</i> Gagnep.*	เค็รียนหัน (มหาสารคาม)	เปลือกต้น	แก้ไส้สุกอีโต	ใช้รวมกับเปลือกต้นมะค่าแต่ เปลือก ต้นยางนา เปลือกต้นหนามหัน ราก ถั่วแปบช้ำง ตำนำต้ม (เอกสารอ้างอิง 28 หน้า 46)
อ้อย	Gramineae	<i>Saccharum officinarum</i> L.	อ้อยแดง (โคราท)	ต้น	รักษาโรคถุงวัด	หั่นเป็นแผ่น ต้มรับประทานครั้งละ 1-2 ช้อนชา ก่อนอาหารเช้า-เย็น (เอกสารอ้างอิง 7 หน้า 4)

(* ได้จากการตรวจสอบตัวอย่างพืช)

สมุนไพรแก้โรคริดสีดวงทวาร

ชื่อไทย	วงศ์	ชื่อวิทยาศาสตร์	ชื่อพื้นเมือง	ส่วนที่ใช้	สรรพคุณ	วิธีใช้
กระชาย	Zingiberaceae	<i>Boesenbergia pandurata</i> Holtt.	กะแอน จิงทราย (มหาสารคาม)	เหง้าสด	แก้โรคริดสีดวงทวาร	เอากะชายและเนื้อมะขามเปียกอย่างละ 60 กรัม (ประมาณ 4-5 หัวแม่มือ) เกลือแกง 2 ช้อนแกง ต้มกับน้ำ 6 แก้ว เคี่ยวให้เหลือ 2 แก้ว รับประทานครั้งละ ครั้งแก้ว (เอกสารอ้างอิง 13 หน้า 160)
กระต่ายจันทร์	Compositae	<i>Centipeda minima</i> A. Br. & Aschers.	เหมือดโดด (โคราช)	ทั้งต้น	แก้โรคริดสีดวงทวาร	ตากแห้ง ขงต้ม (เอกสารอ้างอิง 6 หน้า 401)
กระเทียม	Alliaceae	<i>Allium sativum</i> L.	หอมขาว (อุดรธานี)	หัวใต้ดิน	แก้โรคริดสีดวงทวาร	ใช้สดรับประทานเป็นอาหาร 5-6 กลีบ หรือประมาณ 1 หัว (เอกสารอ้างอิง 9 หน้า 4)
ชิงชัน	Capparaceae	<i>Capparis micracantha</i> DC.*	ไซสุ (อุบลราชธานี)	ราก	แก้โรคริดสีดวงทวาร	ต้มน้ำดื่ม (เอกสารอ้างอิง 30 หน้า 35)
ตรีชะวา	Verbenaceae	<i>Clerodendrum serratum</i> Moon var. <i>wallichii</i> Clarke	สะเม็กใหญ่ (โคราช)	ใบแห้ง	แก้โรคริดสีดวงทวาร	บดเป็นผงรับประทาน (เอกสารอ้างอิง 11 หน้า 77)
นางแย้ม	Verbenaceae	<i>Clerodendrum fragrans</i> Willd. (<i>Volkameria fragrans</i> Vent.)	ส่วนใหญ่ (โคราช)	ราก	แก้โรคริดสีดวงทวาร	ต้มน้ำแล้วนึ่งแช่น้ำนึ่งสักครู่ (เอกสารอ้างอิง 32 หน้า 393-394)

ชื่อไทย	วงศ์	ชื่อวิทยาศาสตร์	ชื่อพื้นเมือง	ส่วนที่ใช้	สรรพคุณ	วิธีใช้
ผักคาวทอง	Saururaceae	<i>Houttuynia cordata</i> Thunb.	ผักคาวทอง (อุครธานี)	ต้น	แก้โรคจิตตีดวงทวาร	ใช้สด 30-60 กรัม ต้มคั้นน้ำดื่ม ภายนอกใช้ตำพอกหรือต้มรับประทาน ต้นแห้งใช้ 15-30 กรัม แชน้ำ 1-3 นาที ต้มให้เดือดประมาณ 5 นาที ต้ม (เอกสารอ้างอิง 32 หน้า 481-482)
พฤกษ์	Mimosaceae	<i>Albizia lebbek</i> Benth.	ก้านช้าง (ชัยภูมิ)	เปลือก	แก้โรคจิตตีดวงทวาร	รับประทาน (เอกสารอ้างอิง 36 หน้า 47-48)
เพชรสังฆาต	Vitidaceae	<i>Cissis quadrangularis</i> L.	เพชรสังฆาต (ขอนแก่น)	เถาสด	แก้โรคจิตตีดวงทวาร	รับประทาน 2-3 ounced ต่อหนึ่งมือ ใช้สดได้ลงในกล้วยสุก หรือมะขาม เปียกแล้วกลืนลงไป รับประทาน 10-15 วันจะเห็นผล (เอกสารอ้างอิง 20 หน้า 160)
			เพชรสังฆาต (โคราช)	ต้น	แก้โรคจิตตีดวงทวาร	หั่นเป็นแว่น ต้มผสมเกลือนำไปตาก ป็นเป็นลูกกลอน กินครั้งละ 1 เม็ด 3 เวลา (เอกสารอ้างอิง 7 หน้า 2)
			เพชรสังฆาต (อุครธานี)	ลำต้น	แก้โรคจิตตีดวงทวาร	ใช้ลำต้นแก่บดหรือตำให้ละเอียด รับประทาน (เอกสารอ้างอิง 9 หน้า 5)

ชื่อไทย	วงศ์	ชื่อวิทยาศาสตร์	ชื่อพื้นเมือง	ส่วนที่ใช้	สรรพคุณ	วิธีใช้
มะกอกขาว	Malvaceae	<i>Abutilon indicum</i> Sweet	โพงผาง (โคราช)	ราก	แก้โรคริดสีดวงทวาร	ใช้ 150 กรัม ต้มจนน้ำขุ่นดื่ม 1 ถ้วย ชา ที่เหลืออุ่นเอาไอโรรมที่กินและเอาน้ำอุ่นชะล้างแผล รมวันละ 5-6 ครั้ง (เอกสารอ้างอิง 38 หน้า 133-136)
มันเสา	Dioscoreaceae	<i>Dioscorea alata</i> L.	มันดอกทอง (โคราช)	หัวใต้ดิน	แก้โรคริดสีดวงทวาร	ทำให้สุกรับประทาน (เอกสารอ้างอิง 26 หน้า 586)
			มันหวาย (เลย)	หัวใต้ดิน	แก้โรคริดสีดวงทวาร	ทำให้สุกรับประทาน (เอกสารอ้างอิง 26 หน้า 586)
ว่านพระฉิม	Dioscoreaceae	<i>Dioscorea bulbifera</i> L.	มันกะทาด (โคราช)	หัวใต้ดิน	แก้โรคริดสีดวงทวาร	ทำให้สุก รับประทาน (เอกสารอ้างอิง 26 หน้า 588)
สะเดาะ	Capparidaceae	<i>Capparis zeylanica</i> L.	เยี่ยวไก่ (โคราช)	ใบ	แก้โรคริดสีดวงทวาร	ตำพอก (เอกสารอ้างอิง 6 หน้า 299)
หมอน้อย	Compositae	<i>Vernonia cinerea</i> Less.	ถั่วแฮะดิน ฝรั่งเศสโคก (เลย)	ลำต้น	แก้โรคริดสีดวงทวาร	คั้นเอาน้ำรับประทาน (เอกสารอ้างอิง 32 หน้า 819-820)
ขี้คันทวาร	Verbenaceae	<i>Clerodendrum serratum</i> (L.) Moon var. <i>serratum</i> Schau.	ผ้าห้ายหอคำ อังกฤษ หมักก้านต่อ นูแวง (เลย)	ใบ	แก้โรคริดสีดวงทวาร	บดเป็นผงรับประทาน
				รากและต้น	เกลืออนหัวริดสีดวงทวาร	ผสมกับน้ำปูนใสให้ขุ่นเกลืออน หัวริดสีดวง (เอกสารอ้างอิง 11 หน้า 77)
ขี้ตุปลา	Lamiaceae	<i>Mesona palustris</i> Bl.*	ขี้ตุตัน (อุบลราชธานี)	ทั้งต้น	แก้โรคริดสีดวงทวาร	ต้มน้ำดื่ม (เอกสารอ้างอิง 30 หน้า 42)

ชื่อไทย	วงศ์	ชื่อวิทยาศาสตร์	ชื่อพื้นเมือง	ส่วนที่ใช้	สรรพคุณ	วิธีใช้
อีต่า	Rubiaceae	<i>Fagerlindia</i> cf. <i>griffithii</i> (Hook. f.) Tiveng.*	อีต่า (มหาสารคาม)	เปลือกต้น ราก	แก้โรคติดเชื้อดวงตา	ต้มน้ำดื่ม (เอกสารอ้างอิง 31 หน้า 50)
อุตพิต	Araceae	<i>Typhonium trilobatum</i> Schoot	ว่านขี้ อุตพิต (อุดรธานี)	ราก	แก้โรคติดเชื้อดวงตา	รับประทานกับกล้วย (เอกสารอ้างอิง 39 หน้า 844)

(* ได้จากการตรวจสอบตัวอย่างพืช)

สมุนไพรแก้กาฬโรค หนองใน

ชื่อไทย	วงศ์	ชื่อวิทยาศาสตร์	ชื่อพื้นเมือง	ส่วนที่ใช้	สรรพคุณ	วิธีใช้
กะทกรก	Passifloraceae	<i>Passiflora foetida</i> L.	ผักชืด (เลย)	ราก	รักษากาฬโรค	ต้มน้ำดื่ม (เอกสารอ้างอิง 32 หน้า 49-50)
กำงาย	Fabaceae	<i>Caesalpinia digyna</i> Rottler*	กระเจาย (ชัยภูมิ)	ราก	เข้ายกรักษา กาฬโรค	ผสมรากมะขามป้อม ต้มน้ำดื่ม (เอกสารอ้างอิง 27 หน้า 58)
เกด	Sapotaceae	<i>Manilkara hexandra</i> (Roxb.) Dubard*	เกด (ชัยภูมิ)	ราก	เข้ายกรักษา โรคชี่พิไลต	ผสมเหง้าต้บประดและรากมะละกอ ตัวผู้ ต้มน้ำดื่ม วันละ 3 ครั้ง (เอกสารอ้างอิง 27 หน้า 62)
ขมุน	Moraceae	<i>Artocarpus heterophyllus</i> Lamk.	เนน (โคราช)	แก่น ราก	เข้ายกรักษา กาฬโรค	น้ำหนักแห้ง 30-60 กรัม ต้มน้ำดื่ม (เอกสารอ้างอิง 32 หน้า 83-86)
ขมื่นต้น	Rubiaceae	<i>Hedyotis corymbiformis</i> Geddes*	ขมื่นต้น (อุบลราชธานี)	ราก	รักษากาฬโรค	ต้มน้ำดื่ม (เอกสารอ้างอิง 30 หน้า 48)
ข้าวโพด	Gramineae	<i>Zea mays</i> L.	ข้าวโพด (อุบลราชธานี)	แก่น	ขับหนองใน	ต้มหรือฝนรับประทาน (เอกสารอ้างอิง 5 หน้า 2)
คัตเค้า	Rubiaceae	<i>Oxycerros horridus</i> Roxb.*	คัตเค้า (อุบลราชธานี)	ลำต้น	เข้ายากแก้หนองใน	ผสมสมุนไพรอื่น ต้มน้ำดื่ม (เอกสารอ้างอิง 30 หน้า 48)
ปอดอน	Sterculiaceae	<i>Helicteres vinosa</i> Craib*	ปอดี่ต้น (อุบลราชธานี)	ราก	เข้ายากแก้หนองใน	ผสมสารส้ม ต้มน้ำดื่ม (เอกสารอ้างอิง 30 หน้า 51)
มะละกอดตัวผู้	Caricaceae	<i>Carica papaya</i> L.*	มะละกอดตัวผู้ (ชัยภูมิ)	ราก	เข้ายกรักษา โรคชี่พิไลต	ผสมรากเกดและเหง้าต้บประด ต้มน้ำดื่ม วันละ 3 ครั้ง (เอกสารอ้างอิง 27 หน้า 57)

ชื่อไทย	วงศ์	ชื่อวิทยาศาสตร์	ชื่อพื้นเมือง	ส่วนที่ใช้	สรรพคุณ	วิธีใช้
ยอหน้า	Rubiaceae	<i>Morinda pandurifolia</i> <i>O. Ktze var. oblonga</i> (P.T.) Craib*	โงป (อุบลราชธานี)	ลำต้น	รักษากามโรค	ต้มน้ำดื่ม (เอกสารอ้างอิง หน้า 48)
สับประรด	Bromeliaceae	<i>Ananas comosus</i> Merr. (<i>A. sativus</i> Schult f.)*	สับประรด (โคราช)	เหง้า	แก้หนองใน	ต้มน้ำดื่มครั้งละ 1-2 ช้อนชา ก่อนอาหารเช้า-เย็น (เอกสารอ้างอิง หน้า 2)
แทนเควือ	Combretaceae	<i>Combretum latifolium</i> Bl.	ตะแบเควือ (ชัยภูมิ)	เหง้า	เข้ายารักษาโรคลิฟิไลต์	ผสมรากเกดและรากมะละกอด้วย ต้มน้ำดื่ม วันละ 3 ครั้ง (เอกสารอ้างอิง หน้า 57)
				ราก	รักษากามโรค	ต้มน้ำดื่ม (เอกสารอ้างอิง หน้า 57)

(* ได้จากการตรวจสอบตัวอย่างพืช)

สมุนไพรแก้พิษงู

ชื่อไทย	วงศ์	ชื่อวิทยาศาสตร์	ชื่อพื้นเมือง	ส่วนที่ใช้	สรรพคุณ	วิธีใช้
กระพังลาย	Celastraceae	<i>Celastrus paniculata</i> Willd.	นางแตก (โคราท)	ผล	แก้พิษงู	รับประทาน (เอกสารอ้างอิงถึง 39 หน้า 19-20)
กะเจียน	Annonaceae	<i>Polyalthia cerasoides</i> (Roxb.) Bedd.*	ไซเตน (อุบลราชธานี)	ราก	แก้พิษงู	ฝน้ำทา (เอกสารอ้างอิงถึง 30 หน้า 33)
กำกาย	Fabaceae	<i>Caesalpinia digyna</i> Rottler*	ชวางหนาม (สุรินทร์)	ทั้งต้น	แก้พิษงู	ทำเป็นยาต้ม (สำหรับสุกรและกระบือ) (เอกสารอ้างอิงถึง 29 หน้า 106)
เขยตาย	Rutaceae	<i>Glycosmis pentaphylla</i> (Retz.) Corr.*	เขยตาย (ชัยภูมิ)	ใบ	แก้พิษงู	ฝน้ำรับประทานและทาแผล (เอกสารอ้างอิงถึง 27 หน้า 61)
ตุ๊กไก่	Rubiaceae	<i>Prismatomeris griffithii</i> Ridl.*	อีดำ (อุบลราชธานี)	ราก	แก้พิษงู	ฝน้ำทาและรับประทาน (เอกสารอ้างอิงถึง 30 หน้า 48)
ตุ้มกาขาว	Strychnaceae	<i>Strychnos nux-blanda</i> A.W. Hill	ตุ้มกา (บุรีรัมย์)	ต้น	แก้พิษงู	ใช้ทั้งต้นต้มรับประทาน (เอกสารอ้างอิงถึง 4 หน้า 1)
น้อยหน่า	Annonaceae	<i>Annona squamasa</i> L.	ตุ้มกาขาว (มหาสารคาม)	ต้น	แก้พิษงู	ฝนกับน้ำทา (เอกสารอ้างอิงถึง 28 หน้า 52)
ปู้	Alangiaceae	<i>Alangium salviifolium</i> (L. f.) Wang. ssp. <i>hexapetalum</i> (Lamk.) Wang.*	น้อยหน่า (ขอนแก่น)	เปลือกผล	แก้พิษงู	ใช้เปลือกผลฝนกับสุราทา (เอกสารอ้างอิงถึง 12 หน้า 183)
			ผล	ราก	แก้พิษงู	ตำผสมน้ำมันงาพอกแผล (เอกสารอ้างอิงถึง 28 หน้า 41)

ชื่อไทย	วงศ์	ชื่อวิทยาศาสตร์	ชื่อพื้นเมือง	ส่วนที่ใช้	สรรพคุณ	วิธีใช้
พริกขี้หนู	Solanaceae	<i>Capsicum frutescens</i> L. (<i>C. baccatum</i> L.)	ปะแก้ว (โคราช)	ผล	รักษาแผลงูพิษกัด	รับประทาน 11-12 ผล อากาปรวด บวมจะหายไป นอกจากนี้อาจเดี่ยว พริกพอกแผลได้ด้วย (เอกสารอ้างอิง 15 หน้า 103-105)
			มะระดี (สุรินทร์)	ผล	รักษาแผลงูพิษกัด	รับประทาน 11-12 ผล อากาปร ปวดบวมจะหายไป หรือเดี่ยวพริก พอกบริเวณแผลงูกัด (เอกสารอ้างอิง 15 หน้า 103-105)
โศดทะนง	Euphorbiaceae	<i>Trigonostemon</i> <i>reidioides</i> (Kurz) Craib*	โศดทะนง (สุรินทร์)	ราก ผล	แก้พิษงู	ผสมกับเมล็ดหมาก รับประทาน กับน้ำและผสมน้ำมันมะนาว (เอกสารอ้างอิง 29 หน้า 106)
			นางงแข (อุบลราชธานี)	ราก	เข้ายาแก้พิษงู	ผสมเมล็ดหมากแห้งฝนน้ำ หรือน้ำมันมะนาว (เอกสารอ้างอิง 30 หน้า 39)
ว่านงู	Agavaceae	<i>Sansevieria metallica</i> Ger. & Labr.	ว่านงู (โคราช)	หัว	แก้พิษงู	โขลกให้ละเอียดผสมมะนาวปัดที่ ปากแผล (เอกสารอ้างอิง 7 หน้า 4)
ว่านนางกวัก	Amaryllidaceae	<i>Eucharis grandiflora</i> Planch.	ว่านนางกวัก (ขอนแก่น)	หัว	แก้พิษงู	ผสมสมตุรพาทาหรืออบประคบแผล (เอกสารอ้างอิง 2 หน้า 8)
ว่านมหาเมฆ	Zingiberaceae	<i>Curcuma aeruginosa</i> Roxb.*	ว่านมหาเมฆ (ชัยภูมิ)	เหง้า	แก้พิษงู	ฝนน้ำรับประทานและทาแผล (เอกสารอ้างอิง 27 หน้า 63)

ชื่อไทย	วงศ์	ชื่อวิทยาศาสตร์	ชื่อพื้นเมือง	ส่วนที่ใช้	สรรพคุณ	วิธีใช้
ว่านสารพัดพิษ	Zingiberaceae	<i>Boesenbergia petiolata</i> Siriruga*	ว่านสารพัดพิษ (ศรีรินทร์)	เหง้า	แก้พิษงู	ตำพอกแผล (เอกสารอ้างอิง 29 หน้า 108)
สร้อยทองทราย	Caryophyllaceae	<i>Polycarpaea corymbosa</i> Lamk	หญ้าปูยขาว (ขอนแก่น)	ทั้งต้น	แก้พิษงู	รับประทานและพอก (เอกสารอ้างอิง 6 หน้า 320)
เสี้ยวเงินเสี้ยว	Rubiaceae	<i>Prismatomeris sessiliflora</i> Pierre ex Pitard*	ข้าวสาร (อุบลราชธานี)	ราก	แก้พิษงู	ฝนน้ำทาและรับประทาน (เอกสารอ้างอิง 30 หน้า 48)

(* ได้จากการตรวจสอบตัวอย่างพืช)

สรุปสรรพคุณของสมุนไพรแต่ละชนิด

ชื่อไทย	วงศ์	ชื่อวิทยาศาสตร์	สรรพคุณ
ก้นจ้ำ	Compositae	<i>Bidens biternata</i> Merr. & Sherff	แก้แผลไฟไหม้ น้ำร้อนลวก, แก้โรคตา
กระเจี๊ยบแดง	Malvaceae	<i>Hibiscus sabdariffa</i> L.	ลดความดันโลหิต, ขับปัสสาวะ
กระแจะ	Ochnaceae	<i>Ochna integerrima</i> Merr. (<i>O. harmandii</i> Lec.)	แก้ร้อนใน
กระชับ	Compositae	<i>Xanthium strumarium</i> L.	แก้ปวดศีรษะ แก้วิงเวียนศีรษะ, แก้โรคเกี่ยวกับประสาท, ขับเหงื่อ, ขับปัสสาวะ
กระชาย	Zingiberaceae	<i>Boesenbergia pandurata</i> Holtt.	แก้ปวดศีรษะ แก้วิงเวียนศีรษะ, แก้โรคริดสีดวงทวาร
กระตุกไถ่ดำ	Acanthaceae	<i>Justicia valida</i> Ridl.	แก้โรคในสตรี
กระต่ายจันทร์	Compositae	<i>Centipeda minima</i> A. Br. & Aschers.	แก้ไข้มาลาเรีย, แก้โรคตา, แก้โรคริดสีดวงทวาร
กระทงลาย	Celastraceae	<i>Celastrus paniculata</i> Willd.	แก้ไข้มาลาเรีย, แก้โรคเกี่ยวกับประสาท, แก้โรคเหน็บชา, แก้พิษงู, ขับปัสสาวะ
กระท้อน	Meliaceae	<i>Sandoricum koetjape</i> Merr. (<i>S. indicum</i> Cav.)	แก้โรคในสตรี
กระทุงหมาบ้า	Asclepiadaceae	<i>Dregea volubilis</i> Stapf	แก้แผลไฟไหม้ น้ำร้อนลวก
กระเทียม	Alliaceae	<i>Allium sativum</i> L.	ลดความดันโลหิต, แก้โรคริดสีดวงทวาร
กระมอบ	Rubiaceae	<i>Gardenia obtusifolia</i> Roxb.*	แก้โรคในสตรี
กล้วยเต่า	Annonaceae	<i>Polyalthia debilis</i> (Pierre) Finet et Gagnep.*	ขับน้ำนม
กล้วยน้อย	Annonaceae	<i>Xylopia violana</i> Pierre*	บำรุงหัวใจ
กล้วยน้ำว้า	Musaceae	<i>Musa sapientum</i> L.	แก้โรคกระเพาะอาหาร

ชื่อไทย	วงศ์	ชื่อวิทยาศาสตร์	สรรพคุณ
กลอย	Dioscoreaceae	<i>Dioscorea hispida</i> Dennst	ขับปัสสาวะ
กลิ้งกลางดง	Menispermaceae	<i>Stephania pierrei</i> Diels	บำรุงหัวใจ, แก้โรคในสตรี
กอมกอยตลอดซอน	Aristolochiaceae	<i>Aristolochia arenicola</i> Hance*	แก้ร้อนใน
กะเจียน	Annonaceae	<i>Polyalthia cerasoides</i> (Roxb.) Bedd.*	ขับน้ำนม, แก้พิษงู
กะทกรก	Passifloraceae	<i>Passiflora foetida</i> L.	แก้ปวดศีรษะ แก้วิงเวียนศีรษะ, แก้กามโรค หนองใน
กะทือ	Zingiberaceae	<i>Zingiber zerumbet</i> Smith	ขับปัสสาวะ
กะเบียน	Rubiaceae	<i>Gardenia turgida</i> Roxb.	แก้โรคเรื้อน
กัญชาเทศ	Labiatae	<i>Leonurus sibiricus</i> L.	ขับปัสสาวะ, แก้โรคในสตรี, แก้ไข้มาลาเรีย
ก้างปลา	Euphorbiaceae	<i>Bridelia affinis</i> Craib	แก้ร้อนใน
ก้างปลา	Orchidaceae	<i>Cleisostoma</i> <i>fuertenbergianum</i> Krzl.*	แก้โรคเบาหวาน
กาน้ำ	Euphorbiaceae	<i>Glochidion coccineum</i> (Buch. Ham.) Muell. Arg.*	ขับปัสสาวะ
กาฝากมะม่วง	Loranthaceae	<i>Dendrophthoe</i> <i>pentandra</i> Miq.	แก้ปวดศีรษะ แก้วิงเวียนศีรษะ, ลดความดันโลหิต, แก้โรคเบาหวาน
การะเวก	Annonaceae	<i>Artabotrys siamensis</i> Miq.*	บำรุงหัวใจ
ก๊าว	Myrtaceae	<i>Tristaniopsis rufescens</i> (Hance) P.G. Wilson et J. t. Waterhouse*	แก้โรคกระเพาะอาหาร
กำจาย	Fabaceae	<i>Caesalpinia digyna</i> Rottler*	ขับน้ำนม, แก้กามโรค หนองใน, แก้พิษงู
กำลั่งกระบือ	Euphorbiaceae	<i>Excoecaria</i> <i>cochinchinensis</i> Lour.	แก้โรคในสตรี

ชื่อไทย	วงศ์	ชื่อวิทยาศาสตร์	สรรพคุณ
เกด	Sapotaceae	<i>Manilkara hexandra</i> (Roxb.) Dubard*	แก้กามโรค หนองใน
ขนหนอน	Euphorbiaceae	<i>Bridelia tomentosa</i> Bl.	แก้โรคในสตรี
ขนุน	Moraceae	<i>Artocarpus heterophyllus</i> Lamk.	ขับน้ำนม, แก้กามโรค หนองใน
ขมิ้น	Zingiberaceae	<i>Curcuma longa</i> L. (<i>C. domestica</i> Valetton)*	แก้โรคกระเพาะอาหาร
ขมิ้นต้น	Rubiaceae	<i>Hedyotis corymbiformis</i> Geddes*	แก้กามโรค หนองใน
ขมิ้นอ้อย	Zingiberaceae	<i>Curcuma zedoaria</i> (Cchristm.) Rosc.*	แก้โรคกระเพาะอาหาร
ช่อย	Moraceae	<i>Streblus asper</i> Lour.	แก้โรคในสตรี
ชำ	Zingiberaceae	<i>Languas galanga</i> Sw.	แก้โรคในสตรี
ขางปอย	Euphorbiaceae	<i>Alchornea rugosa</i> Muell. Arg.	แก้ไข้มาลาเรีย
ชำลิง	Zingiberaceae	<i>Alpinia conchigera</i> Griff.	ขับปัสสาวะ
ข้าว	Gramineae	<i>Oryza sativa</i> L.	แก้โรคเรื้อน
ข้าวโพด	Gramineae	<i>Zea mays</i> L.	แก้กามโรค หนองใน
ซีครอก	Malvaceae	<i>Urena lobata</i> L.	ขับปัสสาวะ
ซีตุน	Sterculiaceae	<i>Helicteres angustifolia</i> L.	แก้โรคกระเพาะอาหาร, แก้แผลไฟไหม้ น้ำร้อนลวก
ซีเหล็ก	Caesalpiniaceae	<i>Cassia siamea</i> Britt.	ขับปัสสาวะ, แก้โรคในสตรี, แก้โรคเหน็บชา, แก้โรคอัมพาต
ซีนฉ่าย	Umbelliferae	<i>Apium graveolens</i> L.	ลดความดันโลหิต
เข็มป่า	Rubiaceae	<i>Ixora cibdela</i> Craib*	บำรุงหัวใจ
เขยตาย	Rutaceae	<i>Glycosmis pentaphylla</i> (Retz.) Corr.*	แก้พิษงู
เขี้ยวพาน	Oleaceae	<i>Linociera thorelii</i> Gagnap.*	บำรุงหัวใจ
ไซ้เน่า	Verbenaceae	<i>Vitex glabrata</i> R.Br.	แก้โรคเบาหวาน

ชื่อไทย	วงศ์	ชื่อวิทยาศาสตร์	สรรพคุณ
คดสัง	Combretaceae	<i>Combretum trifoliatum</i> Vent.	แก้โรคในสตรี
คนทา	Simaroubaceae	<i>Harrisonia perforata</i> Merr.	แก้ปวดศีรษะ แก้เวียนศีรษะ, ขับปัสสาวะ
ครอบจักรวาล	Rubiaceae	<i>Xantonnea parviflora</i> (O. Ktze.) Craib*	แก้โรคอัมพาต
ครอบฟันสี	Malvaceae	<i>Abutilon indicum</i> Sweet	ขับปัสสาวะ
ครามเถา	Asclepiadaceae	<i>Marsdenia tinctoria</i> R.Br.	แก้โรคกระเพาะอาหาร
คว่ำตายหงายเป็น	Crassulaceae	<i>Kalanchoe pinnata</i> Pers.	แก้ปวดศีรษะ แก้เวียนศีรษะ, แก้แผลไฟไหม้ น้ำร้อนลวก, ขับปัสสาวะ, แก้โรคเรื้อน
ควินิน	Rubiaceae	<i>Cinchona ledgeriana</i> Moens.	แก้ไข้มาลาเรีย
ค้อนหมาขาว	Agavaceae	<i>Dracaena angustifolia</i> Roxb.*	แก้โรคเบาหวาน
คัตเค้า	Rubiaceae	<i>Oxycerros horridus</i> Roxb.*	แก้กามโรคหนองใน
คัตเค้าเครือ	Rubiaceae	<i>Randia siamensis</i> Craib.	แก้โรคในสตรี
คูน	Fabaceae	<i>Cassia fistula</i> L.*	แก้โรคงูสวัด อีสุกอีใส
เครือเขาคำ	Cuscutaceae	<i>Cuscuta reflexa</i> Roxb.	ขับปัสสาวะ
เครือขี้	Fabaceae	<i>Dalbergia velutina</i> Benth.*	แก้โรคอัมพาต
เครือพู่เงิน	Convolvulaceae	<i>Argyreia mollis</i> (Burm. f.) Choisy*	แก้โรคอัมพาต
แค	Leguminosae	<i>Sesbania grandiflora</i> Desv.	แก้ปวดศีรษะ แก้เวียนศีรษะ
โคคลาน	Menispermaceae	<i>Anamirta cocculus</i> (L.) Wight & Arn.*	แก้โรคตา

ชื่อไทย	วงศ์	ชื่อวิทยาศาสตร์	สรรพคุณ
ไคร้หางนาค	Euphorbiaceae	<i>Phyllanthus taxodiifolius</i> Beille*	แก้โรคอัมพาต
ไคร้หางนาค	Euphorbiaceae	<i>Sauropus heteroblastus</i> Airy Shaw*	แก้โรคอัมพาต
จ้วลเจี๋ย	Capparidaceae	<i>Capparis flavicans</i> Kurz	แก้ปวดศีรษะ แก้เวียนศีรษะ, ขับน้ำนม
งา	Pedaliaceae	<i>Sesamum indicum</i> L.	แก้แผลไฟไหม้ น้ำร้อนลวก
จกกลนี้	Nymphaeaceae	<i>Nymphaea lotus</i> L. pubescens	แก้โรคงูสวัด อีสุกอีใส
จันทน์แดง	Agavaceae	<i>Dracaena loureiri</i> Gagnep.	แก้ร้อนใน, แก้โรคในสตรี
จามแควี	Fabaceae	<i>Spatholobus parviflorus</i> Roxb. ex Kuntze*	แก้โรคในสตรี
จุกโรหิณี	Asclepiadaceae	<i>Dischidia rafflesiana</i> Wall.	แก้โรคกระเพาะอาหาร
จุกโรหิณี	Periplocaceae	<i>Streptocaulon kleinii</i> Wight & Arn.*	บำรุงหัวใจ
เจตมูลเพลิงแดง	Plumbaginaceae	<i>Plumbago rosea</i> L. (<i>P. indica</i> L.)	แก้โรคในสตรี
แจง	Capparidaceae	<i>Maerua siamensis</i> Pax	แก้ไข้มาลาเรีย, แก้ปวดศีรษะ แก้เวียนศีรษะ, แก้โรคตา, ขับปัสสาวะ
ช้องแมว	Verbenaceae	<i>Gmelina philippensis</i> Cham.*	แก้โรคตา
ชะพลู ช้ำพลู	Piperaceae	<i>Piper sarmentosum</i> Roxb.	แก้โรคเบาหวาน
ช้ำแป้น	Verbenaceae	<i>Callicarpa arborea</i> Roxb.	แก้แผลไฟไหม้ น้ำร้อนลวก
ชิงชี	Capparaceae	<i>Capparis micracantha</i> DC.*	แก้โรคริดสีดวงทวาร

ชื่อไทย	วงศ์	ชื่อวิทยาศาสตร์	สรรพคุณ
ชุมเห็ดไทย	Caesalpinaceae	<i>Cassia tora</i> L.	แก้ปวดศีรษะ แก้วิงเวียนศีรษะ, ขับปัสสาวะ
ค้าง	Asclepiadaceae	<i>Hoya kerrii</i> Craib*	แก้โรคเบาหวาน
ดุกไก่	Rubiaceae	<i>Prismatomeris griffithii</i> Ridl.*	แก้พิษงู
แดง	Mimosaceae	<i>Xylia kerrii</i> Craib & Hutch. (<i>X. xylocarpa</i> Taub. var. <i>kerrii</i> Nielsen)	แก้โรคในสตรี
โตไม้รูดัม	Compositae	<i>Elephantopus scaber</i> L.	แก้ปวดศีรษะ แก้วิงเวียนศีรษะ, แก้โรคตา, ขับปัสสาวะ
ตรีชะวา	Verbenaceae	<i>Clerodendrum serratum</i> Moon var. <i>wallichii</i> Clarke	ขับปัสสาวะ, แก้โรคเรื้อน, แก้โรคริดสีดวงทวาร
ตองแตก	Euphorbiaceae	<i>Baliospermum montanum</i> Muell. Arg.	ขับปัสสาวะ
ตะโกนา	Ebenaceae	<i>Diospyros rhodocalyx</i> Kurz	ขับปัสสาวะ, แก้โรคในสตรี
ตะโกสวน	Ebenaceae	<i>Diospyros malabarica</i> (Desv) Kostel var <i>malabarica</i> Kostel	แก้ไข้มาลาเรีย
ตะไคร้	Gramineae	<i>Cymbopogon citratus</i> Stapf	ขับปัสสาวะ
ตะไคร้หอม	Gramineae	<i>Cymbopogon nasdus</i> Rendle	ขับปัสสาวะ
ตั้งต้น	Apocynaceae	<i>Alyxia kerrii</i> D.J. Middleton*	แก้โรคอัมพาต
ตับเต่าตัน	Ebenaceae	<i>Diospyros ehretioides</i> Wall.*	แก้โรคในสตรี
ตากวาง	Celastraceae	<i>Salacia verrucosa</i> Wight	แก้โรคในสตรี

ชื่อไทย	วงศ์	ชื่อวิทยาศาสตร์	สรรพคุณ
ติ่งตั้ง	Combretaceae	<i>Calycopteris floribunda</i> Lamk.	แก้ไข้มาลาเรีย
ตีวชน	Guttiferae	<i>Cratoxylum formosum</i> Dyer ssp. <i>pruniflorum</i> Gogel.	ขับปัสสาวะ
ตุมกาขาว	Strychnaceae	<i>Strychnos nux-blanda</i> A. W. Hill*	แก้ร้อนใน, แก้พิษงู
เต็งหนาม	Euphorbiaceae	<i>Bridelia retusa</i> Spreng	ขับปัสสาวะ
แตงไทย	Cucurbitaceae	<i>Cucumis melo</i> L.	ขับเหงื่อ, ขับปัสสาวะ, ขับน้ำนม
แตงโม	Cucurbitaceae	<i>Citrullus lanatus</i> Mats. & Nakai	แก้แผลไฟไหม้ น้ำร้อนลวก
ถั่วแปบข้าง	Fabaceae	<i>Afgekia sericea</i> Craib*	แก้โรคงูสวัด อีสุกอีใส
เถากระดิ่งข้าง	Convolvulaceae	<i>Argyreia lanceolata</i> Chorsy*	แก้โรคอัมพาต
เถาวัลย์เปรียง	Papilionaceae	<i>Derris scandens</i> Benth.	แก้โรคอัมพาต, ขับปัสสาวะ
ทองพันชั่ง	Acanthaceae	<i>Rhinacanthus nasutus</i> (L.) Kurz*	แก้ปวดศีรษะ แก้เวียนศีรษะ
เท้ายายม่อม	Taccaceae	<i>Tacca leontopetaloides</i> (L.) O.K.*	แก้ร้อนใน
ไทรย้อย	Moraceae	<i>Ficus benjamina</i> L.	ขับน้ำนม, ขับปัสสาวะ
ธรณีเย็นลาย	Liliaceae	<i>Ophiopogon mamoratus</i> Pierre ex Rod.*	แก้ร้อนใน
นมควาย	Annonaceae	<i>Uvaria rufa</i> Bl.*	บำรุงหัวใจ
นมน้อย	Annonaceae	<i>Polyalthia evecta</i> Finet & Gagnep.*	ขับน้ำนม
นมวัว	Annonaceae	<i>Anomaianthus dulcis</i> (Dunn) J. Sincl.*	บำรุงหัวใจ
น้อยหน่า	Annonaceae	<i>Annona squamasa</i> L.	แก้พิษงู, ขับปัสสาวะ

ชื่อไทย	วงศ์	ชื่อวิทยาศาสตร์	สรรพคุณ
นางแย้ม	Verbenaceae	<i>Clerodendrum fragrans</i> Willd. (<i>Volkameria fragrans</i> Vent.)	ลดความดันโลหิต, แก้โรคในสตรี, แก้โรคเหน็บชา, แก้โรคริดสีดวงทวาร
นางแย้มป่า	Verbenaceae	<i>Clerodendrum</i> <i>infortunatum</i> L.*	ขับน้ำนม
น้ำเต้าต้น	Bignoniaceae	<i>Crescentia cujete</i> L.	แก้ปวดศีรษะ แก้วิงเวียนศีรษะ, ขับปัสสาวะ
บวบงู	Cucurbitaceae	<i>Trichosanthes anguina</i> L.	แก้ร้อนใน
บวบหอม	Cucurbitaceae	<i>Luffa cylindrica</i> Roem.	ลดความดันโลหิต
บอระเพ็ด	Menispermaceae	<i>Tinospora crispa</i> Miers ex Hook. f. & Thoms.	แก้โรคเบาหวาน
บัวบก	Umbelliferae	<i>Centella asiatica</i> Urbam.	ขับปัสสาวะ, แก้โรคในสตรี, แก้ปวดศีรษะ แก้วิงเวียนศีรษะ
บัวหลวง	Nelumbonaceae	<i>Nelumbo nucifera</i> Gaertn.	แก้ร้อนใน, แก้ปวดศีรษะ แก้วิงเวียนศีรษะ
บ้ำชาด	Euphorbiaceae	<i>Strophoblanchia</i> <i>glandulosa</i> Pax var. <i>pandurifolia</i> Airy shaw*	ขับน้ำนม
บานไม่รู้โรย	Amaranthaceae	<i>Gomphrena globosa</i> L.	แก้โรคในสตรี
นุนนาค	Clusiaceae	<i>Mesua ferrea</i> L.*	แก้ปวดศีรษะ แก้วิงเวียนศีรษะ
ประจำไก่	Euphorbiaceae	<i>Drypetes roxburghii</i> Wall.	ขับปัสสาวะ
ปฐู	Alangiaceae	<i>Alangium salviifolium</i> (L. f.) Wang. ssp. <i>hexapetalum</i> (Lamk.) Wang.*	แก้พิษงู
ปอดอ่อน	Sterculiaceae	<i>Helicteres vinosa</i> Craib*	แก้กามโรค หนองใน

ชื่อไทย	วงศ์	ชื่อวิทยาศาสตร์	สรรพคุณ
ปัดหิน	Rubiaceae	<i>Gardenia saxatilis</i> Goddes*	แก้โรคอัมพาต
เปราะกระเจียว	Zingiberaceae	<i>Kaempferia larsenii</i> P. Sirirugsa*	แก้ร้อนใน
เปราะหอม	Zingiberaceae	<i>Kaempferia galanga</i> L.	แก้ปวดศีรษะ แก้วิงเวียนศีรษะ
โปรงฟ้า	Liliaceae	<i>Asparagus plumosus</i> Bak.	แก้โรคตา
ผักกระโจม	Scrophulariaceae	<i>Limnophila rugosa</i> (Roth.) Merr.*	แก้ปวดศีรษะ แก้วิงเวียนศีรษะ
ผักกาดกบ	Compositae	<i>Gynura pseudo-china</i> DC.	แก้โรคในสตรี
ผักขมสวน	Amaranthaceae	<i>Amaranthus tricolor</i> L.	แก้โรคเบาหวาน
ผักค้ำคาว	Rubiaceae	<i>Hedyotis ovatifolia</i> (DC.) Cavan.*	แก้ร้อนใน
ผักคาวทอง	Saururaceae	<i>Houttuynia cordata</i> Thunb.	ขับปัสสาวะ, แก้โรคริดสีดวงทวาร
ผักนึ่ง	Convolvulaceae	<i>Ipomoea aquatica</i> Forsk. (<i>I. reptans</i> Poir.)	รักษาโรคตา
ผักนึ่งรั้ว	Couvolvulaceae	<i>Ipomoea digitata</i> L.	ขับปัสสาวะ
ผักปลานช้าง	Commelinaceae	<i>Floscopa scandens</i> Lour.	แก้โรคตา
ผักป่องแดง	Peperomiaceae	<i>Peperomia</i> <i>dindygulensis</i> Miq.	แก้โรคตา
ฝรั่ง	Myrtaceae	<i>Psidium guajava</i> L.	แก้ปวดศีรษะ แก้วิงเวียนศีรษะ
ฝ้ายแดง	Malvaceae	<i>Gossypium arboreum</i> L.*	แก้ปวดศีรษะ แก้วิงเวียนศีรษะ
พญาปล้องทอง	Acanthaceae	<i>Clinacanthus nutans</i> Lindau	แก้แผลไฟไหม้ น้ำร้อนลวก
พญาชา	Rutaceae	<i>Hesperethusa crenulata</i> (Roxb.) Roem.*	แก้ร้อนใน

ชื่อไทย	วงศ์	ชื่อวิทยาศาสตร์	สรรพคุณ
พญาบาท	Rutaceae	<i>Naringi crenulata</i> (Roxb.) Nicolson*	แก้โรคงูสวัด อีสุกอีใส
พยับเมฆ	Lamiaceae	<i>Orthosiphon spiralis</i> (Lour.) Merr.*	ขับปัสสาวะ
พริกขี้หนู	Solanaceae	<i>Capsicum frutescens</i> L. (<i>C. baccatum</i> L.)	แก้โรคเหน็บชา, แก้พิษงู, แก้โรคในสตรี
พญาสัต	Mimosaceae	<i>Albizia lebbek</i> Benth.	แก้โรคริดสีดวงทวาร, แก้อ่อนใน
พลู่	Piperaceae	<i>Piper betle</i> L.*	แก้โรคงูสวัด อีสุกอีใส
พวงประติษฐ์	Symphoremaceae	<i>Congea tomentosa</i> Roxb.*	แก้โรคในสตรี
พังกาใหญ่	Ulmaceae	<i>Trema orientalis</i> (L.) Bl.*	แก้อ่อนใน
พิกุล	Sapotaceae	<i>Mimusops elengi</i> L.*	แก้ปวดศีรษะ แก้วงเวียนศีรษะ
พิมเสน	Lamiaceae	<i>Pogostemon cablin</i> (Blanco) Benth.*	แก้ปวดศีรษะ แก้วงเวียนศีรษะ
พุดราชา	Verbenaceae	<i>Clerodendrum schmidtii</i> C.B. Clarke*	แก้อ่อนใน
เพ็ก	Poaceae	<i>Arundinaria pusilla</i> Cheval. et. A. Camus*	ขับปัสสาวะ
เพชรสังฆาต	Vitidaceae	<i>Cissus quadrangularis</i> L.	แก้โรคริดสีดวงทวาร
โพศริมหาโพ	Moraceae	<i>Ficus religiosa</i> L.*	แก้โรคงูสวัด อีสุกอีใส
พื้ทอง	Cucurbitaceae	<i>Cucurbita moschata</i> Decne.	แก้แผลไฟไหม้ น้ำร้อนลวก
ฟ้าทะลายโจร	Acanthaceae	<i>Andrographis paniculata</i> Wall. ex Nees	แก้โรคเบาหวาน
แพบน้ำ	Hymenocardiaceae	<i>Hymenocardia punctata</i> Wall. ex Lindl.*	แก้โรคงูสวัด อีสุกอีใส
มะกรูด	Rutaceae	<i>Citrus hystrix</i> DC.	แก้ปวดศีรษะ แก้วงเวียนศีรษะ
มะกอก	Anacardiaceae	<i>Spondias pinnata</i> Kurz (<i>S. mangifera</i> Willd.)	แก้อ่อนใน

ชื่อไทย	วงศ์	ชื่อวิทยาศาสตร์	สรรพคุณ
มะกอกเหลี่ยม	Burseraceae	<i>Canarium subulatum</i> Guill.*	แก้โรคงูสวัด อีสุกอีใส
มะก่องข้าว	Malvaceae	<i>Abutilon indicum</i> Sweet	แก้โรคเบาหวาน, ขับปัสสาวะ, แก้โรคริดสีดวงทวาร
มะขาม	Caesalpiniaceae	<i>Tamarindus indica</i> L.	ขับน้ำนม
มะขามป้อม	Euphorbiaceae	<i>Phyllanthus emblica</i> L.	แก้โรคกระเพาะอาหาร
มะเขือปากนก	Martyniaceae	<i>Martynia annua</i> L.	แก้โรคตา
มะค่าแต้	Fabaceae	<i>Sindora siamensis</i> Teijm. ex Miq. var. <i>siamensis</i> Teijm. ex Miq.*	แก้โรคงูสวัด อีสุกอีใส
มะดุก	Celastraceae	<i>Siphonodon celastrineus</i> Griff.	แก้โรคอัมพาต, แก้โรคเหน็บชา
มะตูม	Rutaceae	<i>Aegle marmelos</i> Corr.*	แก้ร้อนใน
มะนาว	Rutaceae	<i>Citrus aurantifolia</i> (Christm. & Panz.) Swing.*	แก้ไข้มาลาเรีย, แก้ปวดศีรษะ แก้วิงเวียนศีรษะ
มะพร้าว	Palmae	<i>Cocos nucifera</i> L.	แก้แผลไฟไหม้ น้ำร้อนลวก
มะม่วง	Anacardiaceae	<i>Mangifera indica</i> L.	ขับปัสสาวะ, แก้ปวดศีรษะ แก้วิงเวียนศีรษะ
มะม่วงหิมพานต์	Anacardiaceae	<i>Anacardium occidentale</i> L.	แก้แผลไฟไหม้ น้ำร้อนลวก, ขับปัสสาวะ, แก้โรคเรื้อน
มะยม	Euphorbiaceae	<i>Phyllanthus acidus</i> Skeels	แก้โรคตา, แก้โรคเกี่ยวกับประสาท
มะละกอดำผู้	Caricaceae	<i>Carica papaya</i> L.*	แก้กามโรค หนองใน
มะลิ	Oleaceae	<i>Jasminum sambac</i> (L.) W. Ait.*	แก้ปวดศีรษะ แก้วิงเวียนศีรษะ
มะลิลา	Oleaceae	<i>Jasminum sambac</i> Ait.	แก้ร้อนใน, แก้โรคในสตรี
มะแว้งเครือ	Solanaceae	<i>Solanum sanitwongsei</i> Craib	แก้โรคเบาหวาน
มะแว้งเครือ	Solanaceae	<i>Solanum trilobatum</i> L.	แก้โรคในสตรี

ชื่อไทย	วงศ์	ชื่อวิทยาศาสตร์	สรรพคุณ
มะหากาหนั่ง	Celastraceae	<i>Euonymus similis</i> Craib*	ขับน้ำนม
มันเสา	Dioscoreaceae	<i>Dioscorea alata</i> L.	แก้โรคเรื้อน, แก้โรคริดสีดวงทวาร
ม้าแม่กำ	Polygalaceae	<i>Polygala chinensis</i> L.*	ขับน้ำนม
เมื่อยดุก	Gnetaceae	<i>Gnetum macrostachyum</i> Hook. f.*	แก้โรคอัมพาต
โมกเครือ	Apocynaceae	<i>Aganosma marginata</i> G.	แก้โรคในสตรี
โมกบ้าน	Apocynaceae	<i>Wrightia religiosa</i> Benth.	แก้โรคเรื้อน
โมกใหญ่	Apocynaceae	<i>Holarrhena</i> <i>antidysenterica</i> Wall.	ขับน้ำนม
ไมยราบ	Mimosaceae	<i>Mimosa pigra</i> L.	แก้โรคเบาหวาน, ขับปัสสาวะ
ยอหน้า	Rubiaceae	<i>Morinda pandurifolia</i> O. Ktze var. <i>oblonga</i> (P.T.) Craib*	แก้กามโรค หนองใน
ยางนา	Dipterocarpaceae	<i>Dipterocarpus alatus</i> Roxb.	แก้แผลไฟไหม้ น้ำร้อนลวก, แก้โรคเรื้อน, แก้โรคถุงวัด อีสุกอีใส
ย่านาง	Menispermaceae	<i>Tiliacora triandra</i> (Colebr.) Diels*	แก้ไข้มาลาเรีย
ยาห้ว	Smilacaceae	<i>Smilax glabra</i> Roxb.*	ขับปัสสาวะ
ยูคาลิป	Myrtaceae	<i>Eucalyptus citriodora</i> Hook.	แก้โรคกระเพาะอาหาร
ระย่อม	Apocynaceae	<i>Rauvolfia serpentina</i> Benth. ex Kurz	ลดความดันโลหิต
รางจืด	Thunbergiaceae	<i>Thunbergia laurifolia</i> L.	แก้ปวดศีรษะ แก้เวียนศีรษะ, แก้โรคเบาหวาน
รางแดง	Rhamnaceae	<i>Ventilago calyculata</i> Tul. (<i>V. denticulata</i> Willd.)	ขับปัสสาวะ
ละอองไฟฟ้า	Dicksoniaceae	<i>Cibotium barometz</i> J. Smith	ขับปัสสาวะ, แก้โรคในสตรี

ชื่อไทย	วงศ์	ชื่อวิทยาศาสตร์	สรรพคุณ
ลำเจียก	Pandanaceae	<i>Pandanus odoratissimus</i> L.	ขับปัสสาวะ
ลูกใต้ใบ	Euphorbiaceae	<i>Phyllanthus amarus</i> Schum. & Thonn.	แก้โรคเบาหวาน, แก้ปวดศีรษะ แก้วิงเวียนศีรษะ
ไลดทะนง	Euphorbiaceae	<i>Trigonostemon</i> <i>reidioides</i> (Kurz) Craib*	แก้พิษงู, แก้โรคในสตรี
ว่านงู	Agavaceae	<i>Sansevieria metallica</i> Ger. & Labr.	แก้พิษงู
ว่านชักมดลูก	Zingiberaceae	<i>Curcuma comosa</i> Roxb.	แก้โรคในสตรี
ว่านนางกวัก	Amaryllidaceae	<i>Eucharis grandiflora</i> Planch.	แก้พิษงู
ว่านน้ำ	Araceae	<i>Acorus calamus</i> L.	แก้ร้อนใน
ว่านพระฉิม	Dioscoreaceae	<i>Dioscorea bulbifera</i> L.	ขับปัสสาวะ, แก้โรคจิตเสียดวงทวาร
ว่านมหากาฬ	Compositae	<i>Gynura pseudo-china</i> DC. var. <i>hispido</i> Thv.	แก้โรคงูสวัด อีสุกอีใส
ว่านมหาเมฆ	Zingiberaceae	<i>Curcuma aeruginosa</i> Roxb.*	แก้พิษงู
ว่านสารพัดพิษ	Zingiberaceae	<i>Boesenbergia petiolata</i> Siriruga*	แก้พิษงู
ว่านหางจระเข้	Liliaceae	<i>Aloe barbadensis</i> Mill. (<i>A. indica</i> Royle, <i>A. vera</i> L.)	แก้แผลไฟไหม้ น้ำร้อนลวก, แก้โรคกระเพาะอาหาร
สนทราย	Myrtaceae	<i>Baeckia frutescens</i> L.*	ขับปัสสาวะ
สนุ่น	Salicaceae	<i>Salix tetrasperma</i> Roxb.	แก้โรคงูสวัด อีสุกอีใส
ส้มกบ	Rubiaceae	<i>Hymenodictyon</i> <i>excelsum</i> Wall.	แก้ปวดศีรษะ แก้วิงเวียนศีรษะ
ส้มป่อย	Mimosaceae	<i>Acacia rugata</i> Merr.	แก้โรคเบาหวาน
สร้อยทองทราย	Caryophyllaceae	<i>Polycarpaea corymbosa</i> Lamk	แก้พิษงู
สลอด	Euphorbiaceae	<i>Croton tiglium</i> L.	แก้โรคในสตรี, ขับปัสสาวะ

ชื่อไทย	วงศ์	ชื่อวิทยาศาสตร์	สรรพคุณ
สลิด	Asclepiadaceae	<i>Telosma minor</i> Craib	ขับน้ำนม
สวอง	Verbenaceae	<i>Vitex limonifolia</i> Wall. ex Kurz*	ขับปัสสาวะ
สองฟ้า	Rutaceae	<i>Clausena harmandiana</i> Pierre*	แก้ปวดศีรษะ แก้วิงเวียนศีรษะ
สอยดาว	Euphorbiaceae	<i>Mallotus paniculatus</i> Muell. Arg.	แก้ปวดศีรษะ แก้วิงเวียนศีรษะ, แก้โรคในสตรี
สะแกแสง	Annonaceae	<i>Cananga latifolia</i> Finet et Gagnep*	แก้โรคกระเพาะอาหาร
สะเดาดิน	Hydrophyllaceae	<i>Hydrolea zeylanica</i> (L.) Vahl*	ขับปัสสาวะ
สะอาะ	Capparidaceae	<i>Capparis zeylanica</i> L.	แก้ปวดศีรษะ แก้วิงเวียนศีรษะ, แก้โรคเกี่ยวกับประสาท, แก้โรคริดสีดวงทวาร
สังกรณี	Acanthaceae	<i>Barleria strigosa</i> Willd.*	แก้ร้อนใน
สังวาลพระอินทร์	Lauraceae	<i>Cassytha filiformis</i> L.	แก้แผลไฟไหม้ น้ำร้อนลวก
สังวาลย์พระอินทร์	Cassythaceae	<i>Cassytha filiformis</i> L.*	แก้โรคอัมพาต
สันดาน	Begoniaceae	<i>Begonia rubro-venia</i> Hook. f.	ขับปัสสาวะ, แก้โรคในสตรี
สันพร้าวหอม	Acanthaceae	<i>Gendarussa vulgaris</i> Nees	แก้โรคในสตรี
สับประรด	Bromeliaceae	<i>Ananas comosus</i> Merr. (<i>A. sativus</i> Schult. f.)	ขับปัสสาวะ, แก้โรคในสตรี, แก้กามโรคหนองใน
सानดิน	Dilleniaceae	<i>Dillenia hookeri</i> Pierre*	แก้โรคในสตรี
สาบแร้งสาบกา	Compositae	<i>Ageratum conyzoides</i> L.	แก้ไข้มาลาเรีย, แก้โรคตา
สาบเสือ	Asteraceae	<i>Chromolaena odorata</i> (L.) R.M. King & H. Robinson*	แก้ไข้มาลาเรีย
สาบเสือ	Compositae	<i>Eupatorium odoratum</i> L.	แก้โรคกระเพาะอาหาร

ชื่อไทย	วงศ์	ชื่อวิทยาศาสตร์	สรรพคุณ
สามสิบ	Liliaceae	<i>Asparagus racemosus</i> Willd.*	แก้โรคในสตรี
สารภี	Clusiaceae	<i>Mammea siamensis</i> Kosterm.*	แก้ปวดศีรษะ แก้เวียนศีรษะ
เสลดพังพอน	Acanthaceae	<i>Barleria lupulina</i> Lindl.	แก้โรคงูสวัด อีสุกอีใส
เสี้ยวเงินเลี้ยง	Rubiaceae	<i>Prismatomeris</i> <i>sessiliflora</i> Pierre ex Pitard*	แก้พิษงู
ไล่ไก่	Oleaceae	<i>Jasminum funale</i> Decne.	แก้โรคกระเพาะอาหาร
หญ้าขัด	Malvaceae	<i>Sida rhombifolia</i> L.	แก้โรคในสตรี
หญ้าคา	Gramineae	<i>Imperata cylindrica</i> Beauv.	แก้ร้อนใน, ขับปัสสาวะ
หญ้าเจ้าชู้	Gramineae	<i>Themeda arguens</i> Hack.	แก้โรคในสตรี
หญ้าไต้ใบ	Euphorbiaceae	<i>Phyllanthus urinaria</i> L.	แก้โรคตา, ขับปัสสาวะ, แก้โรคในสตรี
หญ้าป้านยอด	Mimosaceae	<i>Mimosa pudica</i> L.	แก้โรคเกี่ยวกับประสาท
หญ้าพันงูแดง	Amaranthaceae	<i>Cyathula prostrata</i> Bl.	ขับปัสสาวะ, แก้โรคในสตรี
หญ้าเวียน	Cyperaceae	<i>Fimbristylis insignis</i> Thw.*	ขับปัสสาวะ
หญ้าหนวดแมว	Labiatae	<i>Orthosiphon aristatus</i> Miq.	ขับปัสสาวะ
หนาดใหญ่	Compositae	<i>Blumea balsamifera</i> DC.	แก้โรคเรื้อน
หนามวัวขัง	Capparaceae	<i>Capparis sepiaria</i> L.*	แก้โรคเบาหวาน
หนามหัน	Fabaceae	<i>Acacia comosa</i> Gagnep.*	แก้โรคงูสวัด อีสุกอีใส
หมอน้อย	Compositae	<i>Vernonia cinerea</i> Less.	ลดความดันโลหิต, ขับปัสสาวะ, แก้โรคในสตรี, แก้โรคริดสีดวงทวาร, แก้โรคตา
หางปลาชอน	Compositae	<i>Emilia sonchifolia</i> DC.	แก้แผลไฟไหม้ น้ำร้อนลวก, แก้โรคตา

ชื่อไทย	วงศ์	ชื่อวิทยาศาสตร์	สรรพคุณ
หาด	Moraceae	<i>Artocarpus lakoocha</i> Roxb.	แก้ร้อนใน
เหงือกปลาหมอ	Acanthaceae	<i>Acanthus ebracteatus</i> Vahl	แก้ไข้มาลาเรีย, แก้โรคเบาหวาน, แก้โรคในสตรี, แก้โรคตา
เหมือดเลือด	Euphorbiaceae	<i>Aporosa villosa</i> Baill.	แก้โรคในสตรี
แหวนเครือ	Combretaceae	<i>Combretum latifolium</i> Bl.*	แก้กามโรค หนองใน
โหระพา	Labiatae	<i>Ocimum basilicum</i> L.	ลดความดันโลหิต
อวดเชือก	Combretaceae	<i>Combretum latifolium</i> Bl.	แก้โรคในสตรี
อ้อย	Gramineae	<i>Saccharum officinarum</i> L.	ขับปัสสาวะ, แก้โรคถุงวัด อีสุกอีใส
อ้อยช้าง	Anacardiaceae	<i>Lannea coromandelica</i> Merr.	แก้โรคตา, แก้โรคเรื้อน
อัครีทวาร	Verbenaceae	<i>Clerodendrum serratum</i> (L.) Moon var. <i>serratum</i> Schau.	แก้ไข้มาลาเรีย, แก้ปวดศีรษะ แก้วิงเวียนศีรษะ, แก้โรคเรื้อน, แก้โรคริดสีดวงทวาร
อีตูป่า	Lamiaceae	<i>Mesona palustris</i> Bl.*	แก้โรคกระเพาะอาหาร, แก้โรคริดสีดวงทวาร
อีล้า	Rubiaceae	<i>Fagerlindia cf. griffithii</i> (Hook. f.) Tirveng.*	แก้โรคริดสีดวงทวาร
อุตพิด	Araceae	<i>Typhonium trilobatum</i> Schoot	แก้โรคริดสีดวงทวาร
อุโลก	Rubiaceae	<i>Hymenodictyon</i> <i>excelsum</i> Wall.*	แก้โรคตา
เอ็นอ้าขาว	Melastomaceae	<i>Osbeckia nepalensis</i> Hook. f.*	ขับปัสสาวะ

(* ได้จากการตรวจสอบตัวอย่างพืช)

เอกสารอ้างอิง

1. กรมวิทยาศาสตร์การแพทย์. 2535. รายงานการค้นหาสมุนไพรตามแหล่งข้อมูล (สมุนไพรเดี่ยว) จาก ภาพลินธุ์ อ. สหัสขันธ์ ถึงภาพลินธุ์ อ. สหัสขันธ์.
2. กรมวิทยาศาสตร์การแพทย์. 2535. รายงานการค้นหาสมุนไพรตามแหล่งข้อมูล (สมุนไพรเดี่ยว) จาก ขอนแก่น อ. ชนบท ถึงขอนแก่น อ. แวงใหญ่.
3. กรมวิทยาศาสตร์การแพทย์. 2535. รายงานการค้นหาสมุนไพรตามแหล่งข้อมูล (สมุนไพรเดี่ยว) จาก ชัยภูมิ อ. จตุรัส ถึงชัยภูมิ อ. หนองบัวระเหว.
4. กรมวิทยาศาสตร์การแพทย์. 2535. รายงานการค้นหาสมุนไพรตามแหล่งข้อมูล (สมุนไพรเดี่ยว) จาก บุรีรัมย์ อ. กระสังข์ ถึงบุรีรัมย์ อ. ลำปลายมาศ.
5. กรมวิทยาศาสตร์การแพทย์. 2535. รายงานการค้นหาสมุนไพรตามแหล่งข้อมูล (สมุนไพรเดี่ยว) จาก อุบลราชธานี ถึง อุบลราชธานี อ. ศรีเมืองใหม่.
6. ก่องกานดา ชยามฤต. 2528. สมุนไพรตอนที่ 4. พิมพ์ที่ หจก. ชูติมาการพิมพ์. กรุงเทพฯ. จำนวน 515 หน้า.
7. คณะทำงานโครงการอนุรักษ์สมบัติวัฒนธรรมด้านการใช้สมุนไพรในโครงการน้ำพระทัยจากในหลวง (อีสานเขียว) กรมวิทยาศาสตร์การแพทย์. 2535 . ผลการสำรวจการใช้สมุนไพรในภาคอีสาน (สมุนไพรเดี่ยว) : จังหวัดนครราชสีมา.
8. คณะทำงานโครงการอนุรักษ์สมบัติวัฒนธรรมด้านการใช้สมุนไพรในโครงการน้ำพระทัยจากในหลวง (อีสานเขียว) กรมวิทยาศาสตร์การแพทย์. 2535 . ผลการสำรวจการใช้สมุนไพรในภาคอีสาน (สมุนไพรเดี่ยว) : จังหวัดเลย.
9. คณะทำงานโครงการอนุรักษ์สมบัติวัฒนธรรมด้านการใช้สมุนไพรในโครงการน้ำพระทัยจากในหลวง (อีสานเขียว) กรมวิทยาศาสตร์การแพทย์. 2535 . ผลการสำรวจการใช้สมุนไพรในภาคอีสาน (สมุนไพรเดี่ยว) : จังหวัดอุดรธานี.
10. คณะเภสัชศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล. 2535. สมุนไพรสวนสิริรุกชาติ. พิมพ์ที่ บริษัทอัมรินทร์พริ้นติ้ง กรุ๊ป จำกัด. กรุงเทพฯ. จำนวน 257 หน้า.
11. คณะเภสัชศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล. 2538. สยามโภชนาการ : ภูมิปัญญาของชาติ. พิมพ์ที่ บริษัทอัมรินทร์ พริ้นติ้ง แอนด์ พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน). กรุงเทพฯ. จำนวน 272 หน้า.
12. คม สายสุริยา. 2527. บันทึกรวบรวมตำรายาแผนโบราณ. จำนวน 192 หน้า. (เอกสารไม่เคยตีพิมพ์)
13. จีระเดช มโนสร้อย และอรัญญา มโนสร้อย. 2537. เภสัชกรรม ตำรับยาสมุนไพรล้านนา. พิมพ์ที่ โรงพิมพ์ องค์การเภสัชสงเคราะห์ทหารผ่านศึก. กรุงเทพฯ. จำนวน 131 หน้า.
14. ชัยโย ชัยชาญพิพุทธ และคณะ. 2525. สมุนไพร : การรวบรวมข้อมูลเบื้องต้นสำหรับงานวิจัย อันดับที่ 01. พิมพ์ที่ หจก. โรงพิมพ์ ยูไนเต็ดโปรดักชั่น. กรุงเทพฯ. จำนวน 256 หน้า.

15. ชัยโย ชัยชาญทิพยุทธ และคณะ. 2524. สมุนไพร : การรวบรวมข้อมูลเบื้องต้นสำหรับงานวิจัย อันดับที่ 02. พิมพ์ที่ หจก. โรงพิมพ์ยูไนเต็ดโปรดักชั่น. กรุงเทพฯ. จำนวน 324 หน้า.
16. ชัยโย ชัยชาญทิพยุทธ และคณะ. 2527. สมุนไพร : การรวบรวมข้อมูลเบื้องต้นสำหรับงานวิจัย อันดับที่ 03. พิมพ์ที่ หจก. โรงพิมพ์ยูไนเต็ดโปรดักชั่น. กรุงเทพฯ. จำนวน 236 หน้า.
17. ดร.ณ เพ็ชรพลาย และคณะ. 2541. สมุนไพรพื้นบ้าน (ฉบับรวม). พิมพ์ที่ หจก. รุ่งเรืองการพิมพ์. กรุงเทพฯ. จำนวน 199 หน้า.
18. เต็ม สมิตินันท์. 2523. ชื่อพรรณไม้แห่งประเทศไทย (ชื่อพฤกษศาสตร์-ชื่อพื้นเมือง). พิมพ์ที่ หจก. พันธุ์พืชบิลิซิง. กรุงเทพฯ. จำนวน 379 หน้า.
19. นิจศิริ เรืองรังษี และพยอม ตันติวัฒน์. 2534. พืชสมุนไพร. พิมพ์ที่ โอ เอส พรินติ้ง เฮ้าส์. กรุงเทพฯ. จำนวน 243 หน้า.
20. บุศบรรณ ณ สงขลา. 2522. สมุนไพรไทย ตอนที่ 1. พิมพ์ที่ หจก. พันธุ์พืชบิลิซิง. กรุงเทพฯ. จำนวน 91 หน้า.
21. เพยาร์ เหมือนวงษ์ญาติ. 2534. คู่มือสมุนไพร. พิมพ์ครั้งที่ 5. พิมพ์ที่ สำนักพิมพ์ เมดิคัล มีเดีย. กรุงเทพฯ. จำนวน 395 หน้า.
22. เพยาร์ เหมือนวงษ์ญาติ. 2537. สมุนไพรก้าวหน้า. พิมพ์ที่ บริษัท ที พี พริน จำกัด. กรุงเทพฯ. จำนวน 202 หน้า.
23. พิณ เกื้อกุล และคณะบรรณาธิการ. 2535. พรรณไม้ในสวนสิริกิติ์ ภาคกลาง (จังหวัดราชบุรี). พิมพ์ที่ หจก. ชูติมาการพิมพ์. กรุงเทพฯ. จำนวน 257 หน้า.
24. มาโนช วายานนท์ และคณะ. 2538. ผักพื้นบ้าน : ความหมายและภูมิปัญญาของสามัญชนไทย. พิมพ์ที่ โรงพิมพ์ องค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึก. กรุงเทพฯ. จำนวน 261 หน้า.
25. ลีนา ผู้พัฒนาพงศ์. 2522. สมุนไพรตอนที่ 3. พิมพ์ที่ หจก. พันธุ์พืชบิลิซิง กรุงเทพฯ. จำนวน 289 หน้า.
26. ลีนา ผู้พัฒนาพงศ์. 2530. สมุนไพรตอนที่ 5. พิมพ์ที่ หจก. ชูติมาการพิมพ์. กรุงเทพฯ. จำนวน 243 หน้า.
27. วงศ์สถิต ชั่วกุล พร้อมจิต ศรีลัมภ์ และพรทิพย์ สุภัทรวณิชย์. 2538. สมุนไพรพื้นบ้านอำเภอคอนสาร จังหวัดชัยภูมิ (2). วารสารเภสัชศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล. หน้า 55 - 67.
28. วงศ์สถิต ชั่วกุล และคณะ. 2537. สมุนไพรพื้นบ้านจังหวัดมหาสารคาม. วารสารสมุนไพร. หน้า 39 - 56.
29. วงศ์สถิต ชั่วกุล พร้อมจิต ศรีลัมภ์ และรุ่งระวี เต็มศิริกฤษกุล. 2537. สมุนไพรพื้นบ้านอำเภอกาบเชิง จังหวัดสุรินทร์. วารสารเภสัชศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล. หน้า 102 - 112.
30. วงศ์สถิต ชั่วกุล และนพมาศ สุนทรเจริญ. 2540. สมุนไพรพื้นบ้านจังหวัดอุบลราชธานี (1). วารสารสมุนไพร. หน้า 29 - 61.
31. วันดี กฤษณพันธ์. 2537. สมุนไพรน่ารู้. พิมพ์ที่ โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. กรุงเทพฯ. จำนวน 257 หน้า.

32. วิทย์ เทียงบุญธรรม. 2537. พจนานุกรม สมุนไพรไทย. พิมพ์ที่ โอ เอส พริ้นติ้ง เฮ้าส์. กรุงเทพฯ. จำนวน 880 หน้า.
33. สมพร นีรัฎฐรามเดช (ภูติยาพันธ์). 2534. การสำรวจการใช้สมุนไพรของแพทย์แผนโบราณและสมุนไพรใกล้ตัวในหนังสือ สมุนไพรที่ระลึกในการถวายผ้าพระกฐินพระราชทาน กองทัพเรือ ณ วัดโมลีโลกยาราม. พิมพ์ที่ โรงพิมพ์กรมสารบรรณทหารเรือ. กรุงเทพฯ จำนวน 242 หน้า.
34. สมาคมโรงเรียนแพทย์แผนโบราณ. 2510. ประมวลสรรพคุณยาไทย (ภาค 2) ว่าด้วยพฤกษชาติ วัตถุประสงค์ และสัตววัตถุนานาชาติ. สำนักวัดพระเชตุพน (วัดโพธิ์) ท่าเตียน. พิมพ์ที่ โรงพิมพ์ประเสริฐศิริ. กรุงเทพฯ. จำนวน 357 หน้า.
35. สมาคมโรงเรียนแพทย์แผนโบราณ. 2516. ประมวลสรรพคุณยาไทย (ภาค 3) ว่าด้วยพฤกษชาติ วัตถุประสงค์ และสัตววัตถุนานาชาติ. สำนักวัดพระเชตุพน (วัดโพธิ์) ท่าเตียน. พิมพ์ที่ โรงพิมพ์ประเสริฐศิริ. กรุงเทพฯ. จำนวน 268 หน้า.
36. สมาคมสมุนไพรแห่งประเทศไทย (ส.ส.พ.ท). 2519. งานนิทรรศการสมุนไพรครั้งที่ 2. พิมพ์ที่ ศรีเมืองการพิมพ์. กรุงเทพฯ. จำนวน 214 หน้า.
37. สำลี ใจดี และคณะ. 2522. การใช้สมุนไพรเล่ม 1 : รายงานการรวบรวมข้อมูลเบื้องต้นสำหรับการวิจัยโครงการพัฒนาเทคนิคการทำยาสมุนไพร. พิมพ์ที่ บริษัทสารมวลชน จำกัด. จำนวน 178 หน้า.
38. สำลี ใจดี และคณะ. 2524. การใช้สมุนไพรเล่ม 2 : รายงานการรวบรวมข้อมูลเบื้องต้นสำหรับการวิจัยโครงการพัฒนาเทคนิคการทำยาสมุนไพร. พิมพ์ที่ บริษัทสารมวลชน จำกัด. จำนวน 200 หน้า.
39. เสี่ยม พงษ์บุญรอด. 2493. ไม้เทศ เมืองไทย : สรรพคุณของยาเทศและยาไทย. พิมพ์ที่ โรงพิมพ์ประเสริฐศิริ. กรุงเทพฯ. จำนวน 663 หน้า.
40. Norman R. Farnsworth et al "Medicinal plants in therapy" Bulletin of the World Health Organization 1985;63(6):965-981.

ดรชนีสมุนไพรรจำแนกตามชื่อไทย

กันจ้ำ	18, 22
กระเจี๊ยบแดง	26, 35
กระแจะ	13
กระขับ	4, 25, 34, 35
กระชาย	4, 67
กระตุกโก๋ดำ	51
กระต่ายจันทร์	1, 22, 67
กระทงลย	1, 25, 35, 59, 73
กระท้อน	51
กระทุงหมาบ้า	18
กระเทียม	26, 67
กระมอบ	51
กล้วยเต่า	48
กล้วยน้อย	16
กล้วยน้ำว้า	31
กลอย	35
กลิ้งกลางดง	16, 51
กอมกอยตลอดชน	13
กะเจียน	48, 73
กะทกรก	4, 71
กะทือ	35
กะเบียน	62
กัญชาเทศ	1, 36, 51
ก้างปลา	13, 28
กาน้ำ	36
กาฝากมะม่วง	4, 26, 28
การะเวก	16
ก้าว	31
กำจาย	48, 71, 73
กำลิ่งกระบือ	51
เกด	71

ชนหนอน	52
ชนุน	48, 71
ขมึ้น	31, 32
ขมึ้นตัน	71
ขมึ้นอ้อย	32
ช้อย	52
ช่า	52
ช่างปอย	1
ช่าลิง	36
ช่าว	62
ช่าวโหด	71
ชั้ครอก	36
ชั้ตุ่น	18, 32
ชั้เหล็ก	36, 52, 59, 60
ชึ้นฉาย	26
เข็มป่า	16
เขยตาย	73
เขี้ยวฟาน	16
ไช้เน่า	28
คดสัง	52
คนทา	4, 36
ครอบจักรวาล	60
ครอบพันสี	36
ครามเถา	32
คว่ำตายหงายเป็น	4, 18, 37, 62
ควินิน	1
ค้อนหมาขาว	28
คั้ดค้ำ	71
คั้ดค้ำเครือ	52
คูน	64
เครือเขาค้ำ	37
เครือปี่	60
เครือหูเงิน	60
แค	5

โคคลาน	22
โคธิ์หางนาค	60
งัวเสีย	5, 48, 49
งา	18
จงกลนี้	64
จันทน์แดง	13, 53
จานเครือ	53
จุกโรหิณี	16, 33
เจตมูลเพลิงแดง	53
แจง	1, 5, 22, 37
ห้องแมว	22
ชะพลู ช้ำพลู	28
ช้ำแป้น	18
ชิงชี่	67
ชุมเห็ดไทย	5, 37
ด้าง	28
ดุกไก่	73
แดง	53
โตไม้รัฐลัม	6, 22, 37
ตรีชะวา	38, 62, 67
ตองแตก	38
ตะโกนา	38, 53
ตะโกสวน	2
ตะไคร้	38
ตะไคร้หอม	38
ตั้งตุ่น	60
ด้าบเต้าตัน	53
ตากวาง	53
ตึงตึง	2
ตีวชน	38
ตูมกาขาว	13, 73
เต็งหนาม	38
แดงไทย	34, 38, 39, 49
แดงโม	19

ถั่วแปบข้าง	64
เถากระดิ่งข้าง	60
เถาวัลย์เปรียง	39, 60
ทองพันชั่ง	6
เห้ายายม่อม	13
ไทรย้อย	39, 49
ธรณีเย็นลาย	14
นมควาย	16
นมน้อย	49
นมวัว	17
น้อยหน้า	39, 73
นางแย้ม	26, 54, 59, 67
นางแย้มป่า	49
น้ำเต้าต้น	6, 39
บวบงู	14
บวบหอม	27
บอระเพ็ด	28
บัวบก	6, 40, 54
บัวหลวง	7, 14
บ๊ายขาด	49, 50
บานไม่รู้โรย	54
บุขนาค	7
ประจำไก่	40
ปฐู	73
ปอดอ่อน	71
ปัดหิน	61
เปราะกระเจียว	14
เปราะหอม	7
โปรงฟ้า	22
ผักกระโคม	8
ผักกาดกบ	54
ผักขมสวน	29
ผักค้ำคาว	14
ผักคาวทอง	40, 68

ผักนึ่ง	22
ผักนึ่งรื้อ	40
ผักปลาบข้าง	22
ผักป๋องแดง	23
ฝรั่ง	8
ฝ้ายแดง	8
พญาปล้องทอง	19
พญายา	14, 64
พยับเมฆ	40
พริกชี้หนู	54, 59, 74
พฤกษ์	14, 68
พลู	64
พวงประติษฐ์	54
พังแหรใหญ่	14
พิกุล	9
พิมเสน	9
พุดราชา	14
เพ็ก	40
เพชรสังฆาต	68
โพศรีมหาโพ	64
พิกทอง	19
ฟ้าทะลายโจร	29
แฟบน้ำ	65
มะกรูด	9
มะกอก	15
มะกอกเหลี่ยม	65
มะก่องข้าว	29, 40, 69
มะขาม	50
มะขามป้อม	33
มะเขือปากนก	23
มะค่าแต้	65
มะตูก	59, 61
มะตูม	15
มะนาว	2, 10

มะพร้าว	19
มะม่วง	10, 41
มะม่วงหิมพานต์	19, 41, 62
มะยม	23, 25
มะละกอดตัวผู้	71
มะลิ	10
มะลิลา	15, 55
มะแว้งเครือ	29, 55
มะหากาหนัง	50
มันเสา	62, 69
ม้าแม่ก่า	50
เมื่อยตุก	61
โมกเครือ	55
โมกบ้าน	62
โมกใหญ่	50
ไมยราบ	29
ไมยราบ หญ้าบ้านยอด	41
ยอน้ำ	72
ยางนา	19, 63, 65
ย่านาง	2
ยาหัว	41
ยูคาลิป	33
ระย่อม	27
รางจืด	10, 30
รางแดง	41
ละอองไฟฟ้า	41, 55
ลำเจียก	41
ลูกใต้ใบ	11, 30
โศดทะนง	55, 56, 74
ว่านงู	74
ว่านชักมดลูก	56
ว่านนางกวัก	74
ว่านน้ำ	15
ว่านพระฉิม	42, 69

ว่านมหากาฬ	65
ว่านมหาเมฆ	74
ว่านสารพัดพิษ	75
ว่านหางจระเข้	20, 33
สนทราย	42
สนุ่น	66
ส้มกบ	11
ส้มป่อย	30
สร้อยทองทราย	75
สลอด	42, 56
สลิด	50
สวอง	42
ส่องฟ้า	11
สอยดาว	11, 56
สะแกแสง	33
สะเดาดิน	42
สะออะ	11, 25, 69
สังกรณี	15
สังวาลพระอินทร์	20, 21, 61
สันดาน	42, 56
สันพร้าวอม	57
สับประรด	42, 57, 72
सानดิน	57
สาบแร้งสาบกา	2, 23
สาบเสือ	2, 33
สามสิบ	57
สารภี	12
เสลดพังพอน	66
เสี้ยวเงินเลี้ยง	75
ไล่ไก่	33
หญ้าขัด	57
หญ้าคา	15, 43
หญ้าเจ้าชู้	57
หญ้าไต้ใบ	23, 43, 58

หมู่บ้านยอด	25
หมู่บ้านงูแดง	43, 58
หมู่บ้านเวียน	43
หมู่บ้านหวดแมว	44, 45
ขนาดใหญ่	63
หนามวัวขี้	30
หนามหัน	66
หมอน้อย	23, 27, 46, 58, 69
หางปลาช่อน	21, 23
หาด	15
เหงือกปลาหมอ	3, 23, 30, 58
เหมือดโลด	58
แหนเครือ	72
โหระพา	27
อวดเชือก	58
ช้อย	46, 47, 66
ช้อยข้าง	23, 63
อัคคีทวาร	3, 12, 63, 69
อีตูป่า	33, 69
อีล้ำ	70
อุตพิต	70
อุโลก	24
เอ็นฮ้าขาว	47

ดรชนีสมุนไพรรจำแนกตามชื่อวิทยาศาสตร์

<i>Abutilon indicum</i> Sweet	29, 36, 40, 69
<i>Acacia comosa</i> Gagnep.	66
<i>Acacia rugata</i> Merr.	30
<i>Acanthus ebracteatus</i> Vahl	3, 23, 30, 58
<i>Acorus calamus</i> L.	15
<i>Aegle marmelos</i> Corr.	15
<i>Afgekia sericea</i> Craib	64
<i>Aganosma marginata</i> G.	55
<i>Ageratum conyzoides</i> L.	2, 23
<i>Alangium salviifolium</i> (L. f.) Wang. ssp. <i>hexapetalum</i> (Lamk.) Wang.	73
<i>Albizia lebeck</i> Benth.	14, 68
<i>Alchornea rugosa</i> Muell. Arg.	1
<i>Allium sativum</i> L.	26, 67
<i>Aloe barbadensis</i> Mill. (<i>A. indica</i> Royle, <i>A. vera</i> L.)	20, 33
<i>Alpinia conchigera</i> Griff.	36
<i>Alyxia kerrii</i> D.J. Middleton	60
<i>Amaranthus tricolor</i> L.	29
<i>Anacardium occidentale</i> L.	19, 41, 62
<i>Anamirta cocculus</i> (L.) Wight & Arn.	22
<i>Ananas comosus</i> Merr. (<i>A. sativus</i> Schult. f.)	42, 57, 72
<i>Andrographis paniculata</i> Wall. ex Nees	29
<i>Annona squamosa</i> L.	39, 73
<i>Anomaianthus dulcis</i> (Dunn) J. Sincl.	17
<i>Apium graveolens</i> L.	26
<i>Aporosa villosa</i> Baill.	58
<i>Argyreia lanceolata</i> Chorsy	60
<i>Argyreia mollis</i> (Burm. f.) Choisy	60
<i>Aristolochia arenicola</i> Hance	13
<i>Artabotrys siamensis</i> Miq.	16
<i>Artocarpus heterophyllus</i> Lamk.	48, 71

<i>Artocarpus lakoocha</i> Roxb.	15
<i>Arundinaria pusilla</i> Cheval. et. A. Camus	40
<i>Asparagus plumosus</i> Bak.	22
<i>Asparagus racemosus</i> Willd.	57
<i>Baeckia frutescens</i> L.	42
<i>Baliospermum montanum</i> Muell. Arg.	38
<i>Barleria lupulina</i> Lindl.	66
<i>Barleria strigosa</i> Willd.	15
<i>Begonia rubro-venia</i> Hook. f.	42, 56
<i>Bidens biternata</i> Merr. & Sherff	18, 22
<i>Blumea balsamifera</i> DC.	63
<i>Boesenbergia pandurata</i> Holtt.	4, 67
<i>Boesenbergia petiolata</i> Sirirugsa	75
<i>Bridelia affinis</i> Craib	13
<i>Bridelia retusa</i> Spreng	38
<i>Bridelia tomentosa</i> Bl.	52
<i>Caesalpinia digyna</i> Rottler	48, 71, 73
<i>Callicarpa arborea</i> Roxb.	18
<i>Calycopteris floribunda</i> Lamk.	2
<i>Cananga latifolia</i> Finet et Gagnep	33
<i>Canarium subulatum</i> Guill.	65
<i>Capparis flavicans</i> Kurz	5, 48, 49
<i>Capparis micracantha</i> DC.	67
<i>Capparis sepiaria</i> L.	30
<i>Capparis zeylanica</i> L.	11, 25, 69
<i>Capsicum frutescens</i> L. (<i>C. baccatum</i> L.)	54, 59, 74
<i>Carica papaya</i> L.	71
<i>Cassia fistula</i> L.	64
<i>Cassia siamea</i> Britt.	36, 52, 59, 60
<i>Cassia tora</i> L.	5, 37
<i>Cassytha filiformis</i> L.	20, 21, 61
<i>Celastrus paniculata</i> Willd.	1, 25, 35, 59, 73

<i>Centella asiatica</i> Urban.	6, 40, 54
<i>Centipeda minima</i> A. Br. & Aschers.	1, 22, 67
<i>Chromolaena odorata</i> (L.) R.M. King & H. Robinson	2
<i>Cibotium barometz</i> J. Smith	41, 55
<i>Cinchona ledgeriana</i> Moens.	1
<i>Cissus quadrangularis</i> L.	68
<i>Citrullus lanatus</i> Mats. & Nakai	19
<i>Citrus aurantifolia</i> (Christm. & Panz.) Swing.	2
<i>Citrus aurantifolia</i> Swing.	10
<i>Citrus hystrix</i> DC.	9
<i>Clausena harmandiana</i> Pierre	11
<i>Cleisostoma fuerstenbergianum</i> Krzl.	28
<i>Clerodendrum fragrans</i> Willd. (<i>Volkameria fragrans</i> Vent.)	26, 54, 59, 67
<i>Clerodendrum infortunatum</i> L.	49
<i>Clerodendrum schmidtii</i> C.B. Clarke	14
<i>Clerodendrum serratum</i> (L.) Moon var. <i>serratum</i> Schau.	3, 12, 63, 69
<i>Clerodendrum serratum</i> Moon var. <i>wallichii</i> Clarke	38, 62, 67
<i>Clinacanthus nutans</i> Lindau	19
<i>Cocos nucifera</i> L.	19
<i>Combretum latifolium</i> Bl.	58, 72
<i>Combretum trifoliatum</i> Vent.	52
<i>Congea tomentosa</i> Roxb.	54
<i>Cratoxylum formosum</i> Dyer ssp. <i>pruniflorum</i> Gogel.	38
<i>Crescentia cujete</i> L.	6, 39
<i>Croton tiglium</i> L.	42, 56
<i>Cucumis melo</i> L.	34, 38, 39, 49
<i>Cucurbita moschata</i> Decne.	19
<i>curcuma aeruginosa</i> Roxb.	74
<i>Curcuma comosa</i> Roxb.	56
<i>Curcuma longa</i> L. (<i>C. domestica</i> Valetton)	31, 32
<i>Curcuma zedoaria</i> (Cchristm.) Rosc.	32
<i>Cuscuta reflexa</i> Roxb.	37

<i>Cyathula prostrata</i> Bl.	43, 58
<i>Cymbopogon citratus</i> Stapf	38
<i>Cymbopogon nasdus</i> Rendle	38
<i>Dalbergia velutina</i> Benth.	60
<i>Dendrophthoe pentandra</i> Miq.	4, 26, 28
<i>Derris scandens</i> Benth.	39, 60
<i>Dillenia hookeri</i> Pierre	57
<i>Dioscorea alata</i> L.	62, 69
<i>Dioscorea bulbifera</i> L.	42, 69
<i>Dioscorea hispida</i> Dennst	35
<i>Diospyros ehretioides</i> Wall.	53
<i>Diospyros malabarica</i> (Desv) Kostel var <i>malabarica</i> Kostel	2
<i>Diospyros rhodocalyx</i> Kurz	38, 53
<i>Dipterocarpus alatus</i> Roxb.	19, 63, 65
<i>Dischidia rafflesiana</i> Wall.	33
<i>Dracaena angustifolia</i> Roxb.	28
<i>Dracaena loureiri</i> Gagnep.	13, 53
<i>Dregea volubilis</i> Stapf	18
<i>Drypetes roxburghii</i> Wall.	40
<i>Elephantopus scaber</i> L.	6, 22, 37
<i>Emilia sonchifolia</i> DC.	21, 23
<i>Eucalyptus citriodora</i> Hook.	33
<i>Eucharis grandiflora</i> Planch.	74
<i>Euonymus similis</i> Craib	50
<i>Eupatorium odoratum</i> L.	33
<i>Excoecaria cochinchinensis</i> Lour.	51
<i>Fagerlindia cf. griffithii</i> (Hook. f.) Tirveng.	70
<i>Ficus benjamina</i> L.	39, 49
<i>Ficus religiosa</i> L.	64
<i>Fimbristylis insignis</i> Thw.	43
<i>Floscopa scandens</i> Lour.	22
<i>Gardenia obtusifolia</i> Roxb.	51

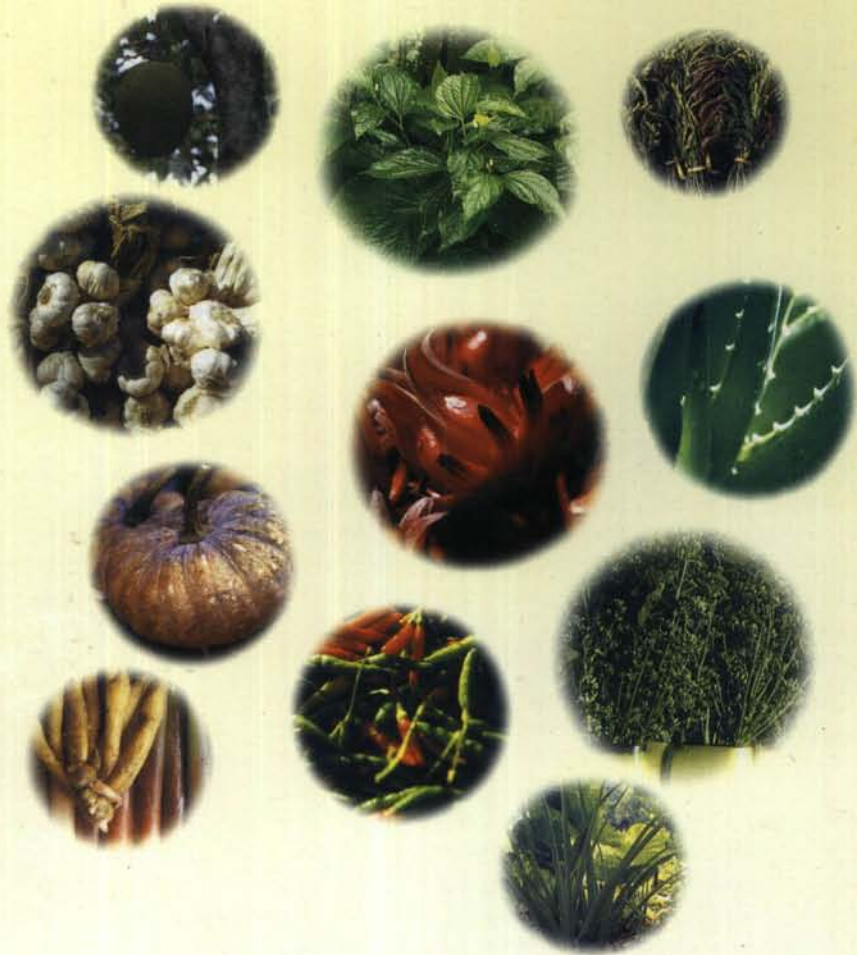
<i>Gardenia saxatilis</i> Goddes	61
<i>Gardenia turgida</i> Roxb.	62
<i>Gendarussa vulgaris</i> Nees	57
<i>Glochidion coccineum</i> (Buch. Ham.) Muell. Arg.	36
<i>Glycosmis pentaphylla</i> (Retz.) Corr.	73
<i>Gmelina philippensis</i> Cham.	22
<i>Gnetum macrostachyum</i> Hook. f.	61
<i>Gomphrena globosa</i> L.	54
<i>Gossypium arboreum</i> L.	8
<i>Gynura pseudo-china</i> DC. var. <i>hispido</i> Thv.	65
<i>Gynura pseudo-china</i> DC.	54
<i>Harrisonia perforata</i> Merr.	4, 36
<i>Hedyotis corymbiformis</i> Geddes	71
<i>Hedyotis ovatifolia</i> (DC.) Cavan.	14
<i>Helicteres angustifolia</i> L.	18, 32
<i>Helicteres vinosa</i> Craib	71
<i>Hesperethusa crenulata</i> (Roxb.) Roem.	14
<i>Hibiscus sabdariffa</i> L.	26, 35
<i>Holarrhena antidysenterica</i> Wall.	50
<i>Houttuynia cordata</i> Thunb.	40, 68
<i>Hoya kerril</i> Craib	28
<i>Hydrolea zeylanica</i> (L.) Vahl	42
<i>Hymenocardia punctata</i> Wall. ex Lindl.	65
<i>Hymenodictyon excelsum</i> Wall.	11, 24
<i>Imperata cylindrica</i> Beauv.	15, 43
<i>Ipomoea aquatica</i> Forsk. (<i>I. reptans</i> Poir.)	22
<i>Ipomoea digitata</i> L.	40
<i>Ixora cibdela</i> Craib	16
<i>Jasminum funale</i> Decne.	33
<i>Jasminum sambac</i> (L.) W. Ait.	10
<i>Jasminum sambac</i> Ait.	15, 55
<i>Justicia valida</i> Ridl.	51

<i>Kaempferia galanga</i> L.	7
<i>Kaempferia larsenii</i> P. Sirirugsa	14
<i>Kalanchoe pinnata</i> Pers.	4, 18, 37, 62
<i>Languas galanga</i> Sw.	52
<i>Lansea coromandelica</i> Merr.	23, 63
<i>Leonurus sibiricus</i> L.	1, 36, 51
<i>Limnophila rugosa</i> (Roth.) Merr.	8
<i>Linociera thorelii</i> Gagnap.	16
<i>Luffa cylindrica</i> Roem.	27
<i>Maerua siamensis</i> Pax	1, 5, 22, 37
<i>Mallotus paniculatus</i> Muell. Arg.	11, 56
<i>Mammea siamensis</i> Kosterm.	12
<i>Mangifera indica</i> L.	10, 41
<i>Manilkara hexandra</i> (Roxb.) Dubard	71
<i>Marsdenia tinctoria</i> R.Br.	32
<i>Martynia annua</i> L.	23
<i>Mesona palustris</i> Bl.	33, 69
<i>Mesua ferrea</i> L.	7
<i>Mimosa pudica</i> L.	25, 41
<i>Mimusa pigra</i> L.	29
<i>Mimusops elengi</i> L.	9
<i>Morinda pandurifolia</i> O. Ktze var. <i>oblonga</i> (P.T.) Craib	72
<i>Musa sapientum</i> L.	31
<i>Naringi crenulata</i> (Roxb.) Nicolson	64
<i>Nelumbo nucifera</i> Gaertn.	7, 14
<i>Nymphaea lotus</i> L.	64
<i>Ochna integerrima</i> Merr. (<i>O. harmandii</i> Lec.)	13
<i>Ocimum basilicum</i> L.	27
<i>Ophiopogon mamoratus</i> Pierre ex Rod.	14
<i>Orthosiphon aristatus</i> Miq.	44, 45
<i>Orthosiphon spiralis</i> (Lour.) Merr.	40
<i>Oryza sativa</i> L.	62

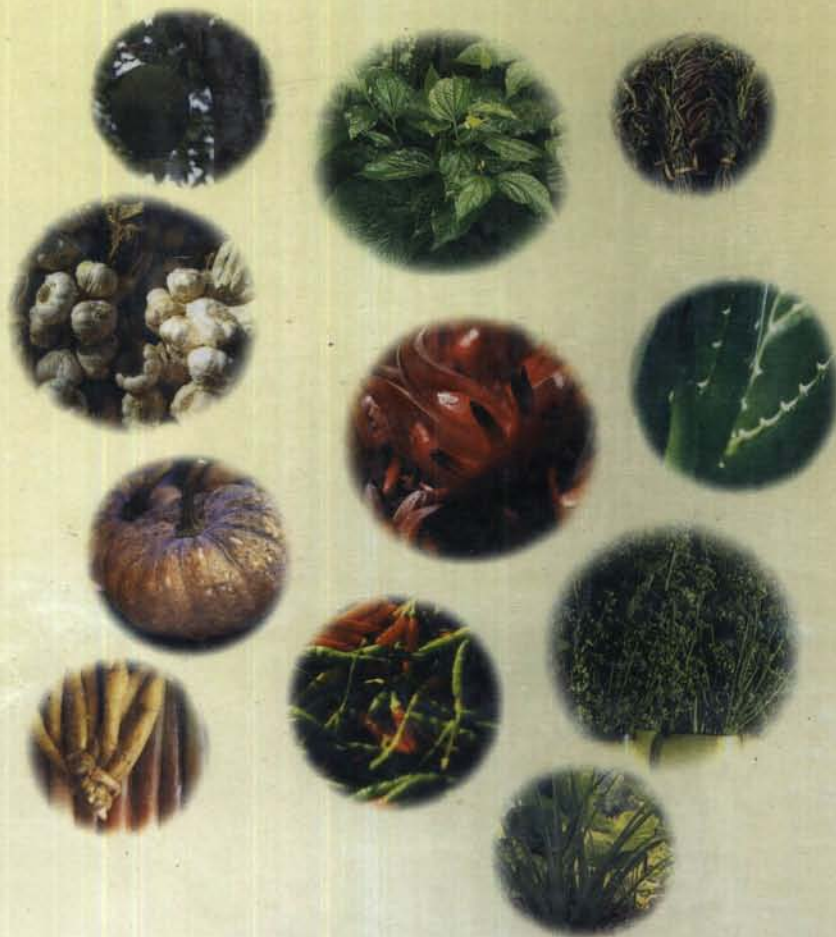
<i>Osbeckia nepalensis</i> Hook. f.	47
<i>Oxycerros horridus</i> Roxb.*	71
<i>Pandanus odoratissimus</i> L.	41
<i>Passiflora foetida</i> L.	4, 71
<i>Peperomia dindygulensis</i> Miq.	23
<i>Phyllanthus acidus</i> Skeels	23, 25
<i>Phyllanthus amarus</i> Schum. & Thonn.	11, 30
<i>Phyllanthus emblica</i> L.	33
<i>Phyllanthus taxodiitoli</i> Beille	60
<i>Phyllanthus urinaria</i> L.	23, 43, 58
<i>Piper betle</i> L.	64
<i>Piper sarmentosum</i> Roxb.	28
<i>Plumbago rosea</i> L. (<i>P. indica</i> L.)	53
<i>Pogostemon cablin</i> (Blanco) Benth.	9
<i>Polyalthia cerasoides</i> (Roxb.) Bedd.	48, 73
<i>Polyalthia debilis</i> (Pierre) Finet et Gagnep.	48
<i>Polyalthia evecta</i> Finet & Gagnep.	49
<i>Polycarpaea corymbosa</i> Lamk	75
<i>Polygala chinensis</i> L.	50
<i>Prismatomeris griffithii</i> Ridl.	73
<i>Prismatomeris sessiliflora</i> Pierre ex Pitard	75
<i>Psidium guajava</i> L.	8
<i>Randia siamensis</i> Craib.	52
<i>Rauvolfia serpentina</i> Benth. ex Kurz	27
<i>Rhinacanthus nasutus</i> (L.) Kurz	6
<i>Saccharum officinarum</i> L.	46, 47, 66
<i>Salacia verrucosa</i> Wight	53
<i>Salix tetrasperma</i> Roxb.	66
<i>Sandoricum koetjape</i> Merr. (<i>S. indicum</i> Cav.)	51
<i>Sansevieria metallica</i> Ger. & Labr.	74
<i>Sauropus heteroblastus</i> Airy Shaw	60
<i>Sesamum indicum</i> L.	18

<i>Sesbania grandiflora</i> Desv.	5
<i>Sida rhombifolia</i> L.	57
<i>Sindora siamensis</i> Teijm. ex Miq. var. <i>siamensis</i> Teijm. ex Miq.	65
<i>Siphonodon celastrineus</i> Griff.	59, 61
<i>Smilax glabra</i> Roxb.	41
<i>Solanum sanitwongsei</i> Craib	29
<i>Solanum trilobatum</i> L.	55
<i>Spatholobus parviflorus</i> Roxb. ex Kuntze	53
<i>Spondias pinnata</i> Kurz (<i>S. mangifera</i> Willd.)	15
<i>Stephania pierrei</i> Diels	16, 51
<i>Streblus asper</i> Lour.	52
<i>Streptocaulon kleinii</i> Wight & Arn.	16
<i>Strophoblanchia glandulosa</i> Pax var. <i>pandurifolia</i> Airy shaw	49, 50
<i>Strychnos nux-blanda</i> A. W. Hill	13, 73
<i>Tacca leontopetaloides</i> (L.) O.K.	13
<i>Tamarindus indica</i> L.	50
<i>Telosma minor</i> Craib	50
<i>Themeda arguens</i> Hack.	57
<i>Thunbergia laurifolia</i> L.	10, 30
<i>Tiliacora triandra</i> (Colebr.) Diels	2
<i>Tinospora crispa</i> Miers ex Hook. f. & Thoms.	28
<i>Trema orientalis</i> (L.) Bl.	14
<i>Trichosanthes anguina</i> L.	14
<i>Trigonostemon reidioides</i> Craib	55, 56, 74
<i>Tristaniopsis rufescens</i> (Hance) P.G. Wilson et J. t. Waterhouse	31
<i>Typhonium trilobatum</i> Schoot	70
<i>Urena lobata</i> L.	36
<i>Uvaria rufa</i> Bl.	16
<i>Ventilago calyculata</i> Tul. (<i>V. denticulata</i> Willd.)	41
<i>Vernonia cinerea</i> Less.	23, 27, 46, 58, 69
<i>Vitex glabrata</i> R.Br.	28
<i>Vitex limonifolia</i> Wall. ex Kurz	42

<i>Wrightia religiosa</i> Benth.	62
<i>Xanthium strumarium</i> L.	4, 25, 34, 35
<i>Xanthea parviflora</i> (O. Ktze.) Craib	60
<i>Xylia kerrii</i> Craib & Hutch. (<i>X. xylocarpa</i> Taub. var. <i>kerrii</i> Nielsen)	53
<i>Xylopiya vielana</i> Pierre	16
<i>Zea mays</i> L.	71
<i>Zingiber zerumbet</i> Smith	35

กรมวิทยาศาสตร์การแพทย์ กระทรวงสาธารณสุข

633.88

ศบ

ด.3

ศูนย์บริการเอกสารการวิจัยฯ

BT10095

สมุนไพรพื้นบ้านภาค

กรมวิทยาศาสตร์การแพทย์ กระทรวงสาธารณสุข